

MINISTRIA E ARSIMIT, SHKENCËS DHE TEKNOLOGJISË

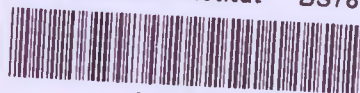
**PLANI
DHE PROGRAMI MËSIMOR
PËR GJUHËN
DHE KULTURËN ROME**

S

(2011)

Prishtinë, gusht 2011

Georg-Eckert-Institut BS78

1 170 562 0

MINISTRIA E ARSIMIT, SHKENCËS DHE TEKNOLOGJISË

PLANI DHE PROGRAMI MËSIMOR PËR GJUHËN DHE KULTURËN ROME

Prishtinë, 2011

Kryeredaktor
Xhavit Dakaj

Redaktorë:
Enesa Kadić
Ramush Lekaj

Georg-Eckert-Institut •
Leibniz-Institut für internationale
Schulbuchforschung
- BIBLIOTHEK -

2014/238

RKS

Z-1

(1, 2011)

REPUBLIKA E KOSOVËS
REPUBLIKA KOSOVO
REPUBLIC OF KOSOVA

QEVERIA E KOSOVËS – VLADA KOSOVA – GOVERNMENT OF KOSOVO

MINISTRIA E ARSIMIT,
E SHKENCËS DHE
E TEKNOLOGJISË

MINISTARSTVO
OBRAZOVANJA, NAUKE
I TEHNOLOGIJE

MINISTRY OF EDUCATION,
SCIENCE & TECHNOLOGY

Kabineti i Ministrit

Kabinet Ministra

Office of the Minister

UDHËZIM ADMINISTRATIV

Zbatimi i planit dhe i programit të rishikuar me plotësime për lëndën: gjuha rome me elemente të kulturës dhe historisë

NUMËR: 7/2010

DATA: 21.06.2010

Në bazë të nenit 93 (4) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, neni 12.6, të Ligjit për arsimin fillor dhe të mesëm në Kosovë, si dhe neni 25 paragrafit 7 të Rregullores së Punës së Qeverisë së Kosovës nr. 1/2007, Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe Teknologjisë nxjerr këtë Udhëzim Administrativ.

Neni 1 Qëllimi

1. Qëllimi i këtij Udhëzimi administrativ është, Zbatimi i planit dhe i programit të rishikuar me plotësime për lëndën: gjuha rome me elemente të kulturës dhe historisë..

Neni 2
Plani dhe programi

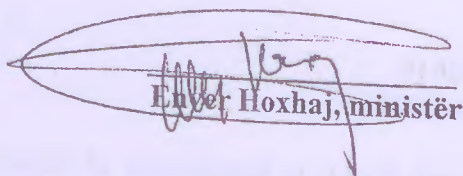
1. Plani dhe programi i rishikuar me plotësime për lëndën: gjuha rome me elemente të kulturës dhe historisë është bashkangjitur këtij Udhëzimi Administrativ.

Neni 3
Zbatimi

1. Ky Plan dhe program i rishikuar me plotësime për lëndën: gjuha rome me elemente të kulturës dhe historisë zbatohet nga viti shkollor 2010/2011.

Neni 4
Hyrja në fuqi

1. Ky Udhëzim Administrativ hyn në fuqi me nënshkrimin e tij nga Ministri.

Enver Hoxhaj, ministër

PËRMBAJTJA

Udhëzim administrativ **3**

Hyrje 9

PLANI DHE PROGRAMI MËSIMOR PËR

GJUHËN DHE KULTURËN ROME - Niveli i parë, klasa II-V 11

1. Hyrja **13**

2. Qëllimet **13**

3. Objektivat **14**

GJUHË DHE KULTURË ROME (KLASA E II) **17**

GJUHË DHE KULTURË ROME (KLASA III) **21**

GJUHË DHE KULTURË ROME (KLASA IV) **24**

GJUHË DHE KULTURË ROME (KLASA V) **28**

4. Qasjet ndërlëndore dhe ndërprogramore **31**

5. Udhëzime metodologjike **32**

6. Vlerësimi **32**

7. Literatura **33**

PLANI DHE PROGRAMI MËSIMOR PËR GJUHËN, HISTORINË DHE KULTURËN ROME

- Niveli i dytë, klasa VI-IX **35**

1. Hyrja **37**

2. Qëllimet **37**

3. Objektivat **38**

GJUHË, HISTORI DHE KULTURË ROME (KLASA E VI) **41**

GJUHË HISTORI DHE KULTURË ROME (KLASA VII) **46**

GJUHË HISTORI DHE KULTURË ROME (KLASA VIII) **51**

GJUHË HISTORI DHE KULTURË ROME (KLASA IX) **56**

4. Qasjet ndërlëndore dhe ndërprogramore **61**

5. Udhëzime metodologjike **61**

6. Vlerësimi **62**

7. Literatura **62**

**SIKLÖVIPNASQO PLANO THAJ PROGRAMO
VAŠ I RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA
Angluno nivelo, II-V 65**

Anglovakaripe 67

1. Anglivakhk 69

2. O resimata 69

3. Oběktive 70

I ČIB THAJ RROMANI KULTURA (II KLASA) 73

I RROMANI ČHIB THAJ KULTURA (III KLASA) 77

I RROMANI ČHIB THAJ KULTURA (IV KLASA) 80

ROMANI ČHIB THAJ KULTURARROME (V KLASA) 84

4. I relacia maškar o ververa materie thaj programe 87

5. Metodolikane sikaimata 87

6. Evaluacia 88

7. Literatura 89

**SIKLÖVIPNASQO PLANO THAJ PROGRAMO
VAŠ I RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA
Dujto nivelo, VI-IX klasa 91**

1. Anglovakaripen 93

2. Resimata 93

3. Oběktive 94

RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA (VI KLASA) 96

RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA (VI KLASA) 101

RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA (VII KLASA) 107

RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA (VIII KLASA) 113

RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA (IX KLASA) 118

4. I relacia maškar o ververa materie thaj programe 123

5. Metodolikane sikaimata 123

6. Evaluacia 123

7. Literatura 124

Uvod 127

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM ROMSKOG
JEZIKA SA ELEMENTIMA KULTURE I ISTORIJE**

Prvi nivo, II-V razred 129

1. Uvod 131

2. Ciljevi 131

3. Objektivni 132

ROMSKI JEZIK I KULTURA (II RAZRED) 135

ROMSKI JEZIK I KULTURA (III RAZRED) 139

ROMSKI JEZIK I KULTURA (IV RAZRED) 142

ROMSKI JEZIK I KULTURA (V RAZRED) 145

4. Međunastavni i međuprogramski pristupi 148

5. Metodološka uputstva 148

6. Vrednovanje 149

7. Literatura 149

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM ROMSKOG JEZIKA
SA ELEMENTIMA ISTORIJE I KULTURE**

Drugi nivo, VI-IX razred 151

1. Uvod 153

2. Ciljevi 153

3. Objektivi 154

JEZIK, ISTORIJA I KULTURA ROMA (VI RAZRED) 155

JEZIK, ISTORIJA I KULTURA ROMA (VII RAZRED) 159

JEZIK, ISTORIJA I KULTURA ROMA (VIII RAZRED) 164

JEZIK, ISTORIJA I KULTURA ROMA (IX RAZRED) 169

4. Međunastavni i međuprogramski pristupi 173

5. Metodološka uputstva 174

6. Vrednovanje 174

7. Literatura 175

I. HYRJE

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, politikat e veta të zhvillimit të arsimit i orienton për ofrimin e arsimit të barabartë për të gjithë. Ndërtimi i sistemit të arsimit cilësor dhe gjithëpërfshirës është i bazuar në barazi dhe respekt për diversitetin gjuhësor, kulturor dhe integritet të plotë të gjitha komuniteteve në Shoqërinë Kosovare. Edukimi dhe përfshirja e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian është një prej prioriteteve të MASHT.

Bazuar në Strategjinë për Integrimin e Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian për periudhën 2009 – 2015 (Sektori i Arsimit) dhe Planin e Veprimit për Integrimin e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian, MASHT ka hartuar Planin dhe Programin e lëndës së gjuhës rome me elementet e kulturës dhe historisë si lëndë zgjedhore.

Në hartimin e Planit dhe Programit të Gjuhës rome kanë marrë pjesë struktura më kompetente dhe profesionale të arsimit të Kosovës dhe ekspertë të gjuhës rome nga komuniteti rom vendorë dhe ndërkombëtarë.

Plani dhe programi është i punuar për dy nivele arsimore siç janë: Niveli i parë (klasa 2 – 5) dhe Niveli i dytë (klasa 6 – 9).

Gjatë hartimit të Planit dhe Programit, përmes diskutimit publik dhe Web faqes së MASHT kanë pasur qasje të gjitha palët e interesit (institucionet arsimore, shkollat, prindërit, nxënësit, mësimdhënësit, mediat dhe shoqëria civile). Sugjerimet e marra nga palët e interesuara janë përfshirë në hartimin e Planit dhe Programit final.

Zhvillimi i Planit dhe i programit mësimor të gjuhës rome mbështetet mbi bazën e një procedure të mirëfilltë shkencore, si nga forma, qasja metodologjike, organizimi dhe ndërtimi i përmbajtjes së lëndës, ashtu edhe nga parashtrimi i rezultateve të të nxënit, mjetet mësimore, metodat, teknikat dhe instrumentet e vlerësimit.

Realizimi i qëllimit të këtij Plani dhe programi do të varet nga puna e përkushtuar e mësimdhënësve, të cilëve edhe u kushtohet ky plan dhe program. Për ta lehtësuar zbatimin e këtij plani dhe programi mësimor,

Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë do të organizojë kohë pas kohe cikle ligjërimesh me mësime të udhëhequr nga ekspertë fushash përkatëse me një udhëzim shtojcë të këtij plani dhe programi.

Përzgjedhja e metodave mësimore është në kompetencë të mësimeve të lëndës. Ajo bëhet në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, me veçoritë e përmbajtjes së temave mësimore, me bazën didaktike, me nivelin e formimit të nxënësve etj.

Që të realizohet mësimdhënia dhe mësimnxënia efektive e këtij plani dhe programi, mësimeve të lëndës dhe nxënësve duhet të shfrytëzojnë burime dhe mjete të ndryshme informimi.

PLANI DHE PROGRAMI MËSIMOR PËR GJUHËN DHE KULTURËN ROME

Niveli i parë, klasa II-V

Die Kultur der Gegenwart ist ein Buch, das die Kultur der Gegenwart in der Gegenwart beschreibt. Es ist ein Buch, das die Kultur der Gegenwart in der Gegenwart beschreibt. Es ist ein Buch, das die Kultur der Gegenwart in der Gegenwart beschreibt.

Die Kultur der Gegenwart ist ein Buch, das die Kultur der Gegenwart in der Gegenwart beschreibt. Es ist ein Buch, das die Kultur der Gegenwart in der Gegenwart beschreibt. Es ist ein Buch, das die Kultur der Gegenwart in der Gegenwart beschreibt.

Die Kultur der Gegenwart ist ein Buch, das die Kultur der Gegenwart in der Gegenwart beschreibt. Es ist ein Buch, das die Kultur der Gegenwart in der Gegenwart beschreibt. Es ist ein Buch, das die Kultur der Gegenwart in der Gegenwart beschreibt.

PLAN DER PROGRAMME PER GLEICHEN DER KULTUR RÖM

Nürnberg, 1922

1. HYRJA

Lënda e gjuhës dhe kulturës rome mësohet nga klasa e dytë si gjuhë zgjedhore (te pershkruhet ne fusnote) përmbajtja programore është shpërndarë në funksion të tre fushave: *gjuhë rome, letërsi, shprehje gjuhësore dhe kulturë e mediave*.

Mësimi i lëndës **Gjuhë rome** jep bazën e zhvillimit të kompetencave të gjuhës dhe të kulturës. Përmbajtja dhe qëllimet e kësaj lënde realizohen nëpërmes të shkathtësive të komunikimit: të dëgjuarit, të kuptuarit, të lexuarit, të shkruarit dhe përvetësimit të funksioneve gjuhësore. Lënda mundëson përvetësimin induktiv të përmbajtjeve të cilat janë të lidhura me gramatikën e gjuhës rome. Nëpërmes të kësaj lënde mësohet edhe letërsia popullore dhe artistike e popullit rom, letërsia e popullit shqiptar dhe komuniteteve tjera të cilët jetojnë në hapësirën e Republikës së Kosovës si dhe letërsinë botërore. Përveç kësaj, ashtu si është cekur edhe në vetë titullin e programit mësimor, sistemohen edhe përmbajtjet të cilat janë të lidhura me kulturën dhe traditën e romëve.

Gjuha dhe kultura rome përcakton identitetin gjuhësor dhe kulturor të nxënësve, ajo është mjeti themelor i komunikimit në kuadër të komunitetit rom. Njohja e normave standarde gjuhësore të gjuhës rome u jep mundësi nxënësve t'i kuptojnë, përjetojnë dhe zbatojnë shkathtësitë gjuhësore (të dëgjuarit, të folurit, të lexuarit, të shkruarit dhe gramatikën). Duke mësuar lëndën, nxënësit zhvillojnë qëndrimet dhe vlerat e tyre të cilat i reflektojnë në mënyrë të komunikimit të ndersjellë.

2. QËLLIMET

Mësimi i gjuhës dhe kulturës rome, për nivelin e parë, klasa II-V ka për qëllim:

- Motivimin për të mësuar gjuhën dhe kulturën rome;
- Zhvillimin, përvetësimin dhe zbatimin e njohurive të fituara gjuhësore sipas moshës dhe aftësive psiko-fizike të nxënësve ;

- përvetësimin dhe zhvillimin e aftësive për të dëgjuar, për të folur, për të shkruar, për të lexuar dhe për kuptuar sistemin gjuhësor, nëpërmes të përdorimit të fonetikës, morfologjisë, sintaksës, drejtshqiptimit dhe të drejtshkrimit.
- përdorimin dhe zbatimin e njohurive të fituara të gjuhës dhe kulturës romë në shkollë dhe në jetën e përditshme;
- zhvillimin e aftësive komunikuese-gjuhësore;
- zhvillimin e aftësive letrare, interesin e të lexuarit, zhvillimin dhe njohjen e kulturës;
- zhvillimin e respektit për gjuhën, kulturën dhe identitetin e komunitetit rom.

3. OBJEKTIVAT

Në fund të nivelit të parë, klasa II-V nxënësi, duhet të jetë në gjendje:

Të njohë

Alfabetin e gjuhës romë;
shkronjën, tingullin, rrokjen, fjalën dhe fjalinë;
shkronjën e madhe dhe të vogël të shtypit dhe të shkrimit;
emrat, mbiemërat, përemrat, foljet;
llojet e fjalive;
teatërin, bibliotekën, filmin, etj.

Të kuptojë

Tingullin, shkronjën, rrokjen, fjalën dhe fjalinë;
tekste të shkurtra dhe të thjeshta letrare dhe jo letrare.

Të zbatojë

Alfabetin e gjuhës romë;
shkronjën e madhe me vend, në fjalë dhe në fjali;
rregullat e pikësimit gjatë të shkruarit ;
shkruan drejtë fjali të thjeshta për tema të ndryshme ;

Të analizojë

Tekste të shkurtra dhe të thjeshta letrare dhe jo letrare;
llojet e fjalive sipas shenjave të pikësimit;

fjalitë e thjeshta dhe fjalitë e përbëra ;
krahasonë gjuhën e folur nga gjuha letrare;
gjuhën e përdorur në media :televizion, radio, gazetë, internet.

Të zhvillojë qëndrimet dhe vlerat

të mendoj në mënyrë të pavarur për atë që: sheh, që dëgjon, që flet,
që lexon apo shkruan;

të zhvillojë kulturën e sjelljes personale, tolerancën, mirë kuptimim
bashkëpunimin,etj.;

të bashkëpunoj me të tjerë.

GJUHË DHE KULTURË ROME
KLASA E II

2 Orë në javë 74 orë në vit

Fusha mësimore: Leximi dhe shkrimi fillestar ¹		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Përgatitja për lexim dhe shkrim fillestar, të shprehurit qart	<i>Fjala, leximi, rima, ritmi, recitimi</i>	<i>Nxënësi</i> • Prezanton vetën dhe anëtarët e familjes • lexon, flet dhe interpreton me fjalë fotografitë ; • dallon ndërrimin e tingujve në fjalë si: (o phuro – i/e phuri); • dallon rimen gjatë të shprehurit të fjalës, recitimit dhe këndimit; • dallon pjesët kryesore të fjalisë (kryefjalën dhe kallxuesin);
2. Përvetësimi i tingujve dhe shkronjave	<i>Shkronja, leximi, fjalja, shqiptimi</i>	• Përvetëson dhe përdor drejt shkronjat e mëdha dhe të vogla të shtypit (grafemat, hiqet) dhe të shktimit; • shqipton drejtë fjalet gjatë të folurit dhe të lexuarit; • dallon kuptimin e fjalës në tekst.
3. Leximi fillestar	<i>Lexon, analizon shqipton</i>	• Lexon me zë dhe në heshtje fjalë dhe fjali të thjeshta • analizon fjalët e një teksti të shkurtër dhe gjen kuptimin e tyre;

¹ Leximi dhe shkrimi fillestar janë specifika të klasës së dytë dhe zbatohen gjatë tërë vitit shkollor.

		• Shqipton drejt tingujt gjatë të lexuarit.
4. Shkrimi fillestar i shkronjave të shtypit (shkrimi latin) dhe të shkrimit	<i>Shkronja e madhe dhe e vogël e shtypit dhe e shkrimit, fjala dhe fjalia; abeceda e shkronjave të shtypit dhe të shkrimit; abeceda e tingujve?</i>	• Përdorë drejt dhe me vend shkronjën e madhe dhe të vogël; • shkruan drejtë shkronjat, fjalët dhe fjalitë; • përvetëson dhe shqipton në tërsi alfabetin e gjuhës rome.

Fusha mësimore: Gjuhë		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Tingulli, shkronja, fjala	<i>Tingulli, shkronja, fjala</i>	<i>Nxënësi :</i> • Përveton, dallon dhe përdorë drejt tingullin, shkronjën dhe fjalën; • shqipton qartë tingullin, rrokjen, fjalën dhe fjalitë.
2. Shqiptimi dhe shkrimi i tingujve	<i>Tingulli</i>	• Dallon dhe shqipton drejt tingujt specifik (ć, čh, k, kh, t, th, p, ph, r, rr,) në fjalë dhe fjali; shkruan drejtë dhe me kujdes të veçantë tingujt specifik (ć, čh, k, kh, t, th, p, ph, r, rr,) në fjalë ²
3. Fjalia dhe shenjat e pikësimit	<i>Fjalia dhe shenjat e pikësimit : pika, pikëpyetja, pikëçuditja, etj.</i>	• Dallon fjalitë sipas shenjave të pikësimit (fjalia dëftore, fjali dëshirore, fjalia pyetëse); • dallon fjalinë e thjeshtë nga fjalia e gjerë; • lexon me intonacionin e duhur fjalinë; përvetëson dhe përdor drejtë shenjat e pikësimit.

² Shih dokumentin e aprovuar në Kongresin e IV, të mbajtur në vitin 1990 në Varshav për Standardin e gjuhës rome.

4. Shkronja e madhe fillestare	<i>Shkronja e madhe fillestare</i>	• Përdor drejt dhe me vend shkronjën e madhe (në fillim të fjalisë, pas pikës, gjatë emërimit të emrave dhe mbiemrat të njerëzve, vendeve etj.); • shkruan fjali të thjeshta.

Fusha mësimore: Të shprehurit gjuhësor

<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e pritura</i>
1. Të dëgjuarit dhe të folurit	<i>Të dëgjuarit dhe të folurit Tingulli, fjala, fjalia, porosia</i>	<i>Nxënësi:</i> • Zotëron të folurit për komunikuar qartë me të tjerët; • dëgjon dhe e kupton personin kur flet; • pranon porosi të shkurtëra; • merë pjesë aktive në biseda.
2. Parashtrimi i pyetjeve dhe dhënia e përgjigjeve)	<i>Biseda, pyetja, përgjigje , dialogu</i>	<i>Nxënësi :</i> • merrë pjesë aktive në biseda me shkokët • parashtron pyetje dhe përgjigjet për tema të caktuara • fletë mbi baze të argumenteve • komunikon lirëshëm me bashkëmoshataret e tij në klasë.
3. Krijimi i grupit të fjalëve, formulimi i fjalive nga disa fjalë të dhëna, plotësimi	<i>Grupi i fjalëve, fjalia, plotësimi i fjalive</i>	<i>Nxënësi:</i> • Plotëson fjalinë me fjalë që i mungojnë; • shkruan fjalë dhe fjalive të thjeshta; • bashkonë fjalët për të shprehur fjalinë si tërësi .
4. Leximi dhe komentimi i teksteve letrare dhe jo letrare	<i>Teksti, leximi, konemton</i>	<i>Nxënësi:</i> • Lexon me intonacion e duhur • lexon me zë dhe në heshtje, në grup dhe në menyr individuale tekstet letrare dhe joletrare; • komenton tesktet e lexuara letrare dhe joletrare .

5. Të shkruarit- të respektuaritimi i normave të shkrimit	<i>Shkronja e madhe në fillim të fjalisë, pika,presja, pikepyetja dhe pikëçuditja</i>	<i>Nxënësi:</i> • Përvetson shkrimin e shkronjave: zanoreve, bashkëtinglloreve në fjalë dhe fjali; • përdorë drejt shenjat e pikësimit; • bënë ndarjen e fjalive në rrokje; • përdorë drejtë edhe me vend shkronjën e madhe.

Fusha mësimore: Letërsi		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Tregimi, proza, poezia, figura, libri i ilustruar	<i>Tregimi, proza, poezia, figura, libri i ilustruar, teksti</i>	<i>Nxënësi:</i> • komenton tregimet e shkurtra; • dallon prozën nga poezia; • fletë dhe përjeton ngjarjen nga tregimi i lexuar; • dallon tiparet themelore të personazhit në tregime: i mirë, i keq,trim, etj; • dallon tekstin me ilustrime nga teksti i shkruar dhe e komenton atë; • dallon figurat letrave në tekstin e lexuar.

Fusha mësimore: Kulturë e mediave		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Filmi i animuar, shfaqjet me kukulla, biblioteka	<i>Filmi, filmi i vizatuar, shfaqja me kukullave, biblioteka shkollore, biblioteka e vendit, bibliotekisti</i>	<i>Nxënësi:</i> • Dallon filmin me kukulla nga filmi i vizatuar; • kupton shfaqjen me kukulla dhe e interpreton atë që e ka parë ; • dallon personazhet kryesore në film; dallon bibliotekën e shkollës nga libraria e qytetit.

GJUHË DHE KULTURË ROME
KLASA III

2 Orë në javë 74 orë në vit

Fusha mësimore: Gjuhë		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Emrat, fjalitë, rendi i fjalëve në fjali, rrokja	<i>Emrat, fjalitë, rendi i fjalëve në fjali, rrokja, sinonimet dhe antonimet</i>	<i>Nxënësi :</i> • Dallon emrat, emrat e përveçëshem dhe te përgjithshëm; • dallon fjalitë pohore dhe mohore ; • dallon llojet e fjalisë: fjalja dëftore, dëshirore, pyetëse, nxitëse, dëshirore dhe habitore; • ndanë dhe përcaktojnë numrin e rrokjeve në fjalë ; • dallon sinonimet nga antonimet.
2. Ndarja e fjalëve në fund të rreshtit, togjet ia,e, ii, ie i sl., të shkruarit mohor, pjesëza pyetëse	<i>ti-re; ia,e, ii, ie i sl.; mohore: na, ma, nane; ja, vaj</i>	<i>Nxënësi :</i> • Ndan drejt fjalët në fund të rreshtit; • përdor dhe shqipton drejt përemrat vetor: ti-re; • shqipton dhe përdoren drejt togjet (ia,e, ii, ie) gjatë të shkruarit dhe gjatë të lexuarit ; • dallon fjalitë pohore dhe mohore (na, ma, nane; ja, vaj); • dallon dhe përdore drejt pjesëzën pyetëse (sar, koba...).

Fusha mësimore: Të shprehurit gjuhësor		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Të dëgjuarit e bashkëbiseduesi dhe të folurit-biseda telefonike	<i>folësi, telefoni, bashkëbiseduesi, interneti</i>	<i>Nxënësi :</i> • Bisedon për temat e ndryshme (familjen, vetvetën , shkokët, rrethin ,etj); • jep dhe merre mesazhe nëpërmes të telefonit (komunikon lirshëm); • respekton bashkëbiseduesin gjatë dialogut; • bënë pyetje dhe jep përgjigje për atë qe ka dëgjuar, apo lexuar.
2. Të treguarit (rrëfimi), përshkrimi, njoftimi, informimi për ngjarjen e kaluar, informimi për kryerjen e detyrës	<i>Rrëfimi, përshkrimi, njoftimi, lajmërimi gojor, ndodhia e kaluar,</i>	<i>Nxënësi :</i> • Rrëfen një tregim apo ngjarje te shkurtër; • përshkruan tekstin e ilustruar me fjali të thjeshta; • shkruan një për Ditën Botrore të Romëve; • shkruan një lajmërim (ditën e shkollës); • flet për zakonet, kulturën, traditën, gjuhën, festat; • komenton ngjarjen e dëgjuar për të kaluarën ; • përshkruan një ngajrje apo një përrallë të dëgjaur nga më të vjetërit;
3. Leximi shprehës (interpretues), shkrimi i uresave kartolinës, shkrimi krijues, të shkruarit- të respektuarit e normës së shkrimit	<i>Leximi, të shprehurit me shkri: urimi, kartolina,,letëra ,shenjat e pikësimit</i>	<i>Nxënësi :</i> • Lexohen me zë dhe në heshtje tekstet letrare dhe jolettrare; • lexon me intonacionin e duhur; • shkruan në mënyrë të pavarur tekste te ndryshme si: urime, falimderime, kartolina ,letër .porosi duke respektuar shenjat e pikësimit .

Fusha mësimore: <i>Letërsi</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Pjesët e poezisë, radha e ngjarjeve në tregim, personazhet kryesore dhe anësorë, përralla, etj.	<i>Poezia, proza vargu, renditja e ngjarjeve, figura, personazhet kryesore dhe dytësore, përralla, përrallëza</i>	<i>Nxënësi:</i> • Dallon prozen nga poezia; • dallon vargun në vjershë; • dallon figurat letrare në një tekst të lexuar; • dallon kohën, shkakun dhe vendin e ngjarjes gjatë te lexuarit e tregimit; • dallonjë përrallen nga përrallëza.

Fusha mësimore: <i>Kulturë e mediave</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Rrëfimi për: filmin, teatrin TV dhe gazetëm ,reviztëm për fëmijë	<i>Tregimi, filmi, vendi i ngjarjeve, figura në film, shfaqja teatrale, TV dhe programi TV, gazeta ,revista</i>	<i>Nxënësi:</i> • Rrëfen me fjalë përjetimet për filmin e dëshiruar; • dallon filmin për fëmijë nga shfaqja teatrale; • lexon pjesë të shkëputura nga revista për fëmijët dhe stripi; • flete për mjetet e informimit: televizionin, radion, shtypin, dhe inetrnetin.

GJUHË DHE KULTURË ROME
KLASA IV

2 Orë në javë 74 orë në vit

Fusha mësimore: <i>Gjuhë</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Emrat,mbiemrat, përemrat, foljet,numërori, shenjat e pikësimit	<i>Llojet e fjalive, emrat e përgjithshëm, emrat e përveçëm, numri i emrave njëjësi/shumësi, foljet, mbiemrat, numërimi, Pika, pikëpyetja, presja ,dypikëshi, shkurtesat, etj</i>	<i>Nxënësi:</i> • Dallon llojet e fjalive sipas shenjave të piksimit; • dallon numrin dhe gjinin e emrit; • përvetëson dhe të shkruan drejtë emrat e përvetëshëm dhe të përgjithëshëm ; • dallon foljet si fjalë të cilat tregojnë veprimin ; • përdorë drejt foljet ndihmëse kam dhe jam në tri kohët kryesore (tashme, shkuar dhe e ardheshme); • dallon mbiemrat si fjalë të cilat përshkruajnë emrat; • përdorë drejt shenjat e piksimit : pikënn, pikëpyetjen, presjen, pikëquditesën, dypikëshin; • përdorë drejt numërin e emrit kur flet dhe shkruan; • shkruajnë drejt shkurtesat kryesore si: thaj av, miaz.

Fusha mësimore: <i>Shprehja gjuhësore</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Të dëgjuarit dhe të folurit	<i>Paraqitja e pavarur dhe biseda, emocioni, koha, hapsira</i>	<i>Nxënësi:</i> • Dallon monologun nga dialogu si formë komunikimi; • shpreh në mënyrë të pavarur: gëzimin, shqetësimin, hidhrimin; • ben analizën e temes se caktuar; • dallon kohën dhe hapsirën: dje, sot, nesër.
2. Komunikon në përmes të gjuhës letrare rome	<i>Komunikimi biseda, të folurit e pavarur, porosia</i>	• Flet bindshëm dhe me argumente për tema të caktuara ; • komunikom në për mes të telefonit dhe internetit, jep dhe merë porosi ; • bisedon lirshëm në grup dhe jep ide të pavarura.
3. Rrëfimi, krijimi i tregimit të përbashkët, njoftimi, raporti për kryerjen e detyrës, shkrimi krijues	<i>Ngjarja, tregimi qëllimi, përmbajtja dhe fundi i tregimit njoftimi, raport, - ngjarja, ese, etj</i>	• Shkruan tregime të shkutëraduke respektuar rregullat e drejtshkrimit; • shkruan në mënyrë të pavarur sipas imagjinatës ngjarje për vetëm apo të tjer; • shkruan ese të shkurtër ku paraqitet hyrjen, përmbajtjen dhe pëfundimim; • komunikon me shkokët në distancë në përmes të internetit; • shkruan urime, ftesa, letra, ditar, raporte, etj.
4. Lexim sipas roleve, diskutimi, të shkruarit duke respektuar	<i>Lexim sipas roleve, diskutimi, bisedimi, shkronja e madhe dhe</i>	<i>Nxënësi:</i> • Lexon rrjedhshëm me zë dhe në heshtje; • lexon me zë të lartë sipas roleve të tekstit dramatik;

normën drejtshkrimore	<i>tingujt specifike</i>	• lexon dialogun dhe e dallon nga monologu; • shqipton drejtë fjalët në tekst gjatë roleve që i ka në shfaqje; • reciton drejt vargjet e vjershës; • diskuton në grup për tekstet e lexuara; • shkruan tekste të shkurtëra dramatike duke respektuar shenjat e pikësimit dhe shkronjën e madhe; • shkruan një dialog të shkurtër.

Fusha mësimore: Letërsi		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
5. Tema në poezi dhe në prozë, përsëritjet në varg në strofë dhe në poezi, poezia humoristike, lidhja e ngjarjes me kohën, vendin dhe figurën, pamja dhe sjellja e figurës, krahasimi, tregimi, përrallëza	<i>Tema, ritmi, rima, poezia humoristike, ngjarja, figura, koha,, vendi, krahasimi, tregimi, përrallëza, hiperbolën</i>	<i>Nxënësi:</i> • dallon tekstet letrare dhe jo letrare; • dallon poezinë nga proza; • dallon poezinë humoristike; • dallon temën, ritmin, rimën e tekstit të lexuar; • komenton për figurat lertre në tekst si : krahasimin personifikimin, hiperbolën etj.; • dallon tregimi nga përralla; • dallon personazhet pozitive dhe negative të tregim ; • komenton mesazhe të ngjarjes , për kohëm dhe vendin ku ka ndodhur.

Fusha mësimore: Kulturë e mediave		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Film për fëmijë,	<i>Filmi për fëmijë, aktori,</i>	<i>Nxënësi :</i> • Krahason filmin artistik për

emisioni i radios, biblioteka-shfrytëzimi i enciklopedisë	<i>emisioni për fëmijë i radios, enciklopedia për fëmijë, përmbajtja, rendi alfabetik</i>	fëmijë nga filmi i vizatuar/animuar; • rrëfen për tregimin e filmit pra shkokëve të klasës; • diskutom në grup për emisionin të cilin e ka parë në televizion apo dëgjuar në radio; • Pëdorë fjalorin për të gjetur fjalët e pa njohura në tekst.

GJUHË DHE KULTURË ROMË
KLASA V

2 Orë në javë 74 orë në vit

Fusha mësimore: <i>Gjuhë</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Emrat, foljet, kohët kryesore të foljes : e tashme, e shkuar , e ardhme, mbiemrat, përemrat, të folurit e drejtë dhe të folurit me gabime	<i>Emri, gjinia, numri ,tarjta e tij, foljet, kohët kryesore të foljes :koha e tashme ,koha e shkuar ,koha e ardhme, mbiemrat cilësorë, përemrat,etj</i>	<i>Nxënësi:</i> • Dallon llojet e fjalive gjatë të lexuarit; • përvetëson dhe dallon gjininë dhe numrin e emrave; • dallon foljet nga fjalët tjera në të folur dhe në të shkruar; • dallon kohë kryesore të foljes : koha e tashme e shkuar dhe ardhme; • dallon mbiemrat si lloj të veçantë të fjalëve; • dallon mbiemrat cilësorë dhe pronorë; • dallon të folurit e drejtë nga jo të drejtë; • shkruan drejt tekste të shkurtra.
2. Gjuha letrare dhe të folurit e vendlindjes/ dialektet, shkurtesat, të folurit dhe të shkruarit e tingujve karakteristikë: <i>lj, nj, é, dž, të shkruarit e</i>	<i>Gjuha letrare, të folurit e vendlindjes, variantat e te folurit, shkurtesat, të shprehurit e tingullit, të shkruarit e tingullit, mbiemrat e</i>	<i>Nxënësi:</i> • Dallon gjuhën letrare nga gjuha e vendlindjes (gjuhëm e përditshme); • dallon variantet e të folurit; • shkruan drejt një tekst të shkurtër ; • shqipton drejt tingujt në fjalë kur lexon dhe flet; • shkruan drejt shkurtesat e emërtimeve në gjuhë rome;

mbiemrave cilësorë të nxjerrë nga emrat personal	<i>dalë nga emrat personal</i>	• përdorë drejt shkronjat e alfabetit kur shkruan; • përdorë me vend shkronjë e madhe; • dallon mbiemrat nga emrat dhe përemrat; • shkruan pa gabime emrin dhe mbiemrin e anëtarëve të familjes.

Fusha mësimore: Të shprehurit gjuhësor		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Rrëfimi, të shkurtuarit e teksteve në mënyrë të pavarur si : tregime, vjersha , ese,etj	<i>Rrëfimi, dialogu (bashkëbisedimi), tregimi, vjersh, eseja etj.</i>	<i>Nxënësi:</i> • Rrëfen për e pemët dhe perimet si ushqime që ruajn shëndetin; • bënë dialog me shokët dhe shoqet për : veshjen, ushqimin, të drejtat dhe amientin ku jeton si dhe debaton me ta; • shkruan një vjershë për natyrën; • shkruan një ese të shkurtër për temëm e mësuar.
2. Përshkrimi, Komunikimi ,të shkruarit e letrës, të lexuarit shprehës, bashkëbisedimi, të shkruarit-respektimi i normës drejtshkrimore	<i>Përshkrimi i vizatimi, dialogu, fjalia, intonacioni, theksi i, mbiemrat cilësorë: sko(ro), ski(ri), ske(re)</i>	<i>Nxënësi :</i> • Përshkruan sipas modeleve të dhëna nga mësimdhënësi një tekst të caktuar; • rrëfen një ngjarje nga jeta e përditshme ; • dallon ngjarjen e vërtetë nga ajo e imagjinuar; • përshkruan me fjale at çka sheh në vizatim apo figurë; • kupton gjuhën e folur dhe gjuhën letrare; • lexon shprehshëm duke respektuar theksin e fjalisë dhe intonacionin;

		• merr pjesë në dijalog duke respektuar bashkëbiseduesin; • fetë për , përjetimet: gëzimin, hidhërimin dhe disponimin; • shkruan drejt mbiemrat cilësorë nga emrat personal: <i>sko(rro)</i>, <i>ski(rri)</i>, <i>ske(rre)</i>.

Fusha mësimore: <i>Letërsi</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Përcaktimi i temës në prozë dhe në poezi, përjetimi vizuel dhe auditiv, ritmi i këngës, tregimit ,figura letrare : personifikimi , krahasimi , hiperbola , gjinit letrare : lirike, epike, dramatike,liriko epike.	<i>Tema, emocioni , përjetimi auditiv dhe vizuel,, rima, ritmi, rrokja vargu, strofa, figurat:: personifikimi ,krhasimi ,hiperbola ,etj, dialogu, monologu, përshkrimi, rrëfimi, proza, poezia, përralla, tregimi ,etj.</i>	<i>Nxënësi :</i> • Komenton për llojin e temës së lexuar (teginin , vjershën); • krahason tekstin auditiv dhe vizuel; • dallon : ritmin, rimën, rrokjen në një tekst; • dallon gjatësin e vargut në poezi; • komenton për figurat letrare si : personifikimin, hiperbolën; • komenton për rolin e personazheve në trgiim; • përshkruan tekste sipas modeleve; • rrëfen ngjarje për vetën apo shokët; • dallon elementet e poezisë, të tregimit dhe të përrallës; • dallon llojet e dramës: komedinë /tragjedinë; • dallon monologun nga dialogu.

Fusha mësimore: <i>Kulturë e mediave</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Filmi dhe teatri i kukllave,	<i>Filmi dhe teatri i skena,</i>	<i>Nxënësi:</i> • Pëshkruan elementet e një filmi

kompjuteri, interneti, biblioteka, fjalor	<i>aktori, veshja, kompjuteri, interneti, fjalori</i>	si:aktorët vendin, kohën kur është realizuar ; • paraqet mesazhin nga filmi ; • përshkruan skenëm ,veshjen dhe personazhet e një drame; • shkruan për temën e shfaqjes së parë në teatër; • paraqet përjetimin e tij personale për komedin e parë; • përdorë kompjuterin për agtim(vizatime) dhe komunikim; • përdorë fjalorin për ta gjetur kuptimin e fjalëve të panjohura; • dallon gjuhën e folur në mjetet e informimit (shtyp, radio, TV, internet etj.) nga gjuha e përditshme; • shfrytëzon bibliotekën e shkollës dhe te qytetit per literaturë: lektyrë .

4. QASJET NDËRLËNDORE DHE NDËRPROGRAMORE

Gjuha dhe kultura rome si lëndë zgjedhore shërben si mjet komunikimi për të gjitha lëndët, mirëpo lidhje të drejtpërdrejta ka me historian,veçanërisht me historinë e kulturës, me edukatën qytetare, me artet etj. Disa tema nga këto lëndë do të ndihmojnë zhvillimin e shkathtësive të komunikimit, në formimin kulturor dhe në krijimin e individualitetit të pavarur. Përveç çështjeve ndërlëndore, përmes gjuhës rome mund të zhvillohen edhe disa tema të caktuara ndër programore si : tema për shëndetin, të drejtat e njeriut, për barazi gjinore, tema për ruajtjen e ambientit, dhe tema interkulturore etj. Këto tema i zgjedhë mësimdhënësi, varësisht prej rëndësisë dhe interesit të nxënësve. Këto tema mund të merren nga televizioni, revistat, gazetatat apo nga rrethi dhe regionet e ndryshme ay ku jeton komuniteti. Rëndësia e këtyre temave, kryesisht përcaktohet nga mundësitë e sigurimit të literaturës dhe peshës që mund të ketë mosha dhe koha e realizimit.

5. UDHËZIME METODOLOGJIKE

Metodologjia e mësimdhënies dhe nxënies është qelësi kryesor për realizimin e përmbajtjes programore. Gjatë realizimit të procesit mësimor, mësimdhënësi duhet të ketë parasysh përdorimin e strategjive, metodave (bashkebisduese dhe parafolëse) teknikave dhe formave (grupore, individuale), të cilat mundësojnë mësimin efektiv. Mësimdhënësi duhet të jetë model për nxënësit në mënyrën e përdorimit të shkathtësive gjuhësore dhe vëmendja e tij duhet të përqendrohet në disa parime bazë. Përqendrimi tek nxënësi dhe në të nxënit e tij. Nxënësi duhet të jetë në qendër të vëmendjes. Mësuesi duhet të bëjë përpjekje që ta njohë mirë karakterin e nxënësit, përparësitë dhe dobësitë e tij, ta verifikojë a është tip i hapur apo i mbyllur, frikacak apo guximtar, a merr vetë iniciativa apo duhet të nxitet nga mësuesi etj.

6. VLERËSIMI

Vlerësimi bëhet me qëllim që të verifikojmë te nxënësit:

- Se në ç' shkallë i kanë zotëruar objektivat dhe rezultatet pritura e përcaktuara në plan dhe program.
- T'i identifikojmë vështirësitë me të cilat ballafaqohen nxënësit,
- t'u mundësojmë nxënësve që t'i identifikojnë përparësitë dhe pengesat e tyre si dhe
- t'u ndihmojmë atyre në përmirësimin e mësimnxënies.

Gjatë procesit mësimor rëndësi të veçantë do të kenë mënyrat e vlerësimit si :

- vlerësimi i pandërprerë, ku mësimdhënësi përcjell vazhdimisht rezultatin e arritur të nxënësve
- vlerësimi i tërthortë i cili bëhet me anë të testeve;
- vlerësimi i nxënësit gjatë punës në grupe ose gjatë përgjigjeve që japin, nxënësit mund ta plotësojnë njëri-tjetrin dhe njëkohësisht vlerësojnë mbi bazën e argumenteve;
- vetëvlerësimi (nxënësit e vlerëson vetvetën).

Theks të veçantë gjatë vlerësimit të nxënësve duhet t'i kushtojmë:

- komunikimit
- të shprehurit gojor në vazhdimësi,
- të shprehurit gojor përmes ndërveprimit si dhe të shprehurit me shkrim

- të shprehurit gojor për ngjarje, tregime, shpjegime pyetjet dhe përgjigjet
- iniciativat e nxënësit
- mendimet e pavarura
- shqiptimi i fjalëve
- aktivitetet brenda punës në grup
- radhitja e fjalëve në fjali
- fjalori
- zhvillimit të qëndrimeve dhe vlerave

7. LITERATURA

Mund të shfrytëzohen të gjitha tekstet që ndihmojnë në realizimin e përbajtjeve programore:

1. I bari lavenqi pustik e Rukunesqiri (Eric Hill – Londër, 1995)
2. ÇKaj isi amaro rukun? (Eric Hill – Londër, 1994)
3. O Rukun zal and-i skòla. (Eric Hill – Londër, 1993)
4. Lavustikorri (Kujtim Paćaku – Prizren, 2002)
5. Bibaxtale berša (Grattan Puxon & Donald Kenrik – Madrid, 1996)
6. Lavustikorri II (në 12 gjuhë)
7. Gramatika e gjuhës rome (Dr. Marsel Kortjade – Tirana, 1990)
8. Metodologjia e mësimdhënies, Bardhyl Musai
9. Përrallat rrome (Mina Qiriri – Prizren 2007)
10. Mothomićenqi pustikorri
11. Tikni rromani història e xurdenqe
12. E maj asunde evroputne paramisă
13. E Rukunesqi bari pustik e rangenqi, e formenqi thaj e gindenqi (Eric Hill – Zagreb, 1998)
14. Vakărimăta – pustik vaş-i jëkhto klăsa (kolektiv – Bukuresht, 2005)

PLANI DHE PROGRAMI MËSIMOR PËR GJUHËN, HISTORINË DHE KULTURËN ROME

Niveli i dytë, klasa VI-IX

1. HYRJA

Lënda e gjuhë, letërsi, histori dhe kulturë rome në nivelin e dytë mësohet nëpërmes të përmbajtjeve programore, e cila është shpërndarë në funksion të tre fushave: *gjuhës, letërsisë, historisë dhe kulturës rome*.

Mësimi i lëndës *gjuhë, letërsisë, historisë dhe kulturës rome* jep bazën e përvetësimit dhe zhvillimit të kompetencave të gjuhës, të historisë dhe të kulturës. Përmbajtja dhe qëllimet e kësaj lënde realizohen nëpërmes të shkathtësive të komunikimit: të dëgjuarit, të kuptuarit, të lexuarit, të shkruarit dhe përvetësimit të funksioneve të sistemit gjuhësor. Lënda mundëson përvetësimin dhe zhvillimin e përmbajtjeve të cilat janë të lidhura me gramatikën dhe fonetikën e gjuhës rome. Nëpërmes të kësaj lënde mësohet gjuha, letërsia, historia dhe kultura e popullit rom. Nëpër mes të kësaj përmbajtje programore, gjithashtu mësohet letërsia e popullit shqiptar dhe e komuniteteve të tjera të cilët jetojnë në hapësirën e Republikës së Kosovës si dhe letërsia botërore. Përveç kësaj, ashtu si është cekur edhe në vetë titullin e programit mësimor, sistemohen edhe përmbajtjet të cilat janë të lidhura me kulturën dhe traditën e romëve.

Gjuha, dhe kultura rome përcakton identitetin gjuhësor dhe kulturor të nxënësve rom; ajo do të jetë mjeti themelor i komunikimit në kuadër të komunitetit rom. Njohja e normave standarde gjuhësore rome u jep mundësi nxënësve t'i kuptojnë, përjetojnë dhe zbatojnë shkatësit gjuhësore. Duke mësuar gjuhën, letërsinë, historinë dhe kulturën, nxënësit zhvillojnë qëndrimet dhe vlerat e tyre të cilat i reflektojnë nëpërmes të komunikimit të ndërsjellë.

2. QËLLIMET

Mësimi i gjuhës, letërsisë, historisë dhe kulturës rome, për nivelin e dytë klasa VI-IX ka për qëllim:

- Rritjen e motivit të nxënësve për të mësuar gjuhën dhe kulturën rome;

- zhvillimin, përvetësimin dhe zbatimin e njohurive të fituara gjuhësore sipas moshës dhe aftësive psiko-fizike të nxënësve;
- përvetësimin dhe zhvillimin e aftësive për të dëgjuar, për të folur, për të shkruar, për të lexuar dhe të kuptuar sistemin gjuhësor, nëpërmes të përdorimit të fonetikës, morfologjisë, sintaksës, drejtshqiptimit dhe të drejtshkrimit.
- Përvetëson, zhvillon dhe zbaton njohurit e sistemit të gjuhës, letërsisë, historisë dhe kulturës rome;
- përdorimin dhe zbatimin e njohurive të fituara të gjuhës dhe kulturës rome në shkollë dhe në jetën e përditshme;
- zhvillimin e aftësive komunikuese-gjuhësore;
- zhvillimin e aftësive letrare, interesin e të lexuarit, zhvillimin dhe njohjen e kulturës;
- zhvillimin e respektit për gjuhën, historinë, kulturën dhe identitetin e komunitetit rom;
- përvetësimin dhe zhvillimin e drejt të bukurshkrimit dhe të drejtshkrimit.

3. OBJEKTIVAT

Në fund të nivelit të dytë klasa, VI-IX nxënësi, duhet të jetë në gjendje:

Të njohë

Shkronjën, tingullin, rrokjen, fjalën dhe fjalinë;
 shkronjat e madhe dhe të vogla të shtypit dhe të shkrimit;
 emrat, mbiemrat, përemrat, foljet, ndajfoljet, lidhëzat, parafjalët;
 llojet e fjalive;
 teatrin, bibliotekën, filmin, muzeun galerinë;
historinë dhe traditën rome.

Të kuptojë

Tingullin, shkronjën, rrokjen, fjalën dhe fjalinë;
 tekste letrare dhe jo letrare ;
historinë e gjuhës rome;
identitetin kombëtar.

Të zbatojë

Alfabetin e gjuhës rome;

shkronjën e madhe me vend ;
rregullat e pikësimit gjatë të shkruarit;
shkruan drejtë fjali të thjeshta për tema të ndryshme.
normat gjuhësore për të përshkruar simbolet nacionale të romëve
(flamurin, himnin, etj.).

Të analizojë

Tekste letrare dhe jo letrare;
llojet e fjalive ;
fjalitë e thjeshta dhe fjalitë e përbëra;
gjuhën e folur dhe gjuha letrare;
gjuhën e përdorur në media si: televizion, radio, gazetë, internet.

Të zhvillojë qëndrimet dhe vlerat

Të mendojë në mënyrë të pavarur për atë që sheh, që dëgjon, që flet,
që lexon apo shkruan;
të zhvillojë kulturën e sjelljes personale, sjellja tolerance, mirë
kuptimi;
të bashkëpunoj me të tjerë;
të respektoj diversitetin.

GJUHË, HISTORI DHE KULTURË ROME
KLASA E VI

2 Orë në javë 74 orë në vit

Fusha mësimore: Gjuhë		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Zanoret, ndërrimi i zanoreve Sistemi i bashkëtingëlloreve, parimet e shkrimit të përbashkët, palatalizimi. Përbërja leksikut të gjuhës rome, Fjalët e prejardhura duke u bazuar në fjalët me elementet e indishtes, greqishtes, armenishtes, gruzishtes, etj.	<i>Zanoret</i> <i>Bashkëtingëlloret</i> <i>Palatalizimi</i> <i>Leksiku i gjuhës</i>	<i>Nxënësi:</i> ○ Dallon llojet zanore; ○ dallon sistemin e bashkëtingëlloreve sipas shqiptimit ; ○ dallon ndërrimin zanoreve në fjalë (ndërrime fonetike phuro – phuri); ○ dallon ndërrimin e bashkëtingëlloreve në fjalët: gili – gjili, -zi etj.; ○ pasuron fjalorin me fjalë të reja rome ; ○ kupton prejardhjen e fjalëve: gabel, gitano, ciganin, kurbat, orgji, gjipsi, sinto, duke u bazuar në fjalët me elementet e indishtes, greqishtes, armenishtes, gruzishtes etj.; ○ flet për prejardhjen e origjinë, për kohën dhe eksodin e popullit rom; ○ numëron faktorët që kanë ndikuar në eksodin e popullit rom; ○ flet për kohën e dyndjeve (anticiganiane) dhe dinë kohën e vendosjes së tyre në Ballkan; ○ flet për kulturën dhe traditën rome.

2. Ndarje fjalëve në fjali Foljet, ndarje e foljeve sipas kuptimit Lidhëzat Kohët foljes Format e foljes	<i>Fjala Folja Lidhëzat</i>	• Dallon llojet e fjalive: dëftore, pyetëse dëshirore urdhërore; • dallon foljet në fjali; • kupton dhe përdorë drejt foljet sipas kuptimit domethënës në të shkruar dhe të folur; • përdor dhe shkruan drejtë kohet kryesore të foljeve: koha e tashme, koha e shuar dhe koha e ardhshme; • përdorë drejt lidhëzat gjatë të shkruarit.
3. Leximi	<i>Teksti letrar dhe jo letrar Personazhi Filmi vizatimor Vlera tradita</i>	• Dallon tekstet letrare e jo letrare; • lexon me zë duke u bazuar në njohjen e karakteri nga filmi vizatimor, vështrimi i veprimt, ngjarjes dhe dukurive natyrore dhe përshkrimi; • leximi në heshtje në bazë të detyrës së parashtruar; • kuptimi i shpejt i tekstit • përvetësimi i emërtimeve të ndryshme për popullin rom: gabel, gitano, ciganin, kurbat, orgji, gjipsi, sinto etj. sqarimi i prejardhjes së tyre dhe rëndësosë në Republikës së Kosovës si dhe vendet e tjera kryesore të Evropës • dyndjet “anticiganore”; • njeh vlerat kulturore dhe traditat. • kontributi i popullit rom ekonomisë e kulturës evropiane

Fusha mësimore: <i>Letërsi</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Tregimi, poezia, figura,	<i>Tregimi, poezia, figura, libri i ilustruar, teksti Intonacioni Theksi</i>	<i>Nxënësi:</i> • Lexon dhe komenton tregime të shkurtra; • dallon prozën nga poezia; • fletë për përjetimin nga ngjarja në tregimi; • dallon tiparet themelore të personazhit në ngjarje si : i mirë, i keq, trim ,etj.; • dallon tekstin me ilustrime nga teksti i shkruar; • lexon me intonacioni e duhur ; • dallon theksin gjatë të lexuarit.

Fusha mësimore: të shprehurit gjuhësor		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e pritura</i>
1. Të dëgjuarit dhe të folurit	<i>Të dëgjuarit dhe të folurit, komunikim, dialogu, debati, argumenti, etj</i>	<i>Nxënësi:</i> • Komunikon të qartë me të tjerët; • dëgjon dhe kupton personin kur flet dhe përgjigjet drejtë; • duke dëgjuar pranon dhe jep porosi; • përvetëson të dëgjuarit aktiv dhe merë pjesë në biseda; • flet mbi bazë të argumenteve.
2. Komunikimi aktiv	<i>Biseda, pyetja, përgjigja. Argumenti, internet</i>	<i>Nxënësi :</i> • Merr pjese aktive në biseda dhe i kometon ato; • Shkruan tekste duke pasur për bazë argumentet (Ese për historinë , për kulturën , etj • fletë mbi baze të argumenteve; • bënë pyetje dhe përgjigjet pëtema të caktuara;

		• komunikon lirshëm me bashkëmoshataret e tij në klasë; • komunikon me internet.
3. Dialekti të folmet	<i>të folmet rome, të plotësohet teksti, histori, kulturë, traditë</i>	<i>Nxënësi:</i> • Plotëson fjalinë me fjalë që i mungojnë; • krahason të folmet me gjuhën standarde; • dallon gjuhën standarde nga gjuha dialektore; • komenton për tekstet e lexuara; • fletë për historinë, kulturën dhe traditën.

Fusha mësimore: Kulturë e mediave		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Filmi, shfaqja, teatri Biblioteka, muzeun, veglat muzikore	<i>Filmi, shfaqja me kukulla, filmi i vizatuar, biblioteka shkollore, biblioteka e vendit, bibliotekisti</i>	<i>Nxënësi:</i> • Dallon filmin nga filmi i vizatuar; • kupton shfaqjen në teatër ; • dallon personazhet kryesore dhe rolet e tyre; • dallon bibliotekën e shkollës nga libraria • kupton rendësin e muzeut; • numëron disa vegla të muzikore.

Fusha mësimore: Histori		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Prejardhja e romëve	<i>India, migrimi, ardhja në Ballkan, shpërndarja në Evropë e në botë,</i>	<i>Nxënësi:</i> • kupton prejardhejen dhe identitetin e tij; • flet për nacionalitetin e vet dhe krahason me tjerë ; • flet për : gjuhën, zakonet dhe

	<i>skllavëria në Moldavi e Munteni, gjenocid nazist</i>	kulturen rome; • vlerëson bashkëjetesën tradicionale me popujt e tjerë dhe kudo që jetojnë romët.
2. Simbolet nacionale	<i>Himni, flamuri, festa, dita botërore e romëve, Herdelezi</i>	• Kupton arsyen e migrimit nga një vend në tjetrin ; • dallon simbolet kombëtare rome ; • përshkruan Flamurin dhe evizaton atë; • Numëron festat familjare dhe kombëtare.

GJUHË HISTORI DHE KULTURË ROME
KLASA E KLASA VII

2 Orë në javë 74 orë në vit

Fusha mësimore: <i>Gjuha</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Emrat, dhe llojet e tij Rasat e emrit. Struktura e grupit të emrave. Rasat e emrave. Mbiemri Krahasimi i mbiemrave Numërorët dhe llojet e tij Përemrat Zgjedhimi i përemrave Gjuha shqipe dhe gjuha rome Pjesët kryesore të fjalisë Ndërrimi i zanoreve Kohët e foljes	<i>Emri, gjinia</i> <i>numri</i> <i>mbiemri, përemri</i> <i>ri rasa,</i> <i>numërori,</i> <i>fjalja</i>	<i>Nxënësi :</i> • Dallon dhe emrat, numrin dhe gjininë e tyre dallon; • Njeh mbiemrin dhe karakteristikat e tij gramatikore ; • Përdorë drejtë përemrat; • Përdorë drejt numërorët kur shkruan ; • dallon fjalitë pohore dhe mohore; • dallon llojet e fjalisë: fjalja dëftore, fjalën dëshirore, fjalën pyetëse, nxitëse dhe habitore; • kupton përbërësit kryesor të fjalisë; • dallon dukurin e ndërrimit të zanoreve në fjalë; • krahason i njësit e mësuara nga klasa e VI me njësit e gjuhës shqipe.
2. Ndarja e fjalëve në fund të rreshtit, togjet ia, e, ii, ie i sl., të shkruarit	<i>ti-re; ia, e, ii, ie</i> <i>i sl.; mohore:</i> <i>na, ma, nane,</i> <i>ja, vaj</i>	<i>Nxënësi :</i> • Ndan drejt fjalët në fund të rreshtit, • shqipton drejt përemrat vetor: ti-re..,

mohor, pjesëzën pyetëse,		• përdoren drejt togjet (ia,e, ii, ie) gjatë të shkruarit dhe gjatë të lexuarit • dallon fjalitë pohore dhe mohore (na, ma, nane; ja, vaj). • përdore drejt pjesëzën pyetëse (sar, koba...)

Fusha mësimore: Të shprehurit gjuhësor

Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Të dëgjuarit e dhe të folurit	<i>Diskutimi, Argumentimi, analizë radio, televizioni, teatri</i>	<i>Nxënësi :</i> • Komenton për temat e mësuara nga klasat e më pashme ; • parashtron pyetje për tregimin dhe jep ide vetikae për ngjarjen e paraqitur në të • emërtojnë vende dhe përshkruajnë gjësendet, personazhe me fjalët që i njeh sipas karakteristikave të tyre; • përshkruan shokët e klasës sipas karaktereve të tyre; • Parafrazon ngjarjet të imagjinuara dhe të vërteta nëpërmes të dialogut; • Flet për filmin, radion, teatrin, emisionet në televizion • e analizon ngjarjet për librat e lexuara; • flet për fotografit shikuar nga kënde të ndryshme; • pasuron fjalorin me fjalë të reja; • Mëson përmendsh gojëdhëna në gjuhën rome; • përkthen fjali të shkurtra nga gjuha shqipe në gjuhën rome dhe anasjelltas;

2. Rrëfimi, përshkrimi, njoftimi, informimi për ngjarjen e kaluar	<i>Rrëfimi, përshkrimi, dita botërore e romëve njoftimi, lajmërimi gojor, ndodhia e kaluar, përralla, festa, ilustrimi, ditari Pejsazhi, eses (hartimi) sinonimi, antonimi, shenjat e pikësimit, urimi letra, ditari, raporti, ftesë etj</i>	<i>Nxënësi :</i> • Rrëfen një tregim apo ngjarje të cilën e ka lexuar; • përshkruan tekstin e ilustruar apo fotografim me fjali të thjeshta; • shkruan një njoftim, një letër , një urim, një ftesë ; • flet për Ditën botërore të Romëve • shkruan një lajmërim (për ditën e shkollës, etj.) • flet për zakonet, kulturën, traditën, gjuhën, festat • komenton ngjarjen e dëgjuar për të kaluarën e romëve ; • përshkruan një ngjarje apo një përrallë të dëgjuar nga më të vjetërit; • plotëson dhe zgjeron fjalitë mungesore; • përshkruan pjesë të lexuara nga tekstet e ndryshme; • përshkrua personazhe kryesore në ngjarjet e paraqitura ne tregim etj.; • përshkruan gjësendet, peizazhe; • shkruan letra zyrtare dhe private ; • shkruan ditar për përjetimet vetjake; • përkthen tekste të shutra nga gjuha rrome në gjuhën shqipe dhe anasjelltas; • shkruan dy hartime (ese gjatë vitit shkollor); • dallon sinonimet nga antonimet; • përdorë drejtë shenjat e pikësimit;

		• shkruan letra, raport, urim, ftesë etj.
3. Leximi	<i>Theks, intonacion, poezia, romani, drama, tregimi, revista etj.</i>	Nxënësi : • Lexohen me zë dhe në heshtje tekstet letrare dhe jo letrare si dhe interpreton bindshëm; • lexon drejt sipas theksi dhe intonacionet tekste të ndryshme si: tregimin prozën, poezinë, dramën, novelën, romanin etj; • lexon dhe analizon revistat, për fëmijë; • lexon tekst nga letërsia popullore e Indisë (p.sh Panqantantre); • lexon dhe komenton parathënie me etnologji nga regjioni për popullin romë etj .

Fusha mësimore: *Letërsi*

Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Proza, poezisë, radha e ngjarjeve në tregim, personazhet kryesore anësorë,	<i>Figura vargu, poezia, proza, tregimi, romani, novela, drama</i>	Nxënësi: • dallon vargun dhe figurat letrare në prozë dhe në poezi • dallon kohën,shkakun dhe vendin e ngjarjes gjatë te lexuarit • Flet për personazhet kryesore dhe rolin e tyre • dallon poezinë, prozën, tregimin, romanin,dramën etj

Fusha mësimore: *Kulturë e mediave*

Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Filmi, teatri, TV, interneti, gazeta, revista, muzeu	<i>Tregimet filmi rendi i ngjarjeve, figura në film,</i>	Nxënësi: • rrëfen me për përjetimet,gëzimin, hidhërimin dhe ngjarjet në film;

	<i>shfaqja teatrale, TV dhe programi TV, gazeta për fëmijë, muzeu</i>	• dallon filmin për fëmijë nga shfaqja teatrale; • komenton për pjesë të shkëputura nga revista për fëmijët ; • dallon dhe flete për mjetet e informimit: televizionin; • radio, shtypin, internetin; • analizon gjuhën e përdorur në emisionet e TV, radios dhe gazetave,etj; • koment dhe shkruan për muzeun si vend i rëndësishëm për historinë, kulturën dhe traditën.

Fusha mësimore: <i>Histori</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Migrimi i romëve	<i>Harta, shekulli, shkaku, trashigimi</i>	<i>Nxënësi:</i> • Kupton shkaqet e migrimit ; • kupton kohën e migrimeve ; • Kupton shkakun e levizjeve/migrimin e romëve ; • Kupton gjuhën, traditën dhe zakonet
2. Trashgimnia popullore	<i>Shendeti, mbrojtja, ambienti</i>	• Njih mjekësinë e trashiguar popullore; • mëson për rëndësin e mjekësisë popullore; • mëson për mbrojtjen e shendetit.

GJUHË HISTORI DHE KULTURË ROME
KLASA VIII

2 Orë në javë 74 orë në vit

Fusha mësimore: <i>Gjuha</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Emrat, mbiemrat, përemrat, folja, ndajfolja, munrorët, lidhëzat, pjesëzat. fjalia kallëzuesi, kryefjala, shenjat e pikësimit, dypikëshi, presja në numërim dhe shkurtesat.	<i>Llojet e fjalive, emrat mbiemrat, foljet, ndajfolja numërori, lidhëza, pjesëza, letra, kërkesa, raporti, dialogu</i>	<i>Nxënësi:</i> • Dallon llojet e fjalive sipas shenjave të pikësimit ; • dallon pjesët kryesore të fjalisë; • dallon përbërësit e fjalisë së thjeshtë, fjalisë së përbërë dhe fjalisë mungesore; • dallon ndajfoljet sipas kohës, sasisë dhe vendit; • zbaton drejtë: pikën, dypikëshin, presjen pikëpyetjen shkurtesat, etj; • zbaton përdorimin e emrave, mbiemrave përemrave, foljeve, numërorëve, lidhëzave, pjesëzave sipas normave morfologjike në të folur dhe në të shkruar; • komenton përdorimin foljeve dhe përdorimin e përemrave në vetat (unë, ti, ai ajo) duke u bazuar në tekstin origjinal; • dallon dhe përdorë foljet ndihmëse kam dhe jam në tri kohët kryesore (tashme, shkuar dhe e ardhme); • dallon mbiemrat si fjalë të cilat përshkruajnë emrat;

		• shkruajnë drejt shkurticat kryesore: thaj av, miaz.etj; • shkruan në mënyrë të pavarur tema të përcaktuar sipas dëshirës dhe të caktuara nga mësindhënësi ; • dialogun me shokët e klasës për tema të mësuar nga klasat e më paraprake; • përshkruan përjetimet nga përmbajtja e tekstit të lexuar; • shkruan në mënyrë të pavarur lera zyrtare dhe jozyrtare, ditar, raport, ftesë urime, kërkesë, etj; • përkthen tekste përmbajtjesore nga gjuha shqipe dhe anasjelltas; • shkruan dy hartime (ese) në klasë dhe dy në shtëpi për temat caktuara nga mësindhënësi

Fusha mësimore: <i>shprehja gjuhësore</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Të dëgjuarit dhe të folurit	<i>Paraqitja e pavarur dhe biseda, monologu, dialogu festat fraza, gjëegjëza, fjalori</i>	<i>Nxënësi:</i> • Dallon monologun nga dialogu si formë komunikimi; • shpreh në mënyrë të pavarur: gëzimin, shqetësimin, hidhërimin ; • bën analizën e temës së caktuar të cilën e ka mësuar në klasën paraprake; • diskuton në mënyrë të pavarur për tekstin e lexuar, bazuar mbi argumente; • përshkruan rolin e personazheve mbështetur mbi karakteret e tyre; • përshkruan vetit e personave në

		rrethin e ngushtë si: fqiun, gazetarin, shitësin, gjyshin, gjyshen, arkëtarin në dyqan etj.); • flet për aktivitetet e lira në shkollë si: manifestimet për festat: ditën e shkollës, ditën për të drejtat e fëmijëve etj.; • pëshkruan natyrën si ambient që duhet dashur dhe ruajtur; • pasuron fjalorin me fjalorin me fjalë të reja; • interpreton fraza, gjëegjëza, dhe i krahason ato me format e shkruara; • diskuton për veprat letrare në gjuhën rome; • luan në role dramatike për fëmijë, duke interpretuar vepra letrare në gjuhën rome; • përkthen drejtpërdrejtë fjali nga gjuha shqipe në gjuhën rome dhe anasjelltas; • Kupton kohën dhe hapësirën: dje, sot, nesër, pasnesër etj.
2. Komunikim, gjuhë letrare rome	<i>Komunikim me të tjerët</i>	• Komunikon lirshëm me fqinjët që e rrethojnë; • përdor telefonin, internetin , pë të komunikuar me bashkëmshatarët ; • Bisedon lirshëm në grup dhe me rethin ku jeton për tema të ndryshme.
1. Lexim sipas roleve, diskutim, të shkruarit duke respektuar normën drejtshkrimore	<i>Lexim sipas roleve, diskutimi, dialogu, monologu, theksi intonacioni</i>	<i>Nxënësi:</i> • Lexon rrjedhshëm me zë dhe në heshtje; • lexon me zë të lartë sipas roleve të tekstit dramatik ; • lexon dialogun dhe e krahason

		me dhe monologun; • lexon sipas theksit dhe intonacionit; • shqipton drejtë fjalët në tekst gjatë roleve; • reciton drejt vargun rrokjen në vjershë; • diskuton dhe komenton për tekstet e lexuara; • shkruan tekste të shkurtëra dramatike duke respektuar ; shenjat e pikësimit dhe shkronjën e madhe; • shkruan një dialog të shkurtër .

Fusha mësimore: <i>Letërsi</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e pritura</i>
1. Proza, poezia, tregimi, drama, figura, romani, vargu, rima	<i>Tema, ritmi, rima, poezia humoristike, ngjarja, figura, koha e punës, vendi dhe veprimet, shënimi i figurës, krahasimi, tregimi, përrallëza,</i>	<i>Nxënësi:</i> • Për nga tema, dallon tekstet letrare dhe jo letrare ; • dallon poezinë nga proza; • dallon poezinë humoristike; • dallon temën, ritmin, rimën; • komenton figurat letrare në tekst si krahasimin personifikimin etj.; • lexon dhe dallon tregimi nga përralla; • dallon personazhet pozitive dhe negative të ngjarjes ; • merë dhe jep mesazhe nga ngjarja e lexuar; • lexon tekste për etnologjinë e popullin romë nga literatura e shteteve tjera; • analizon letërsinë rrome sipas letërsisë dhe filmave.

Fusha mësimore: Kulturë e mediave		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Filmi, emisioni i radios, televizionit, muzeu, biblioteka, teatri etj	<i>Filmi aktori, emisioni për fëmijë i radios televizioni, gazeta</i>	<i>Nxënësi :</i> • Krahason filmin artistik për fëmijë nga filmi i vizatuar, filmi dokumentar; • rrëfen për tregimin e filmit; • diskuton për emisionin e fëmijëve, që ka dëgjuar në radio apo parë në TV; • krahason gjuhën e përdorur në media si: televizion, radio, gazeta, etj.; • flet për muzeun dh rëndësinë e tij; • luan në role dramatike në klasë.

Fusha mësimore: Histori		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Pozita e femrës rome në te kaluaren dhe te sotmen	<i>Familja, gruaja, shoqëria</i>	<i>Nxënësi:</i> • Fletë për poziten e femrës rome në periudha të ndryshme dhe e krahason me atë të popujve të tjerë; • Kupton të drejtën e femrës në shoqërinë bashkëkohore; • Kupton rolin e gruas në familje dhe shoqëri

GJUHË HISTORI DHE KULTURË ROME
KLASA IX

2 Orë në javë 74 orë në vit

Fusha mësimore: <i>Gjuhë</i>		
<i>Temat</i>	<i>Shprehjet kryesore</i>	<i>Rezultatet e Pritura</i>
1. Emrat, mbiemrat, përemrat foljet, ndajfoljet lidhëzat pjesëzat numërorët parafjalët, historia e gjuhës, ndryshimet fonetike dhe morfologjike	<i>Emri, mbiemri, përemri, folja, ndajfolja, lidhëzat, pjesëzat, numërorët, parafjala,, periudha, qiellzorizimi, asimilimi afereza, sinkopa, apokopa proteza, epenteza, epiteza</i>	<i>Nxënësi:</i> • Zbaton rregullat themelore të gjuhës standarde rome; • dallon emrin, mbiemrin, përemrin, foljen, ndajfoljen, lidhëzat, pjesëzat, numërorët, parafjalët; • përdorë drejt trajta e shkurtra të përemrave; • përdorë drejt foljet në kohë dh mënyra; • fletë për rëndësinë e zhvillimit historik të gjuhës rome në periudha të ndryshme; • dallon ndryshimet fonetike të tingujve të gjuhës rome si : qiellzorizimi, asimilimi, etj) • dallon rëniet tingujve si : afereza, sinkopa, apokopa (nëse i ka gjuha rome); • dallon shtesat e tingujve si : proteza, epenteza, epiteza (nëse i ka gjuha rome).
2. Gjuha letrare dhe të folurit e vendlindjes/	<i>Gjuha letrare, të folurit e vendlindjes, variantet e te</i>	<i>Nxënësi:</i> • Dallon gjuhën letrare nga gjuha e vendlindjes dhe variantet e të folurit;

dialektet, shkurtesat, të folurit dhe të shkruarit e tingujve karakteristikë	<i>folurit, shkurtesat, të shprehurit e tingullit, të shkruarit e tingullit,</i>	• komunikon me gojë dhe me shkrim në gjuhën standarde; • shkruan drejt shkurtesat e emërtimeve (per cilat shkurtesa behet fjalë); • shkruan dhe shqipton drejt tingujt egjuës rome dhe i krahason me tingujt e gjuhës shqipe; • përdorë me vend shkronjë e madhe në të shkruar; • dallon mbiemrat nga përemrat • Pasuron leksikun me fjalë e shprehje të reja

Fusha mësimore: Të shprehurit gjuhësor		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Komunikon për tema të caktuara dhe paraqet e ide personale me gojë dhe me shkrim	<i>Fjalori përjetimi, argumenti. dialogu, analiza, drama tragjedia, komedia, mesazhi. tema etj</i>	<i>Nxënësi:</i> • Shprehet drejt mendimet dhe përjetimet personale dhe të shokëve të tij; • pasuron fjalorin me fjalë të reja; • përshkruan përjetimet për veprën e lexuar si dhe i paraqet ata para shokëve me qëllim të krijimit të mendimit të pavarur për tekstin ; • diskuton mbi bazën e argumenteve për tekste e lexuara; • diskuton për filmin dramën (komedinë, tragjedinë); • analizon tekstin dhe e jep komente për temën dhe mezashin e tij ; • përshkruan në mënyrë të pavarur ndodhitë humoristike;

		• bënë pyetje dhe jep ide gjatë bisedës për tema të caktuara; • merr pjesë aktive në bisedë dhe debaton për tema të caktuara.
2. Përshkrimi, komunikim, të shkruarit e letrës, të lexuarit shprehës, bashkëbisedimi, të shkruarit-respektimi i normës drejtshkri-more	<i>Personazhi, imagjinata, letra, argumenti ese, fjalori shenjat e pikësimit, dëshmia etj</i>	<i>Nxënësi :</i> • Dallon përshkrimin e vërtetë të ngjarjes nga ajo e imagjinuar; • përshkruan me shkrim tema sipas konceptit dhe komenton ngjarjet e përjetuar ; • kritikon mbi bazën e dëshmive dhe argumenteve personazhet në veprën e lexuar; • shkruan tema sipas imagjinatës dhe realitetit; • shkruan tema të lira dhe të drejtuara nga mësimdhënësi duke zbatuar rregullat drejtshkrimore të gjuhës rrome; • përkthen tekste nga gjuha shqipe dhe anasjelltas; • shkruan letra zyrtare dhe jo zyrtare; • Shkruan ese dhe respekton shejnat e pikësimit.

Fusha mësimore: Letërsi		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Përcaktimi i temës në prozë dhe në poezi, përjetimi, tekstet letrare dhe jo letrare, gjinitë letrare, figura letrare.	<i>Teksti,, tregimi romani, proza poezia rima,ritmi, rrokja vargu, figura, ,hiperbola , personifikim , dialogu, monologu, përshkrimi,</i>	<i>Nxënësi :</i> • Dallon tekstet letrare dhe jo letrare; • dallon gjinitë letrare; • lexon drejt duke respektuar theksin e fjalisë dhe intonacionin; • merr pjesë në dialog duke respektuar bashkëbiseduesin; • shpreh ndjenjat, përjetimet:

	<i>rrëfimi, poezia, përralla, tregimi</i>	gëzimin, hidhërimin për tekstin e lexuar; • lexon në heshtje dhe me zë tekste të ndryshme letrare dhe jo letrare; • komenton temën e caktuar; • krahason tekstin auditiv me atë vizual; • Dallon : ritmin, rimën, rrokjen, theksin intonacionin; • dallon gjatësinë e vargut në poezi; • komenton figurat letrare si : personifikimin, hiperbolën, etj; • Komenton për rolin e personazheve në film; • përshkruan tekste sipas modeleve; • rrëfen ngjarje për vetën apo shokët; • dallon elementet e poezisë, tregimit dhe të përrallës; • dallon llojet e dramës: komedinë , tragjedinë; • dallon monologun nga dialogun; • Përdorë fjalorin për t'i gjetur fjalët e panjohura.

Fusha mësimore: Kulturë e mediave		
Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Filmi, teatri, drama, skena regjisori, monumentet, muzeu, simbolet.	<i>Filmi, teatri, drama, monumentet, muzeu, veshja, stolit, simbolet, tradita, tv, rado, interneti, biblioteka</i>	<i>Nxënësi:</i> • Krahason :filmin, dramën, skenën regjisorin aktorin; • flet për teatrin si dhe rolin e tij në zhvillimin e kulturës • numëron simbolet kombëtare dhe i përshkruan ato;

		• flet për veshjen dhe traditat familjare; • vizaton veshjen dhe llojet e ushqimit, të cialt i përdorë në shtëpi. • analizon dhe krahason gjuhën e folur në mjetet e informimit (shtypi, radio, TV, interneti etj.) nga gjuha e përditshme; • shfrytëzon bibliotekën e shkollës dhe te qytetit për literaturë.

Fusha mësimore: *Histori*

Temat	Shprehjet kryesore	Rezultatet e Pritura
1. Kontributi i romëve në zhvillimin e kulturës së përgjithëshme artistike në Ballkan	<i>Muzika, arti, instrumente, pjesemrrja, shoqëria, rrethi etj.</i>	<i>Nxënësi:</i> • Komenton për kontributin e romëve në zhvillimin e muzikes ; • krahason muziken rome nga muzika e rrethit ku jetojnë; • Kupton rëndësin e pjesëmarrjes së romëve në festivale, orkestra, institucione muzikore; • Flet për rolin e romëve në artet e tjera (piktur, letërsi, etj.)
2. Etnologjia e romeve	<i>Kostomografia, koreografia, arti,</i>	• Përshkruam kostimografin rome dhe e krahason me ato të vendeve të tjera; • vallzon vallet të ndryshme rome dhe të popujve tjerë; • paraqet vlerat artistike të romëve dhe të popujve të tjerë .
3. Dokumente dhe faktet historike për komunitetin rrome	<i>Kongrese, vendimet,</i>	• Respekton vendimet e nxerura nga kongreset (I, V); • respekton vendimet e organizatave ndërkombetare e kombetare për romët e

		minoritetet e tjera (OKB-ja,) Këshilli i Evropës, Bashkimi evropian, OSCE etj.).

4. QASJET NDËRLËNDORE DHE NDËRPROGRAMORE

Lënda gjuhë, letrësi dhe rome si lëndë zgjedhore pënxënësit është mjet kryesor komunikimi për të gjitha lëndët, mirëpo lidhje të drejtpërdrejta ka me historinë, veçanërisht me historinë e kulturës, me edukatën qytetare, me artet, etj. Disa tema nga këto lëndë do të ndikojnë në zhvillimin e shkathtësive të komunikimit, në formimin kulturor dhe në krijimin e individualitetit të pavarur. Përveç çështjeve ndërlëndore, përmes gjuhës rome mund të zhvillohen edhe disa tema të caktuara ndërprogramore si : tema për edukatën shëndetësore, për të drejtat e fëmijëve, për të drejtat e njeriut, për barazi gjinore, tema për ruajtjen e ambientit, për qytetarizimin dhe demokratizimin, etj. Këto tema i zgjedhë mësimmshënësi, varësisht prej rëndësisë dhe nevojave dhe interesit të nxënësve. Këto tema mund të merren nga televizioni, revistat, gazetat, interneti apo nga rrethi dhe regjionet e ndryshme aty ku jeton komuniteti. Rëndësia e këtyre temave, kryesisht përcaktohet nga mundësitë e sigurimit të literaturës dhe rëndësisë që mund të ketë për moshën e nxënësve.

5. UDHËZIME METODOLOGJIKE

Metodologjia e mësimmshënësis dhe nxënies është qelës kryesor për realizimin e përmbajtjes programore. Gjatë realizimit të procesit mësimmor, mësimmshënësi duhet të ketë parasysh përdorimin e strategjive, metodave (bashkëbiseduese dhe parafolëse) teknikave dhe formave (grupore, çifte, individuale), të cilat mundësojnë mësimmn efektiv. Mësimmshënësi duhet të jetë model për nxënësit në mënyrën e përdorimit të shkathtësive gjuhësore dhe vëmendja e tij duhet të përqendrohet në disa parime bazë. Përqendrimi tek nxënësi dhe në të nxëniet e tij. Nxënësi duhet të jetë në qendër të vëmendjes. Mësuesi duhet të bëjë përpjekje që ta njohë mirë karakterin e nxënësit, përparësitë dhe dobësitë e tij, ta verifikojë a është tip i hapur apo i mbyllur, frikacak apo guximtar, a merr vetë iniciativa apo duhet të nxitet nga mësuesi etj. Mësimmshënësi duhet t'i motivoj nxënësit për nxënie efektive, t'i nxit ata që të jenë kreativ dhe te pavarur në klasë.

6. VLERËSIMI

Bëhet vlerësimi i brendshëm dhe vlerësimi i jashtëm. Ky i fundit bëhet me teste të standardizuara.

Vlerësimi bëhet me qëllim që të verifikojmë te nxënësi se:

- Në ç' shkallë i kanë zotëruar objektivat dhe rezultatet e përcaktuara në plan dhe program.
- me çfarë vështirësish ballafaqohen nxënësit;
- sa kanë arritur rezultatet e pritura në plan dhe program.

Gjatë procesit mësimor rëndësi të veçantë duhet t'i kushtohet mënyrave të vlerësimit si :

- Vlerësimi duhet të bëhet vazhdimisht pa pandërprerë, ku mësimdhënësi përcjellë rezultatet e arritura të nxënësve;
- vlerësimi i tërthorë i cili bëhet me anë të testeve;
- vlerësimi i nxënësit gjatë punës në grupe ose gjatë përgjigjeve që japin, nxënësit mund ta plotësojnë njëri-tjetrin dhe njëkohësisht vlerësojnë mbi bazën e argumenteve;
- vetëvlerësimi (vlerësimi i vetë nxënësit).

Theks të veçantë gjatë vlerësimit të nxënësve duhet t'i kushtojmë:

- Komunikimit (me gojë , dhe komunikimit me shkrim)
- Iniciativave të nxënësit;
- shprehjen e mendimeve të pavarura;
- shqiptimi i fjalëve;
- aktivitetet brenda punës në grup;
- radhitjen e fjalëve në fjali;
- fjalori e përdor , etj.

7. LITERATURA

Si literatuë mund të shfrytëzohen të gjitha tekstet që ndihmojnë realizimin e përmbajtjeve programore:

1. I bari lavenqi pustik e Rukunesqiri (Eric Hill – Londër, 1995)
2. ÇKaj isi amaro rukun? (Eric Hill – Londër, 1994)
3. O Rukun zal and-i skòla. (Eric Hill – Londër, 1993)
4. Lavustikorri (Kujtim Paçaku – Prizren, 2002)
5. Bibaxtale berša (Grattan Puxon & Donald Kenrik – Madrid, 1996)
6. Lavustikorri II (në 12 gjuhë)

7. Gramatika e gjuhës rome (Dr. Marsel Kortiade – Tirana, 1990)
8. Metodologjia e mësimdhëniës, Bardhyl Musai
9. Përrallat rome (Mina Qiriqi – Prizren 2007)
10. Mothomicënqi pustikorri
11. Tikni romani història e xurdenqe
12. E maj asunde evroputne paramisă
13. E Rukunesqi bari pustik e rangenqi, e formenqi thaj e gindenqi
(Eric Hill – Zagreb, 1998)
14. Vakărimàta – pustik vaś-i jèkhto klàsa (kolektiv – Bukuresht,
2005)
15. Sumnakuni Phurt –poezi rome (Kujtim Paćaku – Prizren,
2008).

SIKLŎVIPNASQO PLANO THAJ PROGRAMO VAŚ I RROMANI ĆHIB THAJ KULTURA

Angluno nivelu II-V

SIKLOPRINAZOL PIANO THAI
PROGRAMO VAS I ROMANA CHIB
THAI KULTURA

Amelino G. de la H.

ANGLOVAKARIPE

O Ministripe vaš Siklipe, Skencia thaj Tehnologia, ano poro politikako 3amaipe, dela anglin ko khetano siklövipe vaš e savorrenge.

Sikövipnasko maj lačo sistemo vaš o savorrenge isi bazirimo ano khetanipe thaj respekto ano čhiběngo, kulturako diversieto vi pherdo integrivipe ano kosovaqo amalipe. Komunitetěngo edukipe thaj kotorleipe sar so isi o komunitetă Rroma, Aškalie thaj Egiptiană, so isi jekh kotar o prioritetetă vaš o MSST.

Bazirimo ani Strategia vaš o Komunitetěngo Integrivipe, Rroma, Aškalie thaj Egiptiană vaš-i perioda 2009 – 2015 (Siklövipnasko Sektoro) thaj o Butăripnasqo Plano vaš e rromengo, aškaliengo thaj egiptianěngo integrivipe, o MSST hartuingă o Plano thaj Programo vaš i rromani čhib, prekalo elementă ani materia vaš i čhib, kultura thaj historia, sar alosaripnaski materia.

Ano plan programesqo hartuipe vaš i Rromani čhib, lele kotor kompetent thaj profesional siklövipnaske strukture kotar i Kosova thaj rromana čhibăke expertă kotar o than thaj kotar o maškarselikane 3ene.

O plano thaj programo kerdilo ano duj siklipaske nivelă sar so isi: Angluno nivelu (2 – 5 klasa) thaj Dujto nivelu (6 – 9 klasa).

Ko plan programesko hartuipe, prekalo publikake diskusie thaj Web rig kotar o MSST savorre interesiske 3ene sas len šaipe te len kotor sar so isi o (siklipaske institucie o škole, siklovne, sikavne, medie thaj o civil amalipe.

O sugestie save lelile kotar interesuime suběktă ini odola thovdile ano hartuipasko Plano thaj Programo vi ano final Programesko lačharipe.

3amaipasko Plan Programo vaš e rromana čhibăko sikklipe, isi dendo ani jekh zorali skenciaki proceduraki baza, sar so kotar i forma ani metodologia, organizivipe thaj materiaki andrin sar so ini ko rezultată ngo dikhipe ko siklövne, siklipaske vastuša, teknikake metode thaj notuipaske instrumentă.

Resesko realizuipe vaš akava Plan Programo, ka ovul umblavdo ini kotar i sikavnengi buti vaš kolenge isi dedikuimo akava Plano thaj Programo. Vaš te keras maj lokho akava plan programesko realizuipe, o

Siklipes, Skencia thaj Tehnologia ka organizuinol ini butärinä e sikavnencar kola ka oven phiravde kotar o eksperta save kerene akala butä prekali jekh dendi plan programeski pustikorri.

Metodengo alosaripe vaš o siklövipe isi ani sikavnengo kompetenca save ka keren akaja buti. Voj ka ovol ano kvadro e manglinengo vaš o siklövne dikhindoj i didaktikaki baza, formiripasko nivelu ko siklövne thaj kola.

Vaš te realizuingöl o siklövipe thaj siklövipnasko astaripe, akale planeske thaj programeske efektä , o sikavne thaj o siklövne, musaj te keren buti ano aniga thaj ververutne informišipaske vastusä.

1. ANGLIVAKHK

Rromana čhibăqi thaj kulturaqi materă ka siklöl pes kotar i dujto klasa sar alosaripnasqi materă programesqo ander isi dendo ano trin umalengi funkcia: *rromani čhib, čhibăqo vakaripe thaj medienqi kultura*.

E rromana čibăqo sikövipen, **rromani čhib** dela baza vaś e kompetence e čhibăko thaj kulturaqo žamaipe. Akala materăqo res ka realizuingöl prekalo komunikacia: šunipen, halövipen, drabaripen, lekhavipen thaj čhibăqa funkciaqo halövipen. I materă dela šaipen vaś induktivikano žanipnasqo barăripen kola isi tang paše ani rromana čibăqi gramatika. Prekali akaja materă, siklola pes vi selikano thaj artistikano rromeni literatura, albanengo thaj aver komunitetengi litertura kola živdinena ani Kosovaqi Republika, sar so ini selikani literatura. Paše akalenge, sar so lipardilo ini ano šeraj e programesqo vaś siklövipnasko programo, ka ovol vi sistemuime thaj teme kola ka oven dende kotar o rromani kultura thaj tradicia (ačari).

I rromani čhib thaj i kultura mothavla e siklövngengo čibăqo thaj kulturaqo identiteto so voj ka ovol bazikano vastuśi vaś vakaripen ano rromano komunitetesqo kvadro. Rromana čhibăqo standardo normengo pinžaripe dela šaipe e siklövngenge te len kan, te hakären thaj te realizuinen čhibăqo vakaripen (o šunipen, vakaripen, drabaripen, lekhavipen thaj i gramatika). Siklövindož i materă, o siklövne žamainena poro molkućipen thaj decizie kola reflektuinen prekal maškar vakaripen.

2. O RESIMATA

Rromana čhibăqo thaj kulturaqo sikövipen, vaś o angluno nivelo, kotar i II-V klasa isi la vaś o reso:

- Motivacia vaś te siklölpe i rromani čhib thaj kultura;
- O žamaipen, žanipen thaj nevo žanipasqo mothavipen prekalo o bajripe (berša) thaj psiko-fizikaqo siklövnesko šaipe;

- 3anipe thaj šaipëngo 3amaipe vaš te šunol, te vakarol, te hraminol, te drabarol, te hakãrol čhibãqo sistemo, prekalo fonetikano labãripen thaj prekal morfologia, sintaksa, vorta vakaripe thaj ortografia.
- Labãripe thaj realizivipen e neve 3anipasko kotar i rromani čhib thaj kultura ani škola thaj sarkondisutno živdipe;
- Šaipëngo 3amaipen vaš e čhibãko vakaripen;
- Šaipengo lilvarnipasko 3amaipe, drabaripasko intereso, kulturaqo barjaripe;
- Respektesqo 3amaipe vaš i čhib, kultura thaj rromane komunitetesqo idetiteto.

3. OBĚKTIVE

Ko anglune nivelesqo agor II-V klasa, mušj te ovo 3ando vaš:

Te 3anol:

- Rromana čhibãqi alfabeta
- patrana, toni, silaba, lav thaj mothomići
- Bari thaj tikni stampimi thaj vastesqi patran
- Anava, angloanava, vašanavnã
- Save isi o lavorrã
- Teatro, biblioteka filmo

Te hakãrel

- O baš, patran silaba, lav thaj mothomići
- Xarne thaj sade tekstã

Te realizinol

- Rromana čhibãqi alfabeta
- Bari patran othe kote so manglape te ovol olaqo than
- Interpunkciaqe thamã kana ovla lekhavipe
- Hraminela sade alavorã vaš ververutne teme

Te analizuinol

- Te kerol analiza ko harne thaj sade literara thaj biliterarne tekstă
- Save mothomichă isi
- Sade thaj kerdine mothomichă
- Vakaripnasqi thaj literaro vakaripe
- I čhiba savi labărgöla ano medie: televizia, radito, gazeta, interneto

Te 3amainol o decizie thaj o ahor

- Te gndinol bizo ažutipen odova so: siklola, šunela, vakarela, drabarela vaj hraninela
- Te 3amainol i personal kultura, toleranca, halövipen
- Te kerol sombutipen averençar.

I ÇIB THAJ RROMANI KULTURA

II KLASA

2 siklarimasqe ore ko kurko, 74 siklarimasqe ore ko berś

Siklövipnasqi umal: Angluno drabaripe thaj siklövipe ¹		
<i>Teme</i>	<i>Śerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Gatisaripe vaś angluno drabaripe thaj lekhavipe	<i>Lav</i>	<i>O siklovno:</i> • Prezantunlela peste thaj familiaqe 3enen • Drabarela, vakarela thaj kerela interpretacia vakarindoj prekalo fotografie • Ko drabaripe 3anela te kerol diferenca ko tonā ani lavōri sar::(o phuro – i/e phuri) • Kerela diferenca ki rima kana vakarla i lavōri, recitupe thaj gilavipe Kerela diferenca ko śerutne mothamićake kotora (śerutni mothamići thaj mothavno)
2. 3anipe e baśengo thaj e patraněngo	<i>Patran, drabaripe</i>	• 3anla thaj labārla o bare thaj tikne stampime patranā (grafeme) vi odola vastesqe. • Vakarla thaj drabarla śukar o lavorā • 3anla te kerol diferenca ko mothamićā
3. Angluno drabaripe	<i>drabaripeni, analitiko –</i>	• Drabarela avazaça thaj bizo avazo o mothamićā thaj sade mothamićā

¹ O angluno drabaripe thaj lekhavipe isis o dujte klasake specifike kola realizuingōna ko dujto skolaqo berś Leximi dhe shkrimi fillestar janē specifika tē klasēs sē dytē dhe zbatohen gjatē tērē vitit shkollor.?

	<i>sintetikano drabaripe</i>	• Kerla mothamićengi analiza ko jekh sade teksto.
4. Angluno stampime patraněngo lekhavipe (latinikano lekhavipe)? vi odova stampimi	<i>Bari thaj tikni patran e stampimo thaj vastesqi, lav thaj mothamići patraněngi, bašengi abeceda</i>	• Labărla i bari thaj tikni patran • Hraminela šukar patrană, lavă thaj mothamićă. • 3anla thaj vakarla ko sasutnipe i rromani alfabeta

Vakaripnasqi artikulacia: I éhib		
Teme	Šerutne vakarimata	A3ukarde rezultată
1. I baši, patran, lav	<i>I baš, patran, lav</i>	<i>O siklovno:</i> • 3anla te kereol diferenca thaj labăřă o i baš, patran thaj o lav • Vakarla dušlo i baš, patrană thaj o mothamićă
2. I prononciacia dhe bašengo lekhavipe	<i>I baš</i>	• 3anla te kereol diferenca ko spacifikane baša (ć, éh, k, kh, t, th, p, ph, r, rr,) ano lav thaj mothamići • Hraminla šukar thaj isi le sama ko spacifikane spacifikane baša (ć, éh, k, kh, t, th, p, ph, r, rr,) ano mothamićă.
3. I lavōri thaj interpukciake semnature	<i>I lavōri mothomići thaj interpukciake semnature (lavorăko agor, viram, pašiviram, pučhib viram, ćud viram, paše viram)</i>	• 3anla te kereol diferenca e lavorrengi prekalo interpunkciake semnatuere (mothavimaski mothamići, mangipnaski mothamići, pučhimaski mothamići) • Kerla diferenca ki harni thaj lungi mothamići • Drabarla prekali intonacia • 3anla thaj labărla šukar o interpunkciake semnature

4. I bari širdipnaski patran	<i>I bari širdipnaski patran</i>	• Labërla šukar thaj ko than i bari patran (ko mothamičäko šird, pal i viram, kana lipargöna o anava thaj angloanava e manušenge, o thana thaj kola) • Hraminla sade mothamičä

Siklövipnaski umal: Vakariņasqi artikulacia		
<i>Teme</i>	<i>Serutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultatä</i>
1. O šunima- ta thaj vakarimata	<i>O šunimata thaj vakarimata</i>	<i>O siklovno:</i> • 3anla te kerol vakaripe vaš dušli komunikacia e averençar, • Šunla thaj hakërla aktivo e manuše kana vakarla • Šunindoj lela ini harne mesažä, • Bajarla o aktivo šunipen thaj lela kotor ano vakaripe
2. Pučhima- tengo keripe thaj e deipen e angladima- tengo (komunika- cia)	<i>Komunikacia, pučhipe, angladipe</i>	• Keripe e lavëngo ani grupe, mothamičengo keripe save isi dende kotar nesave lava, pheripe • Lela kotor aktivo ani komunikacia, • Kerla pučhipe thaj dela angladipe ano 3ande teme • Vakarla ani argumentëngi baza • Kerla mesti komunikacia e pere sombersütnençar ani klasa.
3. Lavënga grupako keri- pe, mothami- čengo formi- ripe kotar nesave dende pheripasqe	<i>Mothamičengi grupa, alavorëngo pheripe</i>	<i>O siklovno:</i> • Pherla i mothamiči e lavënçar kola nananj • Kerla sade lava thaj mothamičä • Somkerla alava vaš te vakarol i mothamiči ko sasutnipe
4. O mothavipe thaj drabaripe	<i>O mothavipe, teksto, drabaripe</i>	<i>O siklovno:</i> • Drabarla prekali mangli intonacia • Drabarla avazeha thaj bizo avazo, ani grupa, thaj individualo o

		literaro thaj biliteraro tekstă • Kerla komento ano drabarde literaro thaj biliteraro tekstă
5. O drabaripe-respekto – O respekto ko hramipaske norme	<i>Bari patran ko alavorăko šird, viram, koma, ĉudviram, arakhimasko viram</i>	<i>O siklovno:</i> • 3anla o patranengo lekhavipe, konsonante, disonante, lava thaj alavoră. • Labărla šukar o iterpunkciaqe semnature • Ulavla o alavoră ano silabe • Labărla 3anikanes i bari patran

Siklōvipnaski umal: *Literaripe*

<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Mothavin, poezia, figura, ilustrimi pustik	<i>Mothavin, poezia, figura, ilustrimi pustik, teksto</i>	<i>O siklovno:</i> • Drabarla, kerla komento ko xarne mothavimata vaj paramisă, • Kerla diferenca maškr i proza thaj poezia, • Vakarla thaj hakărla o ondulipen ani paramisi • Kerla diferenca ko bazikane personažă: laĉho, bilaĉho • Kerla diferenca ko teksto thaj ĉitripen

Siklōvipnaski umal: *Mediengi Kultura*

<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Animirimo filmo, kukliněgo khelipe, biblioteka	<i>Kukliněgo filmo, ĉitrimo filmo, kuklină, kukliněgo khelipen, školaqi biblioteka, thanesqi biblioteka, butikerno ani biblioteka</i>	<i>O siklovno :</i> • 3anla so isi kukliněgo filmo vaj odova ĉitrimo; • Hakărla o kukliněgo khelipe; • 3anla kon isi šerutne personažă; • 3anla so isi školaqi biblioteka vi so isi i pustikekngi bikni

I RROMANI ČHIB THAJ KULTURA

III KLASA

2 siklarimasqe ore ko kurko, 74 siklarimasqe ore ko bers

Siklövipnaski umal: I čhib		
<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Anava, mothamičā, mothamičengo rend ani mohtamiči, silaba	<i>Anava, mothamičā, mothamičengo rend ani mohtamiči, silaba, sinonimā thaj antonimā</i>	<i>O siklovno :</i> • Pin3arel o anava, o anava, hositne vi sarsavone anava save isi von; • 3anla o afirmativo i thaj odoja negativo mothamiči; • 3anla save mothamiča isi: mothavdine mothamičā, vi odola mangline, pučhimasqe, ispidime, čudimasqe, ulavla thaj 3anla kobar silabe isi ani mothamiči • 3anla so isi sinonimā vi antonimā
2. Lavego ulavipe ko linčengo agor, diftongā; ia, e, ii, ie thaj kola, nagaciaqo lekhavipe, tikne hramimasqe kotora.	<i>ti-re; ia,e, ii, ie i thaj kola; negacie: na, ma, nane; ja, vaj</i>	<i>O siklovno:</i> • Ulavla 3anipnača o mothamičā ko linčengo agor; • labāra thaj vakarla o sarnavnāti-re... • labāra thaj vakarla o diftongā (ia,e, ii, ie) ko lekhavipe thaj drabaripe • 3anla o afirmativo thaj negativo mothamiča (na, ma, nane; ja, vaj). • 3anla thaj labārla šukar o pučhimata (sar, kobar...)

Siklōvipnaski umal: Vakariipasqi artikulacia		
<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Somvakar-dutnesqe šunimata thaj o vakaripe – telefonesqo vakaripe	<i>Vakardutno, Somvakar-dutno</i>	<i>O siklovno :</i> • Sunla thaj vakarla vas ververutne teme • Dela vi lela mesažā prekalo telefono (kerla mesti komunikacia) • Respektunla e somvakardutne ko dialogo • Pučla vi dela angladipe vaš odova so šungā vaj drabargā
2. O mothavipe, prezentuipe, pin3aripe, informacia vaš o nakhlo ondulipe, informišipe vaš e butāko agordeipe	<i>O mothavipe, prezentuipe, pin3aripe, mothavipe mosa, nakhlo ondulipe, o pin3aripe</i>	<i>O siklovno :</i> • Mothavla jekh mothavipe vaj harno ondulipe vakarla vaš o ilustrimo teksto sade alavēņar • Hraminla jekh pin3aripe vaš o Sundalesqo Rromano Dive • Hraminla jekh mothavipe(školaqo dive...) • Vakarla vaš o ćumunā, kultura, tradicia, ćhib, feste • Kerla komento vaš o nakhlo ondu-lipe so šungā vaš o nakhlo vaxt; • Mothavla jekh ondulipe vas jekh paramisi so šungā kotar o maj phure
3. Drabarip-nasqi artikulacia (interpretacia), baxtalinēgo lekhave, panorama, kerip-nasko lekhave, o xramimata – norma-ko respekto ano lekhave	<i>Prezentacia prekalo lekhavipen, baxtalinā, bari patran, viram, hoditne anava, kharimata</i>	<i>O siklovno :</i> • Hodārla thaj drabala o literaro thaj biliteraro teksto avazeja thaj bizo avazo; • Hraminla bizo ažutipe ververutne tekstā: baxtalinā, phenimata kerindoj respekto ko interpunkciake semnature

Siklōvipnaski umal: Literari		
<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Poeziaqe kotora, ondulimatengo rend ano mothavipe, šerutne thaj ruiutne, paramisā.	<i>Poezia, rendo, undulimatengo rindipe, šeurni thaj rigutni figura, paramisi</i>	<i>O siklovno :</i> • 3anla o rend thaj literaro figure; • 3anla o vaxt, aš thaj o ondulipnasqo than, kana vov drabarla • 3anla so isi paramisi thaj so isi parmisōrri

Siklōvipnaski umal: Mediaqi kultura		
<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Filmesko mothavipe, teatro, TV thaj gazeta vaš o čhavorre	<i>Filmesko mothavipe, ondulipnasqo rend, i figura ano filmo, teatrsoko mothavipe, TV thaj programo TV, gazeta vaš o čhavorre, stripo</i>	<i>O siklovno :</i> • Mothavla pere alavēnçar o filmesqo hakār vaš o filmo kova vov mangla, • Kerla diferenca e filmeski vaš o čhavorre kotar i teatroski prezentacia, • Drabarla thaj kerla komento vaš o xarne kotora kotar i revista vaš o čhavorre thaj stripo, • Kerla diferenca thaj vakarla vaš o informišipasqe vastuša: televizia, radio, gazeta, inetneto.

I RROMANI ĆHIB THAJ KULTURA

IV KLASA

2 siklarimasqe ore ko kurko, 74 siklarimasqe ore ko berś

Siklōvipnaski umal: I Ćhib		
<i>Teme</i>	<i>Śerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. O lava, baśengo labāripe, kernavnā, paśnavnā, dujviramnā, i koma ano genipe thaj xarnimata	<i>Mothamićenge savinā (save lave isi), anava, sarsavone anava, hoditne anava, jekhlin/butelin, paśavnā, gendipen, dujviramlin, koma, xarnipe</i>	<i>O siklovno :</i> • Kerla diferenca ko mothamićā prekalo interpunkciake semnatura • Kerla diferenca ko gendo thaj anavesqo ling • Hodinla thaj hraminla śukar o hoditne thaj sarsavone anava • Kerla diferenca ki kernavni sar lav kova mothavla jekh butārin; • Kerla diferenca thaj labārla a3utipasqe kernavnā isi mand(therav) thaj sijum ano trin śerutne vaxtā (akanutno, nakhlo thaj avutno); • Kerla diferenca ki paśnavni sar so ini o lava kola mothavna o anava • Labārla śukar o interpunkciake semnatura : viram, pućhimaski viram, koma, ćudviram, dujviramā, • Labārla śukar o anavesqo gendo; • Xraminla śukar o xarnimata: thaj av, miaz.

Siklovipnaski umal: Ćibăqi artikulacia		
<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1.O šunimata thaj vakarimata	<i>Biumblavdi prezentacia thaj o vakaripe</i>	<i>O siklovno :</i> • Kerla diferenca kanan isi monologo than kana isi dialogo sar komunikaciaqi forma • Mothavla bizo umblavdipe: o lošalipen, bidušlipe, i xoli thaj kerla analiza vaš jekh tema • Xakārla o vaxt thaj o than: i3, adiva, tahara.
2. Xalovipen prekalo literaro rromani ċhib	<i>Xalovipen , vaklaripe, biumblavdo vakaripe, phenipe</i>	• 3anla ċăċikano vakaripen prekalo argumentă vaš o 3ande teme • Hodinla sar manglape te kerol komunikacia e averenċar kana labārla o telefono, interneto • Kerla mesto vakaripen ani grupa
3. Mothavipe, paramisăqo somkeripen, pin3aripen, raporto vaš i agordinimi buti, kerutno lekhavipe (xarno vakaripe vaš i tema)	<i>Ĉăċhutne ondulimata vi o xoxaimata, somvkaripe, pin3aripe, raporto, andredeipen ko šerutno kotor,o sasutno agordenipe</i>	• Xraminla xarne mothavimata kerindoj respekto po lekhavipe • Xraminla bizo ažutipe prekali imaginacia • Xraminla xarno eseo kote mothavgōla o šird, ander thaj agor. • 3amanila o komunikativo lekhavipe, xraminla: baxtalina, kharimata, lila, disuro (divesqo lil) raporto thaj kola.
4. Drabaripe prekalo role, diskutuipe, lekhavipe kerindoj respekto po xramipaske norme	<i>Drabaripe prekalo role, diskutuipe, vakaripe, bari patran thaj specifiko baša</i>	<i>O siklovno :</i> • Drabarla šukar prekalo avazo thaj bizo avazo • Drabarla uċhe avazeja prekalo o role ano dramako teksto • 3amainla o drabaripe prekalo dialogo thaj monoglo • Vakarla šukar o lava ano teksto

		kana sas le o role • Hodinla o aktivo drabaripe thaj recitupe • Kerla diskusia thaj komento ano drabarde tekstă • Xraminla xarne dramatikane tekstă denindoј respekto ko interpunkciaqe semnature thaj bari patran (jekh dialogo).

Siklôvipnaski umal: Literari		
<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
Tema ani poezia thaj ani proza, nevărdo siklipe ano rendă thaj strofe thaj ani poezia, humoristikani poezia, ondulipe kote vakargöla vaš o vaxt,than thaj figura, dikhipe thaj figuraki buti,paralela, paramisi, paramisörri	<i>Tema, ritmo, rima, humoristikani poezia, ondulipe, figura, butăqo vaxt,than butărină, figurago lekhavipe, paralele, paramisi, paramisörri</i>	<i>O siklovno :</i> • Ko teme, 3anla so isi literaro teksto thaj odola kola nanaj literaro • 3anla so isi poezia thaj so isi proza • 3anla humoristikani poezia Drabarla thaj 3anla so isi tema, ritmo, rima • Kerla komento ano literar figure, ano teksto sar paralela thaj kola. • Drabarla thaj 3anla so isi pramisi vi paramisörri • 3anla kola isi pozitiv thaj negativ personază ano ondulipe • Lela mesažă kotar o ondulipe

Siklôvipnaski umal :Mediaqi Kultura		
<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Čhavorrengo filmo, radio emisie,	<i>Čhavorrengo filmo, aktoro, radio emisie vaš o čhavorre ,</i>	<i>O siklovno :</i> • 3anla vi kerla diferenca ko artistiakno filmo, vi odola vaš o čhavorre, čitrimo/ animirimo;

biblioteka- enciklope- diaqo labäripe	<i>čhavorrengi, enciklopedia, o ayder, alfabetesqo rend</i>	• 3anla te mothavol diso kotar o filmo so dikhla • Vakarla thaj kerla diskusia vaś i čhavorrengi emisia so šungă ano radio vaj dikhla aniTV • Labärla i lavusrikorri vaś te arakhol i bipen3arde alava ano teksto

ROMANI ČHIB THAJ KULTURARROME V KLASA

2 siklarimasqe ore ko kurko, 74 siklarimasqe ore ko bers

Siklōvipnaski umal: I čhib		
<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>Ažukarde rezultatā</i>
1. O lava, kernavne, prononcia vaš o nakhlo, akanutno thaj avutno vaxt, pašnavnā, lačo thaj bilačo vakaripe	<i>Mothamičengi savin(save isi) muršikano thaj žuvlikano, karnavne, o nakhlo, akanutno thaj avutno vaxt, kobarutne pašnavnā, therutne pašnavnā, lačo thaj bilačo vakaripe</i>	<i>O siklovno :</i> • Kerla diferenca save mothamičā isi kana vov drabala • Hoditinla thaj krla diferenca ko ling thaj lavengo gendo • Kerla diferenca maškar o kernavne thaj aver lava so vakaripe thaj lekhavipe, • Kerla diferenca ki šerutni kernavni: akanutno, nakhlo vi avutno vaxt • Kerla diferanca ki pašnavni sar pinžardi ani mothamiči; • Kerla diferenca ko kobarutne pašnavnā, therutne pašnavnā,; • Kerla diferenca kana vakargōla lače thaj bilače; • Lekhavla šukar o lekhavde xarne teksta
2. Literaro čhib thaj biandothanesqo vakaripe / dialektā, xarnimata, o vakaripe thaj bašengo	<i>Literaro čhib, biandothanesqo vakaripe, vakaripaske vatiente, xarnimata, bašesqi prononcia, lekhavipe e</i>	<i>O siklovno i:</i> • Kerla difereca ki literari chib thaj odoja savi vakargōla ano biandothan thaj vakaripasqe variante; • Kerla mosqi komunikacia vi odoja ko lekhavipe ki standardikani čhib; • Lekhavla šukar o lavengo

karakteristi- kano vakaripe, kobarutne thaj therutnengo pašnavnëgo lekhavipe kola nikõna kotar o personal lava	<i>bašesqo, pašnavnã save nikõna kotar o personal a lava</i>	xarnimata (vaš save xarnimata isi o lav) • Lekhavla thaj kerla prononcipe ko spacifikane baša • Ko lekhavipe labãrla po than i bari patran • Hodinla thaj krla diferenca kana isi o pučhipe po pašnavnã

Siklövipnaski umal : Čibãqi artikulacia		
Teme	Šerutne artikulacie	A3ukarde rezultatã
1. Mothavipe, vaš o tekstëngo, parmisëngo formiripe bizo ažutnipe kotar o avera	<i>Vakaripnasqi prezentacia thaj vakaripen</i>	<i>O siklovno :</i> • Mothavla o biažutimasqo vakripe • Kerla vakaripe, kerla pučhipe thaj dela ideja vaš nesave teme • Isi aktivo ano vakaripe thaj kerla debata vaš i tema
2. Prezentacia, xalövipen, lilesqo lekhavipe. Lekhavipe e prononciaoqo, somvakaripe, lekhvipe – respekto ko ortografiage norme	<i>Čhaćikani presentacia, prezentacia prekalo čitripen, xalövipe prekalo vakaripe thaj bizo vakaripe, lekhavipe, mothamići intonacia mothamićãqi intonacia , mothamićãqo akcento, somvakaripen, kobarutne sarnavnã: sko(rro), ski(rri), ske(rre)</i>	<i>O siklovno :</i> • Kerla diferenca maškar ćaćutni prezentacia thaj odoja save isi imaginaro ; • Leikhavla lavença odova so dikhla ano čitripen • Xalola i vakardi čhib thaj odoja literari • Drabarla šukar kerindoj respekto ko akcento ani mothamićhi thaj intonacia; • Lela kotor ano dialogo, denindoj respekto vaš somvakripe averençar. • Mothavla o emoicie hakãripe :lošalipe, xoli thaj disponipe • Lekhavla šukar o kobarutne pašnavnã vi odola personalo: sko(rro), ski(rri), ske(rre);

Siklōvipnaski umal : <i>Literatura</i>		
<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Temaqi prezentacia ani proza thaj ani poeza, vizuelo vi auditivo xakāripe, gilako ritmo, anglovakaripe, anglokathipe thaj kathipe e paramisāqo, korelacia maškar o figure, personifikacia ko tekstesqe kotora, literaturake savinā	<i>Tema, auditivo thaj vizuelo xakāripen, rima, ritmo, silaba, linā, figura, figuraqo vakaripe, savo personažo sas,, personifikacia, dialogo, monologo, prezentacia, mothavipei, poezia, paramisi,</i>	<i>O siklovno :</i> • Drabarla thej kerla komento ko teme • Kerla diferenca ko auditivo thaj vizualo • Kerla diferenca thaj hakārla o ritmo, rima, silaba • Kerla diferenca maškar lināqo lugipen thaj poezia • Drabarla thej kerla komento ano literar figure thaj odola ki personifikacia • Kerla komento vaš i personažengi rola • Leikhavla tekstā prekalo modelā • Mothavla ondulipe vas pesqe vaj vaš e amalenge • Xakārla thaj kerla diferenca ko poeziaqe elementa thaj odola ko pramisā xarne vaj lunge • Pin3aren i diferenca maškar ververutne dramaqe profilā: komedia /tragedia • Pin3arel o monologo thaj dialogo

Siklōvipnaski umal : <i>Mediaki Kultura</i>		
<i>Teme</i>	<i>Šerutne artikulacie</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Filmo thaj kuklinēngo teatro, kompjutero, interneto, bibliotekobuti ani lavustikorri	<i>Filmo thaj kuklinēngo teatro, kompjutero, interneto, lavustikorri</i>	<i>O siklovno :</i> • Lela mesažo kotar o filmo vaj kuklinēngo teatro • Lekhavla vaš i teatroski tema • Mothavla piri personal impresia vaš o personazā;

		• Pin3arla o lošalipnasqe thaj musaŭtne šaipă ano kopjutero thaj interneto; • Labărla i lavustikorri vaš te arakhol e lavesqo xakăr kola isi bipin3arde olesqe; • Pin3rla i vakardi čhib ano informacienge vastuša (gezeta, radio, TV, interneto thaj kola.) kotar i sakodistni čib; • Labărla i školaqi thaj dizăqi biblioteka vas i literatura: lektura

4. I RELACIA MAŠKAR O VERVERA MATERIE THAJ PROGRAME

I rromani čhib thaj e kultura sar alosaripnasqi materia, (siklin) manglape sar vastuši e kominikaciaqo vaš savorre materie. Numaj direkto relacie isi len ko hisotirană, šeral ki historiaqi kultura, ki dizutnengi kultura, ko artă thaj kola. Nesave teme kotar akala metarie kan den asari vaš 3anipe ani komuniakcia, kultura thaj individual barjaripe. Paše e talomateriaqe bută, prekali rromani čhib šaj te 3amaingön nesave maškar programesqe teme sar so isi: i tema vaš sasläirpe, lingesko jekhipe, teme vaš ambientesqo brakhipe, (arakhipe) interkulturaqe teme thaj kola. Akala teme alosarla o sikavno, ajeka kobar intreso mothavna o siklövne. Akala teme šaj te lelön kotar i televizia, reviste, gazete vaj kotar o regionesqo truj othe kote 3ivdinla o komuniteto. Akale temenqo vasnipe, šeral dengölina kotar o literaturako theripe thaj o vasnipe e beršutnipasqo thaj rezlizivipasko vaxt.

5. METODOLIKANE SIKAIMATA

Sikavipnasqi metodologia thaj odoja e astaripnaski ko 3anipe, isi šerutno klidin vaš e programesqi realizacia. Kana realizuingöla o siklovipnasko proceso, o sikavno musaj te pi3arol o strategie, metode (somvakarutne thaj anglovakarutne) thaj grupaqe forme (ani grupa thaj individualo), kola ka den efekto ko sikövipen. O sikavno musaj te ovöl

modelo vaš o siklövne, sar von te siklön i čhib thaj olesko gndipe musaj te ovol dendo ano nesave bazikane principă. Akceso ko siklovno vi ko avera siklövne. O siklvövno musaj te ovol ko centro e samako. O sikavno musaj savaxt te pi3arol e siklövnesqo karaktero, olesko 3anipe thaj kišlipe, te kerol verifikacia isi phravdo vaj garavdo tipo, darutno vaš tromalo, lela vov korkoro iniciative vaj a3ukarla kotar o avera.

6. EVALUACIA

I evaluacia ovla vaš te 3ana ko sikövno:

- Ano savo nivelu realizuingă o oběktive save sas dende.
- Te kera identifikacia o pharimata kolençar vov maladingöla,
- Te das šaipe e sikövneqe te keren identifikacia ko olenge angli-mata thaj pharimata thaj
- Te ažutina olen vaš so maj lačo sikövipen ano proceso e sikövipasqo.

Ko sikövipasqo proceso vasno proceso isi te den i evaluacia:

- Biachavdi evaluacia, kote o sikavno dela sama savaxt vaš o rezultatěngo resipe ko siklövne
- Bidikhli evaluacia so ovla prekalo testă;
- Evaluacia ki buti ano grupe vaj kana von dena angladipen, siklövne šaj te ažutinen jekhe – avere thaj koadavaxt dena nota prekalo argumentă
- Evaluacia (kotar o korkoro sikövno).

Ulavdo akcento ki sikövnesqi evaluacia musaj te das ko:

- Kana vov vakarla ko lungovaxt,
- Vakaripe prekalo vakaripe averesqo thaj lekhavipe
- Vakaripe vaš o ondulipe, mothavipe, prezentacia thaj angladipe
- Sikövnesqe iniciative
- Biumblavdo gndipe
- Lavěngo vakaripe
- O aktivitetă andrfe ani butăqi grupa
- Lavengi prezentacia ani mothamići
- Lavusrikorri

7. LITERATURA

Šaj te lelön savorre tekstă kola ka den ažutipe vaš akala programaqo realizivipe:

1. I bari lavenqi pustik e Rukunesqiri (Eric Hill – Londra, 1995)
2. ¿Kaj isi amaro rukun? (Eric Hill – Londra, 1994)
3. O Rukun zal and-i skòla. (Eric Hill – Londra, 1993)
4. Lavustikorri (Kujtim Paćaku – Prizren, 2002)
5. Bibaxtale berša (Grattan Puxon & Donald Kenrik – Madrid, 1996)
6. Lavustikorri II (në 12 gjuhë)
7. Gramatika e gjuhës rrome (Dr. Marsel Kortiade – Tirana, 1990)
8. Metodologjia e mësimdhëniës, Bardhyl Musai
9. Përrallat rrome (Mina Qiriri – Prizren 2007)
10. Mothomicënqi pustikorri
11. Tikni rromani història e xurdenqe
12. E maj asunde evroputne paramisă
13. E Rukunesqi bari pustik e rangenqi, e formenqi thaj e gindenqi (Eric Hill – Zagreb, 1998)
14. Vakărimăta – pustik vaš-i jëkhto klăsa (kolektiv – Bukurešt, 2005)

SIKLŎVIPNASQO PLANO THAJ PROGRAMO VAŠ I RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA

Dujto nivelu, VI-IX klasa

SILVERADO PLANO THALBROUWING
VAST ROMANISCH HISTORIA THAL
KULTUR

OTTO GRIFF, 1882

1. ANGLOVAKARIPEN

I materă (siklin) Rromani čhib, Historia thaj Kultura, ano dujto nivelo siklolape prekalo programesqe anderă kola isi dende ani trin umalëngi fukcia: *i literar rromani, historia thaj klultura*.

Siklipen e materăko **Rromani čhib, literatura thaj historia** dela baza ano čhibăko, historiako thaj kulturako kompetencengo 3amaipe. Akala matgeriako ander thaj reso realizuingöla pekalo komunikaciaqe bută sar so isi: o šunipe, halovipe, drabaripe, lekhavipe thaj sistemasko čhibăka funkcionego siklipe. I materă dela šaipe o 3anipe thaj anderipe kola isi paše ani rromana čhibăqi gramatika. Prekali akala materă ka siklolpes i čhib, literatura, historia thaj rromane themesqi kultura, vipal ka sikölpes ini avere komunitetëngi luitertura sar odola e albanëngi thaj averengi kola 3ivdinena ani Kosovaqi Republika, sar so ini sundalesqi literatura. Paše akalenge, ajeka sar phendilo vi ko programesqo siklipasko šeraj, ka ovol vi sistemuipe ko anderă kola isi tang paše e rromana kulturaça thaj tradiciaça.

I rromani čhib thaj i kultura definišinla čhibăko vi kulturaqo identiteto ko siklovne; voj ka ovol šerutno komunikaciaqo vastuši vaš e rromenqo komuniteto.

Standardo rromana čhibăqo normengo pin3aripe dela šaipe e sikovnenge te hakären thaj te halon, te realizuinen e čhibăko 3anipe. Siklindo i čhib, literatura, historia thaj kultura, o sikovne ka 3amainen pere decizie thaj molkućipe kola ka reflektuinen prekali maškarkomunikacia.

2. RESIMATA

O rromana čhibăqo, hisotriako thaj kulturaqo siklipen, vaš o dujto nivelo, VI-IX klasa, vaš o reso isi le :

- Motivaciako barjaripe vaš te siklolpe i rromani čhib thaj i kultura;

- 3amaipe, hodinipe thaj 3anipasko čhibăko realizivipe save lelile prekalo beršipe thaj psiko-fizikako siklovnengo šaipe ;
- Hodinipe thaj šaipëngo 3amaipe vaš šunipe, vakaripe, lekhavipe, thaj 3amaipe ani fonetika, morfologika, sintaksa, ortovakaripe thaj ortolekhavipe.
- Hodinla, 3amainla thaj realizuinla sistematikano čhibăqo, literatiuraqo, historiaqo thaj rromana kulturaqo 3anipe.
- Labăripe thaj neve 3anipasko realizivipe savo leilo kotar i rromanio čhib thaj kultura ani škola thaj sarkondisutno 3ivdipe;
- Šaipëngo 3amaipe vaš i čhibăki komuniakcia;
- Šaipëngo 3amaipe ani literatura, drabaripnasko interesuipe thaj kulturako pin3aripe;
- 3amaipe thaj respekto vaš i čhib, hisotria thaj rromane komunitetisko identiteto.
- 3amaipasko hodinipe vaš lačo lekhavipe

3. OBĚKTIVE

Ko dujto nivelesko agor VI-IX klasa, o siklovno musaj te ovol gatisardo vaš:

Te pin3arol:

I patran, baši, silaba, lav thaj mothamiči
 Bari thaj tikni patran odoja vasteski thaj stampimi
 Lava, pašnavnă, sarnavnă, kernavnă, paškernavnă, konŭkcie,
 prepozicie
 Mothomičenge savină (save isi)
 Teatro, biblioteka, filmo, muzeo, galeria
 I historia thaj rromani tradicia

Te hakărol

I baš, patran, silaba, lav thaj mothomiči
 Literaro thaj biliteraro tekstă
 Rromana čhibăqi historia
 Nacional identiteto

Te realizuinol

Rromana čhibăqi alfabeta
 Orto, kote manglape te ovol i bari thaj tikni patran

Regular interpunkciake semnatura
Hraminla orto sade mothamičã koter ver-ver teme
Čhibãqe norme vaš te hraminol o nacional romane simbolã
(bajrako,-stãgo, himni thaj kola).

Te kerol analiza

Literar thej biliterat tekstã

Mothamičã

Sade thaj somkerde mothamičã

Vkardi thaj literaro čhib

Labãrdi čhib ano medie: televizia, radio, gazeta, interneto

Te 3amainol o decizie thaj molkučipe

Te gndinol bizo averengo ažutipe vaš odova so dikhla, šunla,
vakarla, so drabrla vaj lekhavla.

Te 3amanila i personal kultura, toleranca, lačo xakãripe

Te kerol sombutipe averençar.

1. Te kerol respekto vaš diversiteto

RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA

VI KLASA

2 siklarimasqe ore ko kurko, 74 siklarimasqe ore ko bers

Siklövipnasqi umal:: I čhib		
<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Vokala, Sombašengo sistemo. Bašenko keripe. O principā ano somlekhavipe. Palatalizacia. Leksikaqo keripe ki rromani čhib. Avutne lava, kerindoj baza kanavnia kola isi olen elementā kotat i India, Grecia, Armenia, Ggruzia, thaj kola.	<i>Baša, Sombaša Palatalizacia Čhibāqi leksika</i>	<i>O siklovno:</i> - o Pin3arla o baša - o 3anla te kerol diferenca maškar o sombaša prekalo prononciripe - o 3anla te kerol o baša ananavni (fonetikano paruvipe phuro – phuri) - o 3anla te kerol diferenca thaj hakārla sombašengo paruvipe ananavnia: gili – 3jili, - zi , thaj kola - o Barvala o vakaripen neve rromane lavënçar - o Hakārla e lavengo avindipe: gabel, gitano, cigan, kurbat, ari3i, 3ipsi, sinto, kerindoj baza ananavnia prekalo elementā e lavengi kotar i čhib e indiaqi, greciaqi armeniaqi, gruziaqi thaj kola. - o Vakarla vaš o avindipe thaj origina, vaš o vaxt e egzodesqo kana kerde o roma. - o Mothavla o faktorā so dende asari vaš e romango egzodo - o Vakarla vaš o vaxt e egzodesko (anticiganizmo) thaj 3anla kana

		von avile ano Balkano. o Vakarla vaš i kultura thaj rromani tradicia.
2. Lavengo ulavipe ani mothamiči Kernavni, kernavněngo ulavipe prekalo xakăr. Konůkcie. Kernavněngo vaxt Kernavněnge forme	<i>Lav</i> <i>Kernavni</i> <i>Konůkcia</i>	• Kerla diferenca ko mothavimasqe mothamičă, odola pučimasqe thaj leimasqe; • Pin3arla o kernavnă ani mothamiči ; • Xakărla thaj labărla o kernavnă prekalo xakăripe so mangla te phenol ano lekhavipe thaj vakaripe; • Labărla thaj lekhavla orto o šerutne vaxtă ano kernavnă: akanutno, avutno thaj nakhlio vaxt; • Labărla o konůkcie ko lekhavipe.
3. Drabaripen	<i>Literaro thaj biliteraro tekso,</i> <i>Personažo,</i> <i>Čitrimo filmo</i> <i>Mandaipen,</i> <i>Tradicia</i>	• 3anla te kereol diferenca maškar o literaro thaj biliteraro tekstă; • Drabarla avazeča, kerindoj baza ko čitripasqo filmesqo karatero, dikhipen e butăqo, ondulipe thaj naturaqe bută vi mothavipe prekalo lekhavipe; • Drabaripen bizo avazo prekali dendi buti; • Sigo tekstesko xakăripe • O anava save isi dende e rromenqe: gabel, gitano, cigan, kurbat, ar3i, 3ipsi, sinto thaj kola, mothavipe vaš e rromango ani Kosova thaj aver Evropaqe thana • Migracia “anticiganizmo”; • Pi3arla o tradicie thaj kultura. • Dela kontributo e rromenqe , ani ekonomia thaj evropaqi kultura

Siklōvipnasqi umal : <i>Leterari</i>		
<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. I Mothavin, poezia, figura,	<i>I Mothavin Tregimi, poezia, figura, ċitrimi pustik, teksto Intonaciai Akcento</i>	<i>O siklovno:</i> • Drabarla thaj kerla komento ko xarne mothavinā, • 3anla so isi proza thaj so poezia, • Vakarla thaj xakārla o onduluipen ani mothavin • Pi3arla mo fundone personažo sar: lačō, bilačo, terno thaj kola • Pin3arla o teksto savo isi le islustracia thaj odova savo isi lekhavdo • Drabarla prekali intonacia savi manglape te ovol • Pin3arla o akcento ko drabaripe

Siklōvipnasqi umal : <i>Vakaripnasqi artikulacia</i>		
<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. O šunipe thaj o vakaripe	<i>O šunipe thaj o vakaripe</i>	<i>O siklovno:</i> • 3anla te kerol vakaripe vaš dušli kominikacia e averençar • Šunla thaj aktivo xakarla e persone kova vakarla thaj dela orto anladipe • Šunindoj lela vi dela mesažā • Ovla maj aktivo ano šunipe thaj lela kotor ano vakaripe • Vakarla ani argumentēngi baza
2. Aktivo komunikacia	<i>Vakaripe, pućipe, angladipe, argumento</i>	<i>O siklovno:</i> • Lela kotor aktivo ano vakaripe, • Kerla pućimata thaj dela angladipe vaš o 3ande teme • Vakarla ani argumentēngi baza thAJ kerla mesti komunikacia pere amalençar ani klasa;

3. O dialekto thaj o vakarimata	<i>Rromane vakarimata, arli, gurbet, bugur3i tekstă, historia, kultura, tradicia</i>	<i>O siklovno:</i> ● Pherla i mothamići e lavëncar kola nanaj ● Kerla diferenca o vakarimata thaj standardikani čhib ● 3anla te kereol diferenca maškar i standardikani čhib thaj o dialektesqe vakarimata e ● Vakarla thaj kerla komento vaś o lekhavde tekstă ● Vakarla vaś i historia, kultura thaj tradicia

Siklōvipnasqi umal : Mediengi *Kultura*

<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Filmo, kulturaqe prezentacie, teatro biblioteka muzeumo,	<i>Kukliněngo filmo, čitrino filmo, kuklin, kukliněngi prezentacia, školaqi thaj biblioteka, butikerno ani biblioteka, labnă</i>	<i>O siklovno:</i> ● Pi3arla so isi filmo thaj so isi čitrino filmo ; ● 3anla o teatrosqo dikhipe ; ● 3anla kon isi o šerutne personažă ani drama thaj olenge role; ● 3anla so isi školaqi biblioteka thaj pustiklin ● 3anla o muzeosko manaj ● Genla nesave muzikaqe instrumentěnge anava

Siklōvipnasqi umal : *Historia*

<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Rromengo avindiipe	<i>India, migraciai avipe ano Balkaon, olengo buhvlipe ani Europa thaj sundal ,</i>	<i>Nxënësi:</i> ● Xakarla o avindiipe thaj poro identiteto ; ● Vazdiipe vaś i nacional minca ; ● Garavla thaj kerla afirmacia vaś i čhib, thami thaj kultura; ● Xakărla thaj dela mandaipen vaś o tradicional som3ivdiipe e avere

	<i>sklavizmo ani Moldava thaj e Muntelai ..., genocido , naizmo</i>	themenca kolença 3ivdinena som vi o rroma
2. Nacional simbolă	<i>Himni, bajrako o, feste, Rromano SunalesQo Divě, Herdelezi</i>	● Xakārla o simbolēngo vasnipe thaj 3anla olenge karakteristike;

RROMANI ĆHIB, HISTORIA THAJ KULTURA

VI KLASA

2 siklarimasqe ore ko kurko, 74 siklarimasqe ore ko berś

Siklōvipnasqi umal : I ċhib		
<i>Teme</i>	<i>Śrutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Lava, save isi von, Lavesqe deklinacie, Lavenge grupaqe strukture , Indirekto deklinacie, Paśnava, Direkto thaj indirekto deklinacie ko paśkernavne. Paśkernavnēngi diferenca. Gendēnqe savorrā. Sarnavnā. Sarnavmnēngo alosaripe. Rromani thaj i Albanikani ċhib. Śrutne kotora ani mothamići. Vokalēngi konstrukcia. Kernavnēngo vaxt	<i>Lavi ling, gendo paśnavni, sarnanvni, deklikacia, gendorro, mothamići</i>	<i>Nxēnēsi :</i> ● Pīn3rla anavnia, gendā thaj olenge linga ● Pī3arla o paśnavno thaj oleaqe karakteristike ani gramatika ● Labārla orto o sarnavnā ● Pī3arla o gendorā ● Mothamicā sar ċhaćutne thaj naćaćutne ● Pī3arla: mothavimasqi, mangipasqi, ispidimasqi thaj pućimasqi mothamići ● Xakārla sostar isi kerdi i mothamići ● 3anla sar ovna o vokalā ananavni ● 3anla te kerol diferenca e jekhlinēngi kola siklile ko VI klasa odolençar p-i albanikani ċhib.

2. Lavěngo ulavipe ko lināqo agor, togā ia, e, ii, ie i , nachachikano čáčikano lekhavipe, tikne kotroa ano pučhipe	ti-re; ia, e, ii, ie .; chache : na, ma, nane, ja, vaj	<i>O siklovno :</i> ● Ulavla vorta anavnia ko lināqo agor, ● Vakarla orta o therutne sarnavnā: ti-re.., ● Labārla orto o togā (ia,e, ii, ie) kana vov lekhavla thaj drabarla ● Kerla diferenca ko chachikane thaj bichachikane mothamičā (na, ma, nane; ja, vaj). ● Labārla orta puchimata (sar, koba...)

Siklōvipnasqi umal : Vakaripnasqi artikulacia		
<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. O šunipe thaj o vakarimata	Diskusia, Argumentā, Analiza, Radio, Ttelevizia, Teatro	<i>Nxēnēsi :</i> ● Butārla sar manglape te kerol buti vaš o sikle teme kotar o maj anglutne teme save siklile; ● Kerla pučimata vaš o tekstā: mothavipe ani introdukciaqi baza; ● Anavinla o thana thaj mothavla vaš o čuminā, personažā prekalanavnia so vovo pin3arla thaj olenge karakteristike ; ● Vakarla vaš o klasaqe amala thaj olenge karakterā; ● Parafrazuinla o imaginitime ondulimata thaj odola čáčutne prekalo dialogo ; ● Vakarla vaš o filmo, teatro, televiziaqe emisie thaj kerla analiza o ondulimata ano pustika save drabardile ; ● Vakarla vaš i fotografia savi isi dikhlardi kotar ver verutne pozicie;

		● Barvarla o vakaripe prekalo neve sikle lava; ● Siklona ki godi o purane rromane garavdine lava; ● Ričhibärla xarne mothamičã kotar i albanikani p-i rromani čhib thaj averande ;
2. Mothavipe, prezentacia, pin3aripe, informišipe vaš o nakhlo ondulipe	<i>Mothavipe, Prezentacia, Rromano Sundalesqo Dive Pin3aripe, Oraló anglomothavipe Nekhlo ondulipe, 3anglärípe. Paramisã, Feste, Ilustracia (čitripen), Disör, o Pejsažo, Esei Sinonimo, Antonimo, Interpunkcia-qe semnature, Baxtalinë, Lila ,Raporto, Kharipe thaj kola</i>	<i>O siklovno :</i> ● Mothavla jekh paramisi xarni vaj ondulipe so vov drabargã; ● Kerla prezentacia e tekstesqi kova isi ilustrimo thaj ko fotografie, prekalo sade mothamičã ● Lekhavla jekh pin3ardipe, lil, baxtalipe, kharipe ; ● Vakarla vaš Rromano sundalesqo Dive ● Lekhavla jekh mothavipe(vaš e školaqo dive ...) ● Vakarla vaš o thamã, kultura, čhib, feste... ● Kerla komento vaš o šunde ondulimata ko nakhipe ; ● Prezentuinla jekh ondulipe vaj jekh paramisi so vovo šungã kotar o phure; ● Pherla thaj buhvärla o mothamiči koja na sas pherdi; ● Mothavla o drabarde kotora kotar ver-verutne tekstã; ● Mothavla o šerutne personazã kotar i odova so dikhla thaj drabargã... ● Mothavla ćumunã, pejsažã ● Lekhavla sevalutne lila vi odova privato ● Lekhavla disöro vaš poro xakãripen; ● Ričhibärla xarne tekstã kotar i

		albanipani p-i rromani çhib thaj averutne • Lekhavala duj xramutne bută (eseo ko školaqo berś) • 3anla te kerol diferenca kotar o antonimă thaj sinonimă • Labărla orta interpunkciaqe semnatura • Leikhavla, lila, raportă, baxyalină, kharimata thaj kola.
3. Drabaripe	<i>Akcento, intonacia, poezia, romano, drama, paramis, revista thaj kola.</i>	<i>O siklovno :</i> • Drabarla literaro thaj biliteraro tekstă avazeça thaj biavazesqol thaj kerla čačikani zorali interpretacia; • Drabala orto prekalo akcento thaj intonacia ano ver-verutne tekstă: pramisorră, proze, poezie, drame, novele, romano thaj kola. • Drabrla thej kerla analiza e revistenqi thaj kerla analiza e čhavorrengi resvista; • Drabarla tekstă kotar o Indiaqi selikani literatura. • Drabarla thaj krla komento o anglovakaripe prekali etnologia kotar i romenqi religia.

Siklövipnasqi umal : Literatura		
<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Proza, poezia, o ondulimetengo redn ani paramisi, šerutne thaj rigutne personažă	<i>Figura strofa, poezia, proza, paramisi, romano, novela, drama</i>	<i>O siklovno:</i> • Kerla diferenca i strofa thaj literaro figure ani proza thaj poezia • Pin3rla o vaxt, aś, thaj o than kote ulo o onduliqe kana vov drabarla

		• Vakrla vaś o pesonaŝă thaj olengi rola • Pin3arla i poezia, proza, paramisi, romano,drama thaj kola.

Siklŏvipnasqi umal : Mediaqi Kultura

<i>Teme</i>	<i>Śerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Filmo, teatro, TV, interneto, gazeta, revista, muzeumo	<i>Filmesqi opresentacia thaj ondulimatengo rend, figure ano filmo,kulturaqi prezentacia ani skena, teatro, TV thaj TV-qo programo ĉhavrikani gazeta, muzeumo.</i>	<i>O siklovno:</i> • Mothavla vaś o xakăripe, losalipe, xoli thaj aver ondulimata so ulo ano filmo , • Kerla diferenca maśkar o filmo thaj ĉhavrikano teatro , • Drabarla thaj kerla komento vaś nesave xramimata ani ĉhvarikani revista • Kerla diferenca thaj 3anla te vakarol vaś informiśipase vastuśă : televizia, radio, stampa, internetino. • Kerla analiza vaś i labărdi ĉhib ano emisie k-i TV, radio thaj gazete • Kerla komento thaj lekhavla vaś o muzeumo sar vasno than vaś i historia, kulturan thaj tradicia.

Siklŏvipnasqi umal : Historia

<i>Teme</i>	<i>Śerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Rromengi migracia	<i>Karta, śelibersġi, o aś, tradicia</i>	<i>O siklovnoi:</i> • Xakărla o aś e rromana migraciaqo ; • Xakărla o vaxt e rromana migraciaqo ; • Xakărla o miśuipasqo aś / migracia e rromengi ; • Xakărla i ĉhib, tradicia, thamă

2. Selikani tradicia	<i>Sastipe, ambientesqo brakipe</i>	● Pin3arla i phurengi selikani medicina ● Lela sama vaś o selikano saslaripasqo vasnipe ● Siklola vaś o sastipnasqo brakhipe

RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA **VII KLASA**

2 siklarimasqe ore ko kurko, 74 siklarimasqe ore ko berś

Siklōvipnasqi umal :: I čhib		
<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Anavnia, olesqe savinā (save lava isi) Laveste deklinacie, lavenqi grupaqi struktura, Indirekto deklinacie, Pašnavni, direkto thaj indirekto deklinacie; Pašnavenqi diferenciacia; Gendorrā thaj olesqe savinā; Sarnavnā thaj olengo alosaripe; Albanikani thaj i Rromani čhib; Šerutne katora ani mothamići; Vokalēngo keripe; Kernavnengo vaxto	<i>Anavni, ling, gendo, pašnavno, sarnavno, deklikacia, gendorro, mothamići</i>	<i>O siklovno :</i> • 3anla so isi anavnia, gendo thaj ling • Pin3arla o pašnavno thaj o gramatikaqe karakteristike • Labārla orto o sarnavno • Pin3arla o gendorrā • Pin3arla negacia thaj čhačjarutne lava • Pin3arla save mothamičā isi : mothavipnasqi, manglipkasni ispidime, pućimasqe thaj čudimasqe mothamičā • Xakārla kola isi odola šerutne elementā kolen8ar kergōla i mothamići • Pin3arla sar ovna o vokalā ananavni • Kerla diferenca e jekhlinençar save siklile an i VI.to klasa p-i albanikani čhib.

2. Lavengo ulavipe ko linăqo agor, togă ia, e, ii, ie i , negacia (năchacikano) lekhavipe, pučhipnasko kotor	ti-re; ia, e, ii, ie i .; nagcia (nachachip-nasqo): na, ma, nane, ...	<i>O siklovno :</i> ● Ulavla orta anavnia ko linăqo agor, ● Vakarla duşles o personal sarnavnă: ti-re..., ● Labărla orta o togă (ia,e, ii, ie) kana vovo lekhavla vaj drabarla ● Pin3arla ochaćikano thaj negaciake mothamića (na, ma, nane; ja,). ● Labărla orta o pučhimata (sar, koba, kozom, keci...)

Siklövipnasqi umal: Vakaripnasqi artikulacia		
Teme	Šerutno vakaripe	A3ukarde rezultată
1.O šunimata thaj vakarimata	<i>Diskusiai, Argumento Analiza Radio, Televizia, Teatro</i>	<i>O siklovno :</i> ● Kerla buti ano poronociripe k-o sikle teme kotar o majangle klasengo siklovipe; ● Kerla pučhimata vaş o tekstă: bazikani prezentacia vaş o dendo anglovakaripe; ● Anavinla o thana thaj liprla o ćumină, liparla o personaža kolen pin3arla prekalo olenge karakteristike ; ● Prezentuinla e amalen ani klasa prekalo olenge karakteră; ● Parafrazuinla o imaginar ondulima thaj odola ćăcutne prekalo dialogo; ● Vkarla vaş o filmo, radio, teatro, emisie ani televizia thaj kerla analiza e ondulimatengi ano pustika save drabară; ● Vakarla vaş dikhel fotografie, save dikhla kotar ver-verutne pozicie

		● Barvarla o vakaripe neve lavënçar; ● Siklola ki godi purane rromane garavdine lava; ● Riçhibërla xarne mothamiça kotar i albanikani p-i rromani çhiba thaj averinde ;
2. Mothavipe, prezentacia, pin3aripe, informişipe vaş o nakhlo ondulipe	<i>Mothavipe, prezentaciai, Rromano Sundesqo Dive, pin3aripe, oralo molthavipe, nakhlo ondulipe, paramisi, festa, islistracia, disöro, pejsažo, eseo, sinonimo, antonimo, interpunkciaqe semnature, baxtalın, lila, raporto, kharipe thaj kola.</i>	<i>O siklovno::</i> ● Mothavla jekh mothavin vaj ondulipe so vov drabară; ● Vakarla vaş o ilustrimo teksto thaj fotografia, prekalo olesqe xarne lava; ● Leikhavla jekh pin3aripe, lil, baxtalın, kharipe ; ● Vaklarla vaş o Rromano Sundesqo Dive; ● Lekhavla jekh 3anglaripe(vaş e školaqo dive...) ● Vakarla vaş i tradicia, kultura, çhib, feste ● Kerla komendo vaş jekh ondulipe so vov şungă ko nakhlipe ; ● Vakarla vaş jhekh ondulipe vaj paramisi so şungă kotar o phure ● Pherla thaj buhvlërla o mothomiça kola nanaj pherde; ● Vakarla vaş jekh drabardo teksto; ● Vakarla vaş op şerutne personaža ano jekh ondulipe k-i mothovni, thaj kola; ● Liparla o çemună, pejsaža; ● Lekhavla sevalutne vi privato lila ● Lekhavla poro personal disöro; ● Riçhibërla xarne tekstă kotar i rromani p-i albanikani çhib

		thay averande, • Lekhavla duj esea (ko školaqo berś) • Pin3arla o sinonimă thay antonimă; • Labărla orta o interpunkciaqe semnatura • Lekhavla lila, raportă, baxtaliă, kharimasqe lila thay kola;
3. Drabaripe	<i>Akcento, intonacia, poezia, romanoi, drama, paramisi, revista thay kola.</i>	<i>O siklovno :</i> • Drabarla avazeça thay bizoavazo o literaro thay na literaro tekstă thay kerla lachi itepretacia; • Drabarla şukar prekalo akcento thay intonacia ko ver-ver tekstă: paramisi, proza, poeziă, drama, novela, romano, thay kola • Drabarla thay kerla analiza ano reviste vaş o çhavorre, • Drabarla literaro selikane tekstă kotar i India. • Drabarla thay komentuinla o anglovakaripe prekali etnologia kotar i rromane themesqi religia.

Siklövipnasqi umal : Literari		
<i>Teme</i>	<i>Şerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Proza, poezia, ondulimatengo rend ano mothavlin , şerutne thay rigutne personază	<i>Figura, strofa, poezia, proza, mothavlin, romano, novela, drama</i>	<i>O siklovno:</i> • Kerla diferenca ki strofa thay literaro figure ani proza thay poezia; • Pin3arla o vaxt, aş thay ondulipasqo than kana vov drabarla • Vakarla vaş o şerutne pësonază thay olengi rola

		● Pin3arla so isi: poezia, proza, mothavlin , romano,drama thaj kola;

Siklōvipnasqi umal : Mediaqi kultura		
<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. Filmo, teatro, TV, interneto, gazeta, revista, muzeumo	<i>Filmesqi mothavipe, ondulimetengo rendo, o figure ano filmo, prezentacia, teatro, , TV thaj TV-programa, čhavrikani gazeta, muzeumo</i>	<i>O siklovno:</i> ● Vakarla vaš o xakără; lošalipe, xoli thaj o ondulimata ano filmo, ● 3anala te lerol diferenca maškar o filmo thaj teatro , ● Drabarla thaj kerla komento ano nesave drabaripnasqe kotora kotar i revista vaš o čhavorre, ● Pin3arla thaj vakarla vaš o informišipasqe vastuša: televizia, radio, stampa, interneto, ● Kerla analiza vaš i labārdi čhib ano televiziaqe emisie, radio thaj gazeta. ● Kerla komento thaj lekhavla vaš o muzeumo sar vasno than vaš i historia, kultura thajtradicia.

Siklōvipnasqi umal : <i>Historia</i>		
<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. E rromengi Migracia	<i>Karta (mapa), šeliberš, o aš, tradicia</i>	<i>O siklovno:</i> ● 3anala e migraciako aš ; ● 3anla o migraciako vaxt; ● 3anala o miškopesqo aš/ rromengi migracia ; ● 3anala i čhib, trdicia thaj o thamă

2. Selikani tradicia	<i>Sastipe, ambientesqo brakhipe</i>	● Pin3arla i selikani –purani medicia ● Lela sama vaś o medicinaqo selikano vasnipe ● Siklola vaś sastipnasqo brakhipe

RROMANI ČHIB, HISTORIA THAJ KULTURA

VIII KLASA

2 siklarimasqe ore ko kurko, 74 siklarimasqe ore ko bers

Siklōvipnasqi umal : I Chib		
Teme	Šerutno vakaripe	A3ukarde rezultatā
1. Anavnia, pašnavnā, sarnavnā, kernavni, paškernavni, gendorā, konūkcie, kotorrorrā, Mothamići, mothavno ani šermothamići, interpunkciaqe semnature, duj viramā, koma ano genipe thaj o xarminata.	<i>Mothamićake savinā(save isi), anavnia, pašnavnā, kerna vnā, paškernavn ā, konūkcie kotorrorra, lila, rodlārimata, raportā, dialogo</i>	<i>O siklovno:</i> ● Pi3arla save mothamićā isi prekal o interpukciaqe semnature; ● 3anla šerutne mothamićaqe kotora ● 3anla sar kergōla i sade, kerutne thaj bipherde mothamićā ● Pin3arla o paškeravnā prekal o vaxt, koboripe thaj o than ● Labārla orta i : viram, duj viramā, koma, pučhviram, xarnimata thaj kola. ● Siklola thaj realizuinla o labāripe vaš anavnia, pašnavnā, sarnavnā, kernavnā, gendorā, konūkcie, o kotora save avna prekal o morfologiaqe norme ano vakaripe thaj lekhavipe; ● Dela komento vaš e kernavnēngo labāripe (me, tu, vov, voj) kerondojo baza ko originalo teksto; ● Pin3arla thaj labarla o a3utne kernavnā isi man-d (therav) thaj sijum (sem, hinum...) ano trin šerutne vaxtā (akanutno, nakhlo thaj avutno);

		● Pi3arla o pašnavnă sar alav kola mothavna anavnia; ● Hraminla orta o šerutne xnimata: thaj <i>av</i>, <i>miaz</i>. thaj kola ● Lekhavla biumblavdo nesave teme, prekal olesi manglin thaj dende kotar i sokavno; ● Kerla dialogo e amalençar ani klasa vaś o teme save siklile maj angle ano nakhle klase; ● Lekhava o seripen kotar o drabrdo teksto ● Lekhavla ano biumblavdo čhand sevalutne thaj bisevalutne lilah, disöro, raportă, kharimata, baxtalina, mangipă, thaj kola; ● Ričhibărla teksă kotar i rromani p-i albanikani čhib thaj averinde ● Lekhavla duj eseja khere vaś neave dende teme kotar o sikavno;

Siklövipnasqi umal: Vakaripnasqi artikulacia		
<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. O šunimata thaj o vakarimata	<i>Biažutnimi prezntaciaP thaj vakaripe, ,monologo, dialogo feste fraze, garavdine lava , lavustik</i>	<i>O siklovno:</i> ● 3anala so isi monolo thaj dialogo sar komunikaciaqi forma; ● Mothavla bizoazutipe: o lošalipe, bitehnipe, xoli, thaj kerla alalza e 3anda temaqi so siklilo ano nakhle klase; ● Kerla diskusia bizo nikaso azutipe vaś o drabardo teksto prekalo argumentăe ● Mothavla o personažă thaj

		olenge karakteră ano drabardo teksto; • Lekhavla o tang personënge karakteristike ano poro truj sar misalage: kojśia, źutnalisto, biknitro, pere papo, para phura daja , o trezoro ani bikilin thaj kola) • Vakarla vaś o meste aktivitetă ani škola sar so isi manifestacia vaś o feste: školaqo dive, čhavorengo xakajengo dive thaj kola; • Prezanuinla i natura kerindoj alosaripe ko duj strofă; • Barvalola olesqo vakaripe neve lavënçar, interpretuinla fraze, rromane garavdine lava, thaj kerla diferenca ko lekhavne forme; • Kerla diskusie vaś o literar pustika p-i rromani čhib; • Khel la dramatikane role vaś o čhavorrem kerindoj interpretacia p-o lekhavne pustika p-i rromani čhib; • Ričhibărla mothamića kotar i albanikani p-i rromani čhib thaj averande; • Xakărla o vaxt thaj o than: i3, adiva, tahara, olavre . thaj kola;
2. Xalövipen prekal i literaturaqi rromani čhib	<i>Komunikacia e averençar</i>	• Kerla mesti komunikacia e kojsiençar thaj odola kola isi paše olesqem thaj bajarla i komunikacia vi kana vakrla p-o telefono, internetio,gazeto, lekhava thaj drabarla, thaj kola; • Vakarla mesto ani grupa;

1. Drabaripe prekalo role, diskusia, lekhavipe denindoj respekto ki ortografia	<i>Drabaripe prekalo role, diskusia, , dialogo, monologo, akcento, intonacia</i>	<i>O siklovno:</i> ● Drabarla duŝlo aveze. 5a thaj bizoavazo(pa pes8e) ● Drabarla uĉhe avazeĉa prekalo role kola isi ano dramatikano teksto; ● 3amainla o drabaripe prekalo dialogo thaj monologo; ● Drabarla prekalo akcento thaj intonacia; ● Vakarla orta o alavă ano teksto kana sas len o role; ● 3amainla o aktivo drabaripe thaj recituipen; ● Kerla diskusia thaj komento vaŝ o drabarde tekstă; ● Lekhavla xarne dramatikane tekstă kerindoj respekto ko interpunkciaqe semnature thaj i bari patran (jekh dialogo).

Siklövipnasqi umal: Literatura (Literari)

<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Proza, poezia, mothavlin, drama, figura, romano, strofa, rima	<i>Tema, ritmo, rima, humoristikani poezia, ondulipe, figura, butăqo vaxt , o than thaj o bută, figuraqo lekhavipe, diference, paramisi, paramisörr ,</i>	<i>O siklovno:</i> ● Prekal o teme, pin3arla o literaro thaj bilioteraro tekstă; ● Pi3arla so isi proza thaj so isi poezia; ● Pi3arla i humoristikani(pherăsutni) poezia ● Drabarl thaj pin3arla i tema, o ritmo thaj i rima; ● Kerla komento ko literar figure ano teksto sar diferenca ko personifikacie; ● Drabarla thaj pin3arla so isi mothavlin thaj pramisi; ● Pin3arla o pozitiv thaj negativ

		personază ano jelj ondulipe; ● Lela mesažă kotar o ondulipe; ● Drabarla tekstă vaş e rromane themesqi etnologia kotar i avere themenqi literatura; ● Kerla analiza p-i rromani literatura thaj filmă;

Siklōvipnasqi umal: Mediaqi kultura

<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Filmo, radio thaj TV emisia, muzeumo, biblioteka, teatro thaj kola	<i>Filmo, aktoro, čhavorrenqi emisia ano radio, televiziai, gazeta</i>	<i>O siklovno :</i> ● Pi3arla thaj kerla diferenca ko artistikano filmo vi odova vaş o čhavorre thaj filmo dokumentaro; ● Vakarla vaş o filmo; ● Vakarla thej kerla diskusia vaş i čhavorrenqi koja šunggă ano radio vaj dikhla ani televizia; ● Kerla diferenca e čhibăqi odoja savi vakargōla ano medie sar so: televizia, radio, gazeta, thaj kola; ● Vakarla vaş o muzeumesqo vasnipe ● Khela o rola vas ver-verutne teme

Siklōvipnasqi umal: Historia

<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Rromana 3uvlaqi poezicia ko nekhlipe thaj adiva	<i>O inri (famila), i 3uvli, o amalipe</i>	<i>O siklovno:</i> ● Pin3arla e rromana 3uvlaq pozicia ano nekhle periode thaj ano nekhle rromane grupe, dikhindoj e thanesqi populacia ● Xakărla orta 3uvaqo xakaj ano adivesutno vaxt; ● Xakărla i 3ivlaqi rola ano inri(famia) thaj amalipe;

RROMANI ĆHIB, HISTORIA THAJ KULTURA **IX KLASA**

2 siklarimasqe ore ko kurko, 74 siklarimasqe ore ko berś

Siklōvipnasqi umal: I ċhib		
<i>Teme</i>	<i>Śerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatā</i>
1. O anavnā , pašnavnā, sarnavnā, kernavnā, paškernavnā, konūkcie ,kotororrā, gendorrā, prepozicie, ċhibāqi historia, fonetikaqe paruvimata	<i>I anavni , pašnavni, sarnavni, kernavni, paškernavni, konūkcia, kotororra, gendorrā,, prepozicie, periode, taloja,</i>	<i>O siklovno:</i> • 3anla thej realizuinla bazikane thamā vaś i standardikani rromani ċhib; • Labārla thej kela diferenca ko: anavni, pašnavni, sarnavni, kernavnā, paškernavnā, konūkcie ,kotororrā, gendorrā,prepozicie; • Labārla xarnipe ano prepozicie; • Labārla orto o pin3arde thaj bipin3arde forme ki kernavni ; • Vakarla vaś e ċhibāka ko nakhle periode;
2. Literaro ċhib thaj odoja vakaripnasqi ano biandothan/di alektā, xarnimata, vakaripe thaj lekhavipe e karaktesikane baśengo	<i>Literaro ċhib thaj odoja vakaripnasqi ano biandothan, vakaripnasqe variante, xarnimata, baśesko vakarip vi lekhavipe.</i>	<i>O siklovno:</i> • Kerla i diferenc amaśkar i literaro thaj i ċhib savi vakargōla ano biandipasko than thaj vakaripnasqe variante; • Kerla oralo thaj lekhavipnasqi komunikcia p-i standardikani ċhib; • Lekhavla orta o anavnēnge xarnimata(vaś kolenge isi o alav) • Lekhavla thaj vakarla orta o spacificane baśa thaj kerla komparacia e baśençar k-i albanikani ċhib;

		• Ko lekhavipe labărla po than i bari patran; • Siklola thaj kerla kernavnengi diferenca • 3amainla o alavengo leksiko

Siklövipnasqi umal: Vakariņasqi artikulacia

<i>Teme</i>	<i>Serutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. Komunikacia vaš o teme thaj personal ideje prekalo lekhavipe thaj vakaripe - oralo(moča)	<i>Lavustik,</i> <i>xakăripe,</i> <i>argumento.</i> <i>dialogu,</i> <i>analiza,</i> <i>drama</i> <i>tragedia,</i> <i>komedia,</i> <i>mesažhi, tema</i> <i>thaj kola</i>	<i>O siklovno:</i> • Orto mothavla pere amalenge poro gendipe, xakăripe; • Barvarla o vakaripe neve alavênçar; • Lekhavla o hakăripe vaš i drabardi pustik thaj odova mothavala anglo amala vaš te prezentuinol poro biumblavdo gndipe vaš o teksto; • Kerla diskusia ani argumentengi baza vaš o drabarde tekstă; • Kerla diskusia vaš o filmo, drama, (komedia, tragedia); • Kerla tekstesqi analiza thaj dela komentă vaš i tema vi olesqo mesažo; • Vakarla biumblavdes vaš o humoristikano ondulipe; • Pućla thej dela idejke ko vakaripe, vaš 3ande teme; • Lela aktivo kotor ano vakarimata thaj kerla debata vaš o 3ande teme .
2. Presentacia, xalövipe, lilesqo lekhavipe, siklimasqo drabaripe,	<i>Personažo,</i> <i>imaginacia,</i> <i>lila, argumento</i> <i>eseja,</i> <i>lavustikorri,</i> <i>interpunkciaqe</i>	<i>O siklovno :</i> • 3anala so isi ćacutni prezentacia kotar odoja imaginaro; • Prezentuinla prekalo lekhavipe o teme prekalo koncepto thaj ondulipe savo vov xakărgă ;

somvakaripe, lekhavipe-respekto ko orto lekhavipe	<i>semnature, gevaipe thaj kola,</i>	● Dela kritika prekalo gavaipe thaj argumentă ko personažă saven drabargă ani pustik; ● Lekhavla teme prekali imginacia thaj realiteta; ● Lekhavla meste teme koal isi dende kotar o sikavno, dikhondoј o orto lekhavipasqe regulacie p-i rromani čhib; ● Ričhibărla o tekstta kotar i rromani, p-i albanikani thaj averande; ● Lekhavla sevalutne thaj bisevalutne lila ● Lekhavla eseja thaj ver-verutne lekhavimata;

Siklövipnasqi umal: Literatura (Literari)		
Teme	Šerutno vakaripe	A3ukarde rezultată
1. Temaki prezentacia ani proza thaj poezia, xakăripe, literaro thaj biliteraro, lingă, literaturaqe figure.	<i>Teksto thaj i mothavlin, romano, proza poezia rima, ritmo, silaba, strofa, figura, figuraqe vakarimata, personažesqi prezentacia, personifikacia,, dialogo, monologo, ondulipasqo mothavipe, poezia, paramisi, mothavlin</i>	<i>O siklovno :</i> ● Pin3arla so isi literaro thaj biliteraro teskto; ● Pi3arla o literaro lingo; ● Drabarla orto kerindoј respekto po akcento ani mothamiči thaj intonacia; ● Lela kotor ano dialogo kerindoј respekto p-o somvakardutno; ● Mothavla o xakăr,:lošaliqe, xoli vaš o drabardo teksto; ● Drabarla avazaça thaj bizo avazo ver-verutne literaro thaj biliteraro tekstă; ● Drabarla thej kerla komento vaš jekh tema; ● Pinearla thej kerla diferenciacia ko auditivo thaj vizualo teksto; ● Pin3arla thaj lela kan o ritmo, rima, silaba, akcento thaj

		intonacia; ● Pin3arla e strofako lungäripe ani peozia; ● Drabarl thej kerla komento p-o literaro sar personifikacia; ● Kerla komento vaš i personažengi rola; ● Lekhavla tekstä prekalo modelä ● Mothavla o ondulipe vaš pesqe jase vaš e amalesqe ● Xakärla thej 3anla te kerol diferenca maškar peozia, mothavlin thej paramisi; ● Pin3arla save drame isi: komedia /tragedia; ● Pin3arla so isi monologo thej so dialogo; ● Labarla i lavustikorri vaš te arakhol bipen3arde alava;

Siklövipnasqi umal: Literatura (Literari)

<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultatä</i>
1. Filmo thej o teatro; drama, skena re3isoro, monumentä, muzeumo, simbolä.	<i>Filmo, teatro, drama, skena re3isoro, monumentä, muzeumo, uravipe (gadašeja), ornametä, simbolä, tradicia, TV, radio, interneto, biblioteka</i>	<i>O siklovno:</i> ● Kerla diferenca thej analiza vaš o filmo, drama, sneka, re3isoro, aktoro; ● Vakarla vaš o teatro thej olesqi rola vaš e kulturaqo 3amaipe; ● Vakarla vaš o selikane simbolä thej liparla olen; ● Vakrlavaš o uravipen thej tradicie ano inri(familia); ● Kerla analiza thej diferenca ko informišipasqe vastušä (stampa, radio, TV, interneto thej kola) kotar i literaro thej sakodisutni čhib; ● Labärla e školaqi biblioteka vaš i literatura;

Siklövipnasqi umal: Literatura (Literari)		
<i>Teme</i>	<i>Šerutno vakaripe</i>	<i>A3ukarde rezultată</i>
1. E rromengo kontributo ano sasutna kulturage artistikane 3amaipă ano Balkano	<i>Muzika, arto, instrumenta, kotorleipen</i>	<i>O siklovno:</i> • 3anla vaś e rromengo kontributo ano artisko 3amaipe; • Kerla diferenca thaj pin3arla i rromani muzika kotar e truěsqi muzika odthe kote vovo 3vdinela; • 3anala vaś o vasnipe e rromengo kola lile kotor ano festivală, orkestre, ano muzikaqe insitucie thaj kola; • E rromengo than ano aver artesqe umala: (piktura, literatur thaj kola);
2. E rromengi etnologia	<i>Kostomografia, koreografia, arto,</i>	• Pi3arla e rromengi kostumografia thaj kerla komparacia e avere thanençar; • 3anala te khelol ver-vertuen muzikaqe ; • Pi3arla o artesko rromengo thej averengo mandaibe.
3. Dokumentă thaj historiake faktă vaś o rroma	<i>Kongresă, decizie</i>	• Pin3arla o decizie save nikiste kotar o rromane kongresă, šeral (I, V) • Pin3arla o maškarselikane organizacieng decizie vaś o rroma thaj aver komunitetă (SNO, Evropaqo Konsilo, Evropaqo Khetanipe , EOŠ, thaj kola)

4. I RELACIA MAŠKAR O VERVERA MATERIE THAJ PROGRAME

I rromani čhib thaj e kultura sar alosaripnasqi materia, (siklin) manglape sar vastuši e kominikaciaqo vaš savorre materie. Numaj direkto relacie isi len ko hisotirană, šeral ki historiaqi kultura, ki dizutnengi kultura, ko artă thaj kola. Nesave teme kotar akala metarie kan den asari vaš 3anipe ani komuniakcia, kultura thaj individual barjaripe. Paše e talomateriaqe bută, prekali rromani čhib šaj te 3amaingŏn nesave maškar programesqe teme sar so isi: i tema vaš saslăirpe, lingesko jekhippe, teme vaš ambientesqo brakhipe, (arakhipe) interkulturaqe teme thaj kola. Akala teme alosarla o sikavno, ajeka kobar intreso mothavna o siklŏvne. Akala teme šaj te lelŏn kotar i televizia, reviste, gazete vaj kotar o rėgionesqo truj othe kote 3ivdinla o komuniteto. Akale temenqo vasnipe, šeral dengŏlna kotar o literaturako theripe thaj o vasnipe e beršutnipasqo thaj rezlizivipasko vaxt .

5. METODOLIKANE SIKAIMATA

Sikavipnasqi metodologia thaj odoja e astaripnaski ko 3anipe, isi šerutno klidin vaš e programesqi realizacia. Kana realizuingŏla o siklovipnasko proceso, o sikavno musaj te pi3arol o strategie, metode (somvakarutne thaj anglovakarutne) thaj grupaqe forme (ani grupa thaj individualo), kola ka den efekto ko sikŏvipen. O sikavno musaj te ovol modelo vaš o siklŏvne, sar von te siklŏn i čhib thaj olesko gndipe musaj te ovol dendo ano nesave bazikane principă. Akceso ko siklovno vi ko avera siklŏvne. O siklvŏvno musaj te ovol ko centro e samako. O sikavno musaj savaxt te pi3arol e siklŏvnesqo karaktero, olesko 3anipe thaj kišlipe, te kerol verifikacia isi phravdo vaj garavdo tipo, darutno vaš tromalo, lela vov korkoro initiative vaj a3ukarla kotar o avera.

6. EVALUACIA

I evaluacia ovla vaš te 3ana ko sikŏvno:

- Ano savo nivelo realizuingă o obėktive save sas dende.
- Te kera identifikacia o pharimata kolençar vov maladingŏla,
- Te das šaipe e sikŏvneqe te keren identifikacia ko olenge anglimata thaj pharimata thaj

- Te ažitina olen vaś so maj laĉho sikōvipen ano proceso e sikōvipasqo.

Ko sikōvipasqo proceso vasio proceso isi te den i evaluacia:

- Biachavdi evaluacia, kote o sikavno dela sama savaxt vaś o rezultatēngo resipe ko siklōvne
- Bidikhli evaluacia so ovla prekalo testā;
- Evaluacia ki buti ano grupe vaj kana von dena angladipen, siklōvne śaj te ažitinen jekhe – avere thaj koadavaxt dena nota prekalo argumentā
- Evaluacia (kotar o korkoro sikōvno).

Ulavdo akcento ki sikōvnesqi evaluacia musaj te das ko:

- Kana vov vakarla ko lungovaxt,
- Vakaripe prekalo vakaripe averesqo thaj lekhavipe
- Vakaripe vaś o ondulipe, mothavipe, prezentacia thaj angladipe
- Sikōvnesqe initiative
- Biumblavdo gndipe
- Lavēngo vakaripe
- O aktivitetā andrfe ani butāqi grupa
- Lavengi prezentacia ani mothamiĉi
- Lavusrikorri

7. LITERATURA

Śaj te lelom savorre tekstā kola ka den ažitipe vaś akala programaqo realizivipe:

1. I bari lavenqi pustik e Rukunesqiri (Eric Hill – Londra, 1995)
2. ĴKaj isi amaro rukun? (Eric Hill – Londra, 1994)
3. O Rukun 3al and-i skōla. (Eric Hill – Londra, 1993)
4. Lavustikorri (Kujtim Paĉaku – Prizren, 2002)
5. Bibaxtale berśa (Grattan Puxon & Donald Kenrik – Madrid, 1996)
6. Lavustikorri II (nē 12 gjuhē)
7. Gramatika e gjuhēs rrome (Dr. Marsel Kortiade – Tirana, 1990)
8. Metodologjia e mēsimdhēniēs, Bardhyl Musai

9. Përrallat rrome (Mina Qiriri – Prizren 2007)
10. Mothomicënqi pustikorri
11. Tikni rromani història e xurdenqe
12. E maj asunde evroputne paramisă
13. E Rukunesqi bari pustik e rangenqi, e formenqi thaj e gindenqi
(Eric Hill – Zagreb, 1998)
14. Vakărimàta – pustik vaş-i jèkhto klàsa (kolektiv – Bukureşta,
2005)
15. Sumnakuni Phurt –poezi rome (Kujtim Paćaku – Prizren,
2008)
16. Jekh than tal o kham-poezi rome (Kujtim Paćaku – Prizren
2010)

UVOD

Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije, svoje politike razvoja obrazovanja usmerava i orijentiše ka ponudi jednakog obrazovanja za sve. Izgradnja kvalitetnog i sveobuhvatnog sistema obrazovanja zasniva se na jednakosti i poštovanju diverziteta u jeziku, kulturi i potpunoj integraciji svih zajednica u kosovsko društvo. Obrazovanje i obuhvaćenost zajednica Roma, Aškalija i Egipćana je jedan od prioriteta Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije.

Bazirajući se na Strategiju za Integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u Republici Kosova 2009 – 2015 i Akcionom planu za sprovođenje Strategije Republike Kosova o intergrisanju zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, MONT je izradio Plan i program nastavnog predmeta romskog jezika sa elementima kulture i istorije kao izbornog predmeta.

U izradi nastavnog Plana i programa romskog jezika sa elementima kulture i istorije učestvovala su kompetentne i profesionalne strukture obrazovanja Kosova i eksperti romskog jezika iz redova zajednice Roma kako lokalnih tako i međunarodnih.

Nastavni Plan i program za romski jezik sa elementima kulture i istorije rađen je na dva nastavna nivoa: prvi nivo (od 2 – 5 razreda) i drugi nivo (od 6 – 9 razreda).

Tokom izrade nastavnog plana i programa, preko javnih rasprava i Web stranice MONT-a imali su pristup sve zainteresovane strane (obrazovne institucije, škole, roditelji, učenici, nastavnici, mediji i civilno društvo). Sugestije dobivene od zainteresovanih strana obuhvaćene su u izradi finalnog Plana i programa.

Razvoj nastavnog Plana i programa romskog jezika zasniva se na dobrim naučnim procedurama, kako po formi, metodološkom pristupu, organizaciji i izgradnji predmetnih sadržaja, tako i po predstavljanju rezultata učenja, nastavnih sredstava, metodama, tehnikama i instrumentima vrednovanja.

Realizacija ciljeva ovog Plana i programa zavisit će od posvećenosti nastavnika, kojima je i namenjen ovaj plan i program. Da bi se olakšala

primena ovog nastavnog plana i programa, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije organizovat će s vremena na vreme cikluse predavanja za nastavnike kojima će rukovoditi eksperti određenih oblasti uz dodatno uputstvo ovog plana i programa.

Izbor nastavnih metoda je kompetencija predmetnih nastavnika. One treba da budu u skladu sa potrebama i zahtevima učenika, sa posebnostima nastavnih tema, sa didaktičkom osnovom, sa nivoom formiranja učenika itd.

Da bi se realizovala efektivna nastava ovog plana i programa, nastavnici i učenici treba da koriste razna sredstva i izvore informisanja.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ROMSKOG JEZIKA SA ELEMENTIMA KULTURE I ISTORIJE

Prvi nivo, II-V razred

The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the Russian people, from the earliest times to the present day. The second part is devoted to a detailed study of the Russian people in the 19th century, and the third part to a study of the Russian people in the 20th century. The book is written in a clear and concise style, and is suitable for both students and general readers.

RUSSIAN PEOPLE AND CULTURE

By V. I. Mayakovsky

The book is a comprehensive study of the Russian people and their culture. It covers the history of the Russian people from the earliest times to the present day, and also discusses the culture of the Russian people in the 19th and 20th centuries. The book is written in a clear and concise style, and is suitable for both students and general readers.

1. UVOD

Predmet romski jezik sa elementima kulture i istorije uči se od drugog razreda kao izborni predmet. Programski sadržaj podeljen je u tri oblasti: *romski jezik, književnost, jezički izrazi i medijska kultura*.

Nastavni predmet **Romski jezik** daje osnovu razvoja kompetentnosti jezika i kulture. Ciljevi i sadržaj ovog predmeta realizuju se pomoću sledećih sposobnosti: komunikacije, slušanja, razumevanja, čitanja, pisanja i usavršavanja jezičkih funkcija. Predmet omogućava induktivno usavršavanje sadržaja koji je povezan sa gramatikom romskog jezika. Ovim predmetom uči se narodna i umetnička književnost romskog naroda, književnost albanskog naroda i drugih zajednica koje žive na teritoriji Republike Kosova kao i svetska književnost. Osim ovoga, kao što je spomenuto i u samom naslovu nastavnog programa, sistematizuju se i sadržaji koji su vezani sa kulturom i tradicijom Roma.

Jezik i kultura Roma određuju jezički i kulturni identitet učenika što je osnovni predmet za komunikaciju u okviru romske zajednice. Poznavanjem standardnih normi jezika, romski jezik daje mogućnost učenicima da razumeju, dožive i primene jezičke sposobnosti (slušanje, govor, čitanje, pisanje i gramatika). Učeći ovaj predmet učenici razvijaju stavove i vrednosti koje se reflektiraju pomoću međusobne komunikacije

2. CILJEVI

Učenje romskog jezika i kulture, za prvi nivo od II-V razreda ima za cilj:

- Motivisanje za učenje romskog jezika i kulture

Predmet romski jezik uče učenici kao nastavni predmet po izboru i ne utiče na nastavni jezik na kome učenici uče ostale predmete tokom svog školovanja

- Razvijanje, usavršavanje i primenjivanje stečenih jezičkih saznanja na osnovu starosne dobi i i psiho-fizičkih sposobnosti učenika.
- Usavršavanje i razvijanje sposobnosti slušanja, govora, pisanja, čitanja za razumevanje jezičkog sistema, pomoću fonetike, morfologije, sintakse, pravopisa i pravilnog izgovaranja.
- Korišćenje i primena stečenog znanja o jeziku i kulturi Roma u školi i u svakodnevnom životu.
- Razvijanje jezičko-komunikativnih sposobnosti;
- Razvijanje književne sposobnosti, interesovanja za čitanje, negovanje i poznavanje kulture;
- Razvijanje poštovanja prema jeziku, kulturi i identitetu romske zajednice.

3. OBJEKTIVI

Na kraju prvog nivoa (II-V razred) učenik treba biti u stanju:

Da poznaje

Azbuku romskog jezika

Slovo, glas, slog, reč i rečenicu

Mala i velika slova, pisana i štampana slova

Imenice, prideve, zamenice, glagole

Vrste rečenica

Teatar, biblioteku, film itd.

Da razume

Slog, slovo, reč i rečenicu

Kratke i obične tekstove, književne i neknjiževne tekstove

Da primeni

Azbuku romskog jezika

Da primenjuje pravilno velika slova u rečenici

Znake interpunkcije tokom pisanja

Pravilno da piše proste rečenice o različitim temama

Da analizira

Kratke i proste tekstove, književne i ne književne

Vrste rečenica na osnovu znakova interpunkcije

Proste i složene rečenice

Upoređuje govorni jezik sa književnim jezikom

Jezik koji se koristi u medijima: televiziji, radiu, novinama, internetu

Da razvija stavove i vrednosti

Nezavisno da razmišlja o onom što: vidi, čuje, govori, čita ili piše.

Da razvija ličnu kulturu ponašanja, tolerancije, razumevanja i saradnje itd.

Da sarađuje sa drugima.

ROMSKI JEZIK I KULTURA
II RAZRED

2 Časa nedeljno, 74 časa godišnje

Nastavna oblast: Početno čitanje i pisanje¹		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Pripreme za početno čitanje i pisanje i jasan izgovor	<i>Reč, čitanje, rima ritam, recital</i>	<i>Učenik</i> • Predstavlja sebe i članove porodice • Čita, govori i interpretira slike rečima • Razlikuje promenu glasova u reči kao: (o phuro – i/e phuri) • Razlikuje rimu tokom izgovora reči, recitala i pevanja • Razlikuje glavnu reč u rečenici (subjekat i predikat)
2. Usavršavanje glasova i slova	<i>Slova, čitanje, rečenica, izgovor</i>	• Usavršava i pravilno koristi velika i mala slova, štampana i pisana slova • Pravilno izgovara reči tokom govora i čitanja • Razlikuje smisao rečenice u tekstu
3. Početno čitanje	<i>Čita, analizira, izgovara</i>	• Čita na glas i u sebe proste reči i rečenice • Analizira reči kratkog teksta i razume njihov način • Pravilno izgovara glas prilikom čitanja
4. Početno	<i>Mala i velika</i>	• Pravilno i na odgovarajućem

¹ Početno čitanje i pisanje je specifično za drugi razred i primenjuje se tokom čitave školske godine.?

pisanje štampanih i pisanih slova (latinično pismo)	<i>slova pisan i štampana, reč i rečenica; azbuka štampanih i pisanih slova, azbuka glasova?</i>	mestu koristi velika i mala slova • Pravilno piše slova, reči i rečenice. • Usavršava i kompletno izgovor azbuku romskog jezika

Nastavna oblast: Jezik		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Glas, slovo, reč	<i>Glas, slovo, reč</i>	<i>Učenik:</i> • Usavršava, razlikuje i pravilno koristi glas, slovo i reč • Jasno izgovara slog, reč i rečnicu
2. Izgovaranje i pisanje glasova	<i>Glas</i>	• Pravilno izgovara i razlikuje specifične glasove (ć, čh, k,kh, t,th, p, ph, r, rr,) u reči i rečenici • Pravilno i sa posebnom pažnjom piše specifične glasove (ć, čh, k,kh, t,th, p, ph, r, rr,) u reči, ²
3. Rečenica i znaci interpunkcije	<i>Rečenica i znaci interpunkcije, tačka, upitni,znak uzvike itd</i>	• Razlikuje rečenice na osnovu znaci interpunkcije (pokazna rečenica, željene (optativne) upitna rečenice,) • Razlikuje prostu od proširene rečenice • Čita sa odgovarajućom intonacijom • Usavršava i pravilno koristi znake interpunkcije
4. Početna velika slova	<i>Početna velika slova</i>	• Pravilno i na svom mestu piše velika slova (na početku rečenice, posle tačke,

² Pogledaj dokument o standardima romskog jezika usvojenim na IV kongresu, održanom 1990 godine u Varšavi?

		imenovanjem imena i prezimena ljudi, mesta itd.) • Piše proste rečenice

Nastavna oblast: Jezički izrazi		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Slušanje i govor	<i>Sluh i govor, glas, reč, rečenicu, poruka</i>	<i>Učenik:</i> • Savladava jasnu komunikaciji govora sa drugima • Sluša i razume osobu kad govori • Prima kratke poruke, • Usavršava aktivno slušanje i učestvuje u razgovorima
2. Postavljanje pitanja i davanje odgovora	<i>Razgovor, pitanje, odgovor</i>	<i>Učenik :</i> • Aktivno učestvuje u razgovorima sa drugovima • Postavlja pitanje i odgovara na pitanja iz određenih tema • Govori na osnovu argumenata • Slobodno komunicira sa vršnjacima u odeljenju.
3. Stvaranje skup rečenica, formulisanje rečenica od nekoliko datih reči, dopuna	<i>Skup reči, rečenica, dopuna reči</i>	<i>Učenik:</i> • Dopunjava rečenicu rečima koje nedostaju • Piše proste reči i rečenice • Sastavlja reči da izrazi rečenicu kao celinu
4. Kazivanje i čitanje	<i>Tekst, čitanje, komentar</i>	<i>Učenik:</i> • Čita odgovarajućom intonacijom • Čita na glas i u sebe, grupno i individualno, književne i ne književne tekstove • Komentariše pročitane književne i ne književne tekstove

5. Pisanje-poštovanje normi pisanja	<i>Velika slova na početku rečenice, tačka, zarez, upitnik i znak uzvike</i>	Učenik: • Usavršava pisanje slova, samoglasnika, suglasnika u reči i rečenici. • Pravilno koristi znake interpunkcije • Vršiti podelu rečenice u slogove • Pravilno i na svom mestu koristi velika slova

Nastavna oblast: Književnost		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Priča, proza, poezija, figura, ilustrovana knjiga	<i>Priča poezija, figura, ilustrovana knjiga, tekst</i>	Učenik: • Komentariše kratke priče, • Razlikuje prozu od poezije, • Priča i doživljava događaje iz priče • Razlikuje osnovne osobine lika u nekom događaju: dobar, loš junak itd • Razlikuje ilustrovani tekst od pisanog teksta i to komentariše • Razlikuje književne figure iz pročitane teksta

Nastavna oblast: Medijska kultura		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Animirani film, lutkarske predstave, biblioteka	<i>Film, crtani film, lutkarska predstave, školska biblioteka, lokalna biblioteka, bibliotekar</i>	Učenik: • Razlikuje lutkarski film od crtane filma; • Razume lutkarsku predstavu i interpretira ono što vidi; • Razlikuje glavne likove u filmu; Razlikuje školsku biblioteku od gradske

Nastavna oblast: Jezik		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Imenica, rečenice, redosled reči u rečenici, slog	<i>Imena, rečenice, redosled reči u rečenici, slog, sinonimi i anonimi</i>	<i>Učenik :</i> • Razlikuje prisvojne i opšte imenice i njihove vrste • Razlikuje potvrdne i odrečne rečenice • Razlikuje vrstu rečenica: pokazne rečenice, željene (optativne), upitne, poticajne, čuđenje (admirativne) • Odvaja i određuje broj slogova u reči • Razlikuje sinonime i anonime
2. Podela reči na kraj reda, skup, ia,e, ii, ie i sl., pisanje negacije, upitna čestica	<i>ti-re; ia,e, ii, ie i sl.; negacija: na, ma, nane; ja, vaj</i>	<i>Učenik :</i> • Pravilno odvaja reči na kraju reda, • Pravilno koristi i izgovara lične zamenice: ti-re.., • Pravilno izgovara i koristi skup (ia,e, ii, ie) tokom pisanja i čitanja • Razlikuje potvrdne reči potvrde i negacije (na, ma, nane; ja, vaj). • Razlikuje i pravilno koristi upitne čestice (patikule) (sar, koba...)

Nastavna oblast: <i>Jezički izrazi</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Slušanje sugovornika i govor – telefonski razgovor	<i>govornik, sagovornik, internet</i>	<i>Učenik :</i> • Razgovara o različitim temama (porodici, o sebi, drugovima, sredini itd) • Šalje i prima poruke preko telefona (slobodno komunicira) • Poštuje sugovornika tokom razgovora • Pita i daje odgovore za ono što je čuo ili pročitao
2. Kazivanje, (pripovedanje) opis, upoznavanje, informisanje o ranijim događajima, informisanje o izvršavanju zadataka	<i>Kazivanje, opis, obaveštenje, verbalno obaveštavanje, prošli događaji, upoznavanje</i>	<i>Učenik :</i> • Pripoveda kratak događaj ili priču • Opisuje ilustrovani tekst običnim rečima • Piše kratki izveštaj o Svetskom danu Roma • Piše obaveštenje (za dan škole...) • Govori o zakonima, kulturi, tradiciji, jeziku, praznicima • Komentariše čuvene događaje iz prošlosti • Opisuje događaj ili priču koju je čuo od starijih osoba
3. Izražajno čitanje (interpretirajući), pisanje čestitke i razglednice, stvaralačko pisanje, - pisanje-poštovanje normi pisanja	<i>Čitanje, izražavanje pisanjem, čestitke, razglednice, pisma, znaci interpunkcije</i>	<i>Učenik :</i> • Usavršava čitanje na glas i u sebe književne i ne književne tekstove; • Čita sa odgovarajućom intonacijom • Nezavisno piše različite tekstove kao: čestitke, zahvalnice, narudžbine poštujući znake interpunkcije

Nastavna oblast: Književnost		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Delovi poezije, redosled događaja u priči glavni i sporedni likovi, bajka	<i>Poezija, proza, stih, redosled događaja, figura, glavni i sporedni likovi, priče i male bajke</i>	<i>Učenik:</i> • Razlikuje prozu od poezije; • Razlikuje stih od poezije; • Razlikuje književne figure u pročitanoj tekstu; • Razlikuje vreme, razlog i mesto događaja tokom čitanja • Razlikuje veliku bajku od male bajke

Nastavna oblast: Medijska kultura		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Kazivanje o filmu, teatru, TV i novinama za decu	<i>Kazivanje, film, mesto događaja, figure u filmu, teatarska predstava, TV i TV program, novine, časopisi</i>	<i>Učenik:</i> • Svojim rečima pripoveda doživljava željenog filma, • Razlikuje film za decu od pozorišne predstave, • Čita odlomke iz časopisa za decu ili stripove, • Priča o informativnim sredstvima: radio, televizija, štampa, internet.

Nastavna oblast : Jezik		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Imenice, pridevi, zamenice, glagoli, brojevi, znaci interpunkcije	<i>Vrste rečenice, opšta imenice, prisvojna imenice, broj imenica jednina/množina, glagoli, pridevi, brojanje, tačka upitnik zarez dve tačke skraćenice itd.</i>	Učenik: • Razlikuje vrstu rečenice na osnovu znaka interpunkcije • Razlikuje broj i rod imena • Usavršava i pravilno piše prisvojne i opšte imenice • Razlikuje glagole kao reči koje pokazuju radnju ; • Pravilno upotrebljava pomoćne glagole kam dhe jam u tri glavna vremena (sadašnje, prošlo i buduće); • Razlikuje pridevi kao reči koje opisuju imenice • Pravilno koristi znake interpunkcije: tačka, upitnik, zarez, uzvičnik dve tačke, • Pravilno koristi imenice kad govori i piše • Pravilno piše glavne skraćenice: thaj av, miaz.

Nastavna oblast: Jezički izrazi		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Slušanje i govor	<i>Nezavisno predstavljanje i razgovor, emocije, vreme, prostor</i>	Učenik: • Razlikuje monolog od dijaloga kao oblik komunikacije

		• Nezavisno izražava : radost, uznemirenje, tugu • Analizira određenu temu • Razlikuje vreme i prostor: juče, danas, sutra,
2. Komunicira pomoću romskog književnog jezika	<i>Komuniciranje, razgovor, nezavisni govor, poruka</i>	• Priča ubedljivo i argumentovano o određenim temama • Komunicira preko telefona i interneta, šalje i prima poruke • Slobodno razgovara u grupi i daje nezavisna mišljenja
3. Pripovedanje, stvaranje zajedničke priče, obaveštenje, izveštaj o izvršavanju obaveze, kreativno pisanje	<i>Istinite i ne istinite događaje, zajednička priča, obaveštenje, izveštaj, uvod u glavni deo, završetak u celini</i>	• Piše kratke priče poštujući pravila pravopisa • Piše nezavisno i slobodno po svojoj mašti za sebe ili za druge • Piše kratke eseje gde su sadržani uvod, sadržaj i završetak • Komunicira sa drugima na distanci pomoću interneta • Piše: čestitke, pozive, pisma, dnevnik, izveštaje itd.
4. Čitanje na osnovu uloga, diskusija, pisanje poštujući norme pravopisa	<i>Čitanje na osnovu uloge, diskusija, razgovori, velika slova i specifični glasovi</i>	<i>Učenik:</i> • Tečno čita na glas i u sebe • Čita visokim glasom na osnovu dramske uloge • Čita dijalog i razlikuje dijalog od monologa • Pravilno izgovara reči teksta tokom uloge koju igra • Pravilno recituje stihove pesme • Diskutuje u grupi o pročitanim tekstovima • Piše kratke dramske tekstove poštujući znake

		interpunkcije i velika slova .Piše kratke dijaloge

Nastavna oblast: <i>Književnost</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
5. Tema u poeziji i prozi, ponavljanje u stihu u strofi i u poeziji, humoristička poezija, povezivanje događaja sa vremenom, mestom i figurom, izgled i ponašanje figure, upoređenje, kazuje male bajke	<i>Tema, ritam, rima, humoristička poezija, događaj, figura, vreme, mesto, upoređenje, priča, pripovetka, hiperbola</i>	<i>Učenik:</i> • Na osnovu teme, razlikuje književne i ne književne tekstove • Razlikuje poeziju od proze • Razlikuje humorističku poeziju • Razlikuje temu, ritam, rimu iz pročitanoog teksta • Komentariše književne figure iz teksta kao što su upoređenje, personifikacija, hiperbola itd. • Razlikuje priče od bajke • Razlikuje pozitivne i negativne ličnosti iz događaja • Komentariše poruke događaja o mestu i vremenu gde su se dogodili

Nastavna oblast: <i>Medijska kultura</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Dečiji film, radio emisije, biblioteka-korišćenje enciklopedije	<i>Dečiji film, glumac, dečija radio emisija za decu, enciklopedija za decu, sadržaj, azbučni redosled</i>	<i>Učenik :</i> • Razlikuje igrani film za decu od crtanog/animiranog filma; • Pripoveda o filmskoj priči ispred školskih drugova • Diskutuje u grupi o dečijoj emisiji koju je čuo na radiu ili video na TV • Koristi rečnik za pronalaženje nepoznatih reči u tekstu

Nastavna oblast: Jezik		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Imenice, glagoli, glavna glagolska vremena, prošlo, sadašnje i buduće, pridevi, zamenice, pravilan i nepravilan govor	<i>Ime, rod broj, njihov oblik, glagoli, glavna glagolska vremena, sadašnje vreme, prošlo vereme, buduće vreme, opisni pridevi, zamenice itd.</i>	<i>Učenik:</i> • Razlikuje vrste rečenice tokom čitanja • Usavršava i razlikuje rod i broj imenica • Razlikuje glagole od drugih reči u govoru i pisanju, • Razlikuje glavne vremenske glagole: sadašnje prošlo i buduće vreme • Razlikuje prideve kao posebnu vrstu reči; • Razlikuje opisne i prisvojne prideve • Razlikuje pravilan i nepravilan govor; • Pravilno piše kratke tekstove
2. Književni jezik i lokalni govor / dijalekat, skraćenice, govor i pisanje karakterističnih glasova: lj, nj, ć, dž, pisanje opisnih	<i>Književni jezik, lokalni govor, varijante govora, skraćenice, izrazi, glasa pisanje glasa pridevi, koje proizilaze iz lične imenice</i>	<i>Učenik:</i> • Razlikuje književni jezik od lokalnog govora (svakodnevni jezik); • Razlikuje varijante govora; • Pravilno piše kratak tekst; • Pravilno izgovara glasove u reči dok čita i govori • Pravilno piše skraćenice naziva na romskom jeziku • Pravilno koristi azbučna slova dok piše

<i>prideva dobijena iz lična imena</i>		• Pravilno koristi velika slova • Razlikuje prideve od imenica i zamenica • Piše bez greške imena i prezimena članova porodice

Nastavna oblast: Jezički izrazi		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Pripovedanje, nezavisno pisanje tekstova kao priče, pesmice itd	<i>Pripovedanje, dijalog, (razgovor), priča, pesmica, eseji itd.</i>	<i>Učenik:</i> • Predstavlja nezavistan govor • Komunicira, postavlja pitanja i daje ideje u toku razgovora o određenoj temi • Aktivno učestvuje u razgovorima i debatama na određenu temu
2. Opis, ugovor, pisanje pisma, izražajno čitanje, dijalog, pisanje- poštovanje pravopisnih normi	<i>Opisivanje crteža, dijalog, rečenica, intonacija, naglasak, opisni pridevi: sko(ro), ski(ri), ske(re)</i>	<i>Učenik :</i> • Opisuje na osnovu datih modela od strane nastavnika određeni tekst; • Pripoveda događaj iz svakodnevnog života; • Razlikuje opisivanje istinitog događaja od izmišljenog; • Rečima opisuje ono što vidi na crtežu • Razume svakodnevni govor i književni jezik; • Izražajno čita poštujući naglasak i intonaciju rečenice; • Učestvuje u dijalogu uz uvažavanje sagovornika; • Govori o doživljajima: radost, tuga i raspoloženje; • Pravilno piše opisne prideve i lične imena: <i>sko(rro), ski(rri), ske(rre);</i>

Nastavna oblast: <i>Književnost</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Određivanje teme u prozi i poeziji, auditivni i vizuelni doživljaj, ritam pesme, priča, književne figure: personifikacija, upoređenje, hiperbola, književni jezik, lirski, epski, dramatika lirsko epska	<i>Tema, emocije, auditivni i vizuelni doživljaj, rima, ritam, slog, stih, figure: personifikacija, upoređenje, hiperbola itd. dijalog, monolog, opis, pripovedanje, poezije bajke, priče</i>	<i>Učenik :</i> • Komentariše o vrstu pročitane teme (priču, pesmu) • Upoređuje auditivni i vizuelni tekst • Razlikuje: ritam, rimu, slog u tekstu; • Razlikuje dužinu stiha u poeziji; • Komentariše književne figure kao: personifikaciju, hiperbola; • Komentariše uloge likova u priči; • Opisuje tekstove po modelima • Priča događaje o sebi ili o drugovima • Razlikuje elemente poezije, priče i bajke • Razlikuje vrste drame: komedija/tragedija • Razlikuje monolog i dijalog
Nastavna oblast: <i>Kultura medija</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Film i lutkarsko pozorište, kompjuter, internet, biblioteka, upotreba rečnika	<i>Film, teatar scena, glumac, nošnja, kompjuter, internet, rečnik</i>	<i>Učenik:</i> • Opisuje elemente iz filma kao: domaći glumci, vreme kada je film realizovan. • Predstavlja poruke iz filma • Opisuje scenu, nošnju i likove jedne drame; • Piše o prvoj temi pozorišne predstave • Predstavlja lične doživljaje o prvoj komediji • Koristi kompjuter za zabavu (crtanje) i komunikacije • Koristi rečnik za pronalaženje

		smisla nepoznatih reči • Razlikuje jezik govora u informativnim sredstvima (štampa, radio, tv, internet itd) od svakodnevnog govora • Koristi školsku i gradsku biblioteku za literaturu: lektiru

4. MEĐUNASTAVNI I MEĐUPROGRAMSKI PRISTUPI

Jezik i kultura Roma kao izborni predmet, koristi se kao sredstvo komunikacije za sve predmete, tako da je u direktnoj vezi sa istorijom, naročito sa kulturom, građanskim vaspitanjem sa umetnošću itd. Nekoliko tema iz ovih predmeta imaće uticaj na razvojnu sposobnost komunikacije, kulturnog formiranja i formiranja nezavisne individue. Pored međunastavnih pitanja, pomoću romskog jezika mogu se razvijati i neke određene međuprogramske teme kao: teme o zdravlju, ljudskim pravima, ravnopravnosti polova, teme o očuvanju ambijenta, interkulturalne teme itd. Ove teme određuje nastavnik u zavisnost od važnosti, potrebe i interesovanja učenika. Ove teme mogu biti uzete sa televizije, iz časopisa, novina, interneta ili iz različitih okruženja iz raznih regiona gde žive zajednice. Važnost ovih tema, uglavnom se određuje na osnovu mogućnosti obezbeđivanja literature i težine koju može imati uzrast i vreme za realizaciju.

5. METODOLOŠKA UPUTSTVA

Metodologija nastave i učenja je glavni ključ za realizaciju programskog sadržaja. U toku realizacije nastavnog procesa, nastavnik treba uzeti u obzir primenu strategije, metode (razgovore i predgovore) i forme (grupne, u paru, i individualni rad), koje omogućavaju efektivno učenje. Nastavnik treba biti model za učenike o načinu korišćenja jezičkih sposobnosti i njegova pažnja treba biti usmerena na nekoliko osnovnih načela. Prvenstvena usmerenost na učenika i njegovo učenje, učenik treba biti u centru pažnje. Učitelj treba nastojati da upozna dobro karakter učenika, njegove prednosti i njegove slabosti, da proveri dali je otvoren ili zatvoren tip, hrabar ili plašljiv dali sam preduzima inicijative ili treba biti podstaknut od strane učitelja itd.

6. VREDNOVANJE

Vrednovanje se vrši u cilju proveravanja znanja učenika:

- Do kojeg stepena je savladao određene i očekivane objektivne rezultate iz nastavnog plana i programa.
- Da identifikujemo poteškoće sa kojima se suočava učenik,
- Da omogućimo učenicima da identifikuju prednosti i smetnje kao i
- Da im pomognemo u poboljšanju procesa učenja.

Tokom nastavnog procesa posebnu ulogu imat će način vrednovanje kao:

- Neprekidno vrednovanje, predavač stalno prati postignute rezultate kod učenika
- Celokupno vrednovanje koje se vrši pomoću testa;
- Vrednovanje učenika za grupni rad ili za odgovore koje daju, učenici mogu dopunjavati jedan drugog i ujedno ocenjujivati na osnovu argumenta;
- Samo vrednovanje (vrednovanje samog učenika).

Posebnu pažnju u toku vrednovanje učenika moramo obratiti na:

- Verbalno izražavanje u kontinuitetu,
- verbalno izražavanje pomoću interakcije kao i pismeno izražavanje
- Inicijativu učenika
- Nezavisna mišljenja
- Izgovoranje reči
- Radne aktivnosti unutar grupe
- Redosled reči u rečenici
- Rečnik itd.

7. LITERATURA

Mogu se koristiti sve knjige koje pomažu u realizaciji programskih sadržaja:

1. I bari lavenqi pustik e Rukunesqiri (Eric Hill – Londër, 1995)
2. ¿Kaj isi amaro rukun? (Eric Hill – Londër, 1994)
3. O Rukun zal and-i skòla. (Eric Hill – Londër, 1993)
4. Lavustikorri (Kujtim Paćaku – Prizren, 2002)

5. Bibaxtale berša (Grattan Puxon & Donald Kenrik – Madrid, 1996)
6. Lavustikorri II (në 12 gjuhë)
7. Gramatika romskog jezika (Dr. Marsel Kortiadë – Tirana, 1990)
8. Metodologija nastave, Bardhyl Musai
9. Romske priče (Mina Qiriri – Prizren 2007)
10. Mothomičënqi pustikorri
11. Tikni rromani història e xurdenqe
12. E maj asunde evroputne paramisă
13. E Rukunesqi bari pustik e rangenqi, e formenqi thaj e gindenqi (Eric Hill – Zagreb, 1998)
14. Vakărimàta – pustik vaś-i jèkhto klàsa (kolektiv – Bukuresht, 2005)

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ROMSKOG JEZIKA SA ELEMENTIMA ISTORIJE I KULTURE

Drugi nivo, VI-IX razred

ROMANIAN CULTURE
IN THE ROMANIAN
PROVINCES

Prof. dr. V. V. V. V.

1. UVOD

Predmet jezik i književnost, istorija i kultura Roma drugog nivoa uči se preko programskih sadržaja koji su podeljeni u tri oblasti: *jezik i književnost, istorija i kultura Roma*.

Nastavni predmet **jezik i književnost, istorija i kultura Roma** daje osnovu razvoja kompetentnostii jezika, istorije i kulture. Ciljevi i sadržaj ovog predmeta realizuju se pomoću sposobnosti komunikacije: slušanja, razumevanja, čitanja, pisanja i usavršavanja funkcija jezičkog sistema. Predmet omogućava usavršavanje i razvijanje sadržaja koji je vezan za gramatiku i fonetiku romskog jezika. Pomoću ovoga programskog sadržaja takođe uči se i književnost albanskog naroda i drugih zajednica koje žive na području Republike Kosova kao i svetska književnost. Osim ovoga, kao što je spomenuto u samom naslovu nastavnog programa, sistematizuju se i sadržaji koji su povezani sa kulturom i tradicijom Roma.

Jezik i kultura Roma određuje jezički i kulturni identitet romskih učenika, to će biti osnovno sredstvo komunikacije u okviru romske zajednice. Poznavanje standardnih jezičkih normi, daje mogućnost učeniku da razume, doživi i primeni jezičke sposobnosti. Učeći jezik, književnost, istoriju i kulturu, učenici razvijaju svoje stavove i vrednosti koje se reflektuju pomoću međusobnih komunikacija

2. CILJEVI

Učenje jezika, istorije i kulture Roma, za drugi nivo od VI-IX razred ima za cilj:

- Motivisanje za izučavanje jezika i kulture Roma;
- Razvoj, usavršavanje i primena stečenog jezičkog znanja po uzrastima i psiho – fizičkim sposobnostima učenika;
- Usavršavanje i razvijanje sposobnosti učenika da sluša, govori, piše, čita i razume jezički sistem, koristeći fonetiku, morfologiju, sintaksu, pravilan izgovor i pravopis.
- Usavršava, razvija i primenjuje sistemsko znanje jezika, književnosti, istorije i kulture Roma.
- Upotreba i primena stečenog znanja za jezik i kulturu Roma u školi i u svakodnevnom životu;

- Razvijanje jezičko- komunikativnih sposobnosti;
- Razvijanje književne sposobnosti čitanja, razvijanja i poznavanja kulture;
- Razvijanje poštovanja prema jeziku, istoriji, kulturi i identitetu romske zajednice.
- Usavršavanje i razvijanje lepog rukopisa i pravopisa.

3. OBJEKTIVI

Na kraju drugog nivoa (VI-IX razred) učenik treba biti u stanju:

Da poznaje

Slovo, glas, slog, reč i rečenicu

Velika i mala slova, pisana i štampana

Imenice, prideve, zamenice, glagole, priloge, veznike, predlog,

Vrste rečenica

Teatar, biblioteku, film, muzej, galeriju

Istoriju i tradiciju Roma

Da razume

Glas, slovo, slog, reč i rečenicu

Književne i ne književne tekstove

Istoriju romskog jezika

Nacionalni identitet

Da primeni

Azbuku romskog jezika

Veliko slovo na određenom mestu

Znake interpunkcije tokom pisanja

Pravilno pisanje prostih rečenica o različitim temama

Jezičke norme za opis nacionalnih romskih obeležja (zastavu, himnu, itd)

Da analizira

Književne i ne književne tekstove

Vrste rečenica

Proste i složene rečenice

Govorni jezik i jezik književnosti

Jezik koji se koristi u medijima: televizija, radio, novine, internet

Da razvija stavove i vrednosti

Nezavisno da razmišlja o onom što: vidi, čuje, govori, čita ili piše.

Da razvija ličnu kulturu ponašanja, tolerantno ponašanje, razumevanje

Da sarađuje sa drugima.

Da poštuje divrežitet

Nastavna oblast: Jezik		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Samoglasnici Promena samoglasnika, Sistem suglasnika Principi jedinstvenog pisanja Palatalizacija Sastav rečnika romskog jezika, Izvedene reči bazirajući se na reči sa elementima indijskog, grčkog, armenskog, gruzijskog itd.	<i>Samoglasnici</i> <i>Suglasnici</i> <i>Palatalizacija</i> <i>Jezički leksikon</i>	Učenik: ○ Razlikuje vrste samoglasnika ○ Razlikuje sistem suglasnika po izgovoru ○ Razlikuje promenu samoglasnika u reči (fonetsku promenu puhuro-puhri) ○ Razlikuje promenu suglasnika u reči gili,-gjili,-zi itd ○ Obogaćuje rečnik sa novim romskim rečima ○ Razume poreklo reči: gabelj, gitanos, cigan, kurbat,orgji, gjipsi,sinti, gitanos, bazirajući se na reči sa elementima indijskog, grčkog, armenskog, gruziskog itd. ○ Govori o nastanku porekla, vremena egzodusa romskog naroda. ○ Nabraja činjenice koje su uticale na eksodus romskog naroda ○ Govori o vremenu seoba (anticigana) i o njihovom dolasku na Balkan ○ Govori o kulturi i tradiciji Roma.
2. Podela reči u rečenici glagoli, podela	<i>Reč</i> <i>Glagol</i> <i>Veznik</i>	● Razlikuje vrste reči, pokazne, upitne, željne (optativne),

glagola po značenju Veznici Vremenski glagoli Oblik glagola		zapovedne zamenice; • Razlikuje glagole u rečenici • Razume i pravilno upotrebljava glagole smisaonog značaja u pisanju i govoru; • Upotrebljava i pravilno piše glavne vremenske glagole: sadašnje vreme, prošlo vreme i buduće vreme; • Pravilno koristi veznike u pisanju. • Razlikuje književne i ne književne tekstove; • Glasno čita bazirajući se na poznavanje karaktera crtanog filma, pogled na delovanje, događaji prirodne pojave i opis; • Čitanje u tišini na osnovu predstavljenih obaveza; • Brzo pamćenje teksta • Usavršavanje različitih naziva romskog naroda; gabelj, gitanos, cigan, kurbat, orgji, gjipsi, sinti, gitanos, itd. Objašnjenje njihovo bitno poreklo u Republici Kosovo kao i u drugim zemljama Evrope • “anticiganske” seobe • Poznaje kulturne vrednosti i tradiciju . • Doprinos romskog naroda evropskoj kulturi i ekonomiji.
3. Čitanje	<i>Književni i ne književni test</i> <i>Ličnost</i> <i>Crtani film</i> <i>Vrednost</i> <i>tradicija</i>	

Nastavna oblast: <i>Književnost</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Priča, poezije, figure	<i>priča, poezija, figura, ilustrovana</i>	<i>Učenik:</i> • Čita i komentariše kratke priče, • Razlikuje prozu od poezije, • Priča o doživljaju iz priča

	<i>knjiga tekst Intonacije Naglasak</i>	• Razlikuje osnovne osobine lika u događaju: dobar, loš, junak, itd • Razlikuje ilustrovani tekst od pisanog teksta • Čita sa odgovarajućom intonacijom • Razlikuje naglasak u toku čitanja

Nastavna oblast: Jezičko izražavanje		
Temat	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1.Slušanje i govor	<i>Slušanje i govor, komunikacija, dijalog, debata, argumenti, itd.</i>	<i>Učenik:</i> • Tečno komunicira sa drugima • Sluša i razume osobu koja pravilno razgovara • Sluša, prima i šalje poruke • Usavršava aktivno slušanje i učestvuje u razgovorima Govori na osnovu argumenata
2. Aktivna komunikacija	<i>Razgovori, pitanja, odgovori, argumenti</i>	<i>Učenik:</i> • Aktivno učestvuje u razgovorima i komentariše o njima • Piše tekstove imajući za osnovu argumente (eseje o istoriji, kulturi itd) • Govori na osnovu argumenata • Postavlja pitanja i daje odgovore • Slobodno komunicira sa vršnjacima u odeljenju; • Komunicira Internetom
3. Dijalekat govora	<i>Romski govor da se upotpuni tekst, historija kultura, tradicija</i>	<i>Učenik:</i> • Dopunjuje rečenicu rečima koje nedostaju • Upoređuje govor sa standardizovanim jezikom • Razlikuje standardizovani jezik od dijalekatskog jezika

		• Komentira o pročitanim tekstovima • Govori o istoriji, kulturi i tradiciji

Nastavna oblast: *Medijska kultura*

Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Film, predstava, pozoriste, teatar, biblioteka, muzej, muzički instrumenti	<i>Film, predstava, crtani film, školska biblioteka, lokalna biblioteka, bibliotekari</i>	<i>Učenik:</i> • Razlikuje film od crtanog filma; • Razume pozorišnu predstavu; • Razlikuje glavne likove i njihove uloge; • Komentariše o pročitanim tekstovima • Razume važnost muzeja • Nabraja nekoliko muzičkih instrumenata

Nastavna oblast: *Istorija*

Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Poreklo Roma	<i>Indija, migracije, dolazak na Balkan, ras-ljavanje po Evropi i svetu, Robovlasništvo u Moldaviji i Munteniji, nacistički genocid</i>	<i>Učenik</i> • Razume svoje poreklo i identitet • Razgovara o svojoj nacionalnosti i upoređuje sa drugima • Govori o jeziku, običajima i kulturi Roma • Ceni tradicionalno zajednički suživot sa drugim narodima gde god žive Romi.
2. Nacionalni simboli	<i>Himna, zastava, proslava, dan Roma, Herdelezi</i>	• Razume važnosti nacionalnih simbola i razlikuje njihove karakteristike • Razume razloge migracija • Razlikuje nacionalne simbole Roma • Opisuje i crta zastavu Nabraja nacionalne i porodične praznike.

JEZIK, ISTORIJA I KULTURA ROMA
VII RAZRED

2 Časa nedeljno 74 časa godišnje

Nastavna oblast: Jezik		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1 Imenice, i njihove vrste Padeži i imenice Struktura grupe imenica Pridev Upoređenje prideva Brojevi i njihove vrste Zamenice Konjugacija zamenica Albanski i romski jezik Glavni delovi rečenice Zamena samoglasnika Vremenski glagoli	<i>Imenice ,rod, broj, pridevi, zamenice</i> <i>padeži, brojevi, rečenica</i>	<i>Učenik :</i> • Razlikuje imenice, njihov broj i rod • Poznaje prideve i njihove gramatičke karakteristike • Pravilno koristi zamenice • Pravilno koristi brojeve pri pisanju • Razlikuje potvrdne i odrečne rečenice • Razlikuje vrste rečenica : pokazne rečenice, željne (optativne) upitne, podsticajne i čuđenja (admirativne) • Razume glavne činioce rečenice • Razlikuje pojavu promena samoglasnika u reči • Upoređenje nastavne jedinice VI – tog razreda sa nastavnim jedinicama na albanskom jeziku
2. Podela reči na kraju reda, skup ia,e, ii, ie i sl. ,pisanje negaciju, Upitne partikule	<i>ti-re; ia,e, ii, ie i sl.; odrične: na, ma, nane, ja, vaj</i>	<i>Učenik:</i> • Pravilno odvaja reči na kraju reda, • Pravilno izgovara lične zamenice: ti-re., • Pravilno koristi skup reči (ia,e,

		ii, ie) tokom pisanja i tokom čitanja • Razlikuje potvrdne i odrečne reči (na, ma, nane; ja, vaj). • Pravilno koristi upitne partikule (sar, koba...)
Nastavna oblast:		Jezički izrazi
Tema 1. Slušanje i govor	Glavni izrazi <i>Diskusija</i> <i>Argument analiza</i> <i>radio , televiziji, teatar</i>	Očekivani rezultati Učenik : • Komentariše teme koje je učio u prethodnim razredima ; • Postavlja pitanja o tekstovima i daje sopstvenu ideju o događajima; • Imenuje mesta i opisuje predmete, likove rečima koje poznaje po njihovim karakteristikama; • Opisuje drugove iz razreda po njihovim karakteristikama • Parafrazira magične i realne događaje pomoću dijaloga; • Govori o filmu, radiu, teatru, emisijama na televiziji i analizira događaje iz pročitanih knjiga; • Govori o slici posmatrajući iz raznih uglova; • Obogaćuje rečnik novim rečima; • Uči na pamet predanja (legende) na romskom jeziku; • Prevodi kratke rečenice sa albanskog na romski i obrnuto;
2. Pripovedanje, opis, upoznavanje, informisanje o	<i>Pripoveda, opis, svetski dan</i> <i>Roma</i> <i>upoznavanje, usmeno</i>	Učenik: • Prepričava priču ili događaj koju je pročitao; • Opisuje ilustrovani tekst i sliku

prethodnim događajima	<i>obaveštenje, prethodni događaji, obaveštenje, bajke, praznici, ilustracija, dnevnik</i> <i>Pejsaž, eseje (izrad) sinonim, antonim, znaci interpunkcije, papine čestitke pisma dnevnik, izveštaj, poziv itd.</i>	običnim rečima; • Piše obaveštenja, pisma, čestitke, pozive; • Govori o svetskom danu Roma; • Piše obaveštenje (za dan škole ...) itd. • Priča o običajima, kulturi, tradiciji, jeziku, praznicima • Komentira čuvene događaje o prošlosti Roma • Opisuje događaj ili priču koju je čuo od neke starije osobe • Dopunjuje i proširuje reči sa nedostacima • Opisuje pročitane odlomke iz različitih testova • Opisuje glavne likove predstavljene u događajima priče itd. • Opisuje nešto, pejsaž • Piše službena i privatna pisma • Piše dnevnik o ličnim doživljajima; • Prevodi kratke tekstove sa romskog na albanski i obrnuto • Piše dva pismena zadatka (eseje u toku školske godine) • Razlikuje sinonime od anonima • Pravilno koristi znake interpunkcije • Piše pisma, izveštaje, čestitke, pozive itd.
3. Čitanje	<i>Naglasak, intonacija, poezija, roman, drama, priča, roman, reziste itd.</i>	<i>Učenik :</i> • Čita na glas i tiho književne i ne književne tekstove kao i ubedljivo interpretira; • Čita pravilno po naglasku i intonaciji različite tekstove

		kao: priče, prozu, poeziju, drame, novele, romane itd. • Čita i analizira časopise za decu • Čita tekstove indijske nacionalne književnosti (n.p.r Panqantantre) • Čita i komentira uvode sa etnologijom iz regione romskog naroda itd.
Nastavna oblast: Književnost		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Proza, poezija, redosled događaja u priči, glavni i sporedni likovi	<i>Figura stih, poezija, priča, roman, novela, drama</i>	• Razlikuje stih i književne figure u prozi i poeziji • Razlikuje vreme, razlog, mesto događaja tokom čitanja • Priča o glavnim likovima i njihovoj ulozi • Razlikuje poeziju, prozu, priču, roman, dramu itd.
Nastavna oblast: Medijska kultura		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Film, teatar, TV, internet, novine, časopisi, muzej	<i>Pričanje o filmu i redosled događaja, figure u filmu, teatralne prestave, TV i programi TV, dečije novine, muzej</i>	Učenik: • Priča o doživljajima radosti, razočaranja i događajima u filmu, • Razlikuje filmove za decu od teatralne prestave, • Čita i komentariše određene odlomke iz dečjih novina • Razlikuje i govori o informativnim sredstvima: televizija, radio, štampa, internet. • Analizira jezik koji se koristi u toku emisije na TV, radiju i novinama

		• Komentariše i piše o muzeju kao mestu od važnosti za kulturu, historiju i tradiciju
Nastavna oblast: Istorija		
Tema	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Seoba Roma	<i>Karta, vek, razlog, nasledstvo</i>	<i>Učenik:</i> • Razume razloge migracija; • Razume vreme migracija ; • Razume razloge kretanja/migraciju Roma ; • Razume jezik, tradiciju i običaje
2. Narodno nasleđe	<i>Zdravlje, zaštita, ambijent</i>	• Poznaje naslednu narodnu medicinu • Uči o važnosti narodne medicine • Uči o zaštiti zdravlja

Nastavna oblast: Jezik		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Imenice, pridevi, zamenice, glagoli, prilog, brojevi, veznici, partikule. Rečenica, predikat, subjekat, znaci interpunkcije, dve tačke, čestica u broju i skraćenice	<i>Vrste</i> <i>reči, imenice, zamenice, glagoli, prilog, brojevi, veznici, čestice, pisma, zahtevi izveštaj dijalog</i>	<i>Učenik:</i> • Razlikuje vrste rečenica na osnovu znaka interpunkcije • Razlikuje glavne reči u rečenici • Razlikuje sastav proste rečenice, složene rečenice i nepotpune rečenice • Razlikuje vremenske priloge, količinu i mesto • Pravilno koristi: tačku, dve tačke, zarez, upitnik, skraćenice, itd • Usavršava i primenjuje upotrebu imenica, prideve, zamenice, glagole, brojeve, veznike, delove na osnovu morfoloških normi u govoru i pisanju • Komentariše upotrebu glagola i upotrebu zamenica po licu (ja, ti, on, ona, ono) bazirajući se na originalnom tekstu • Razlikuje i koristi pomoćne glagole kam dhe jam u tri glavna vremena (sadašnje, prošlo, i buduće); • Razlikuje prideve kao reči koje opisuju imenice

		• Pravilno piše glavne skraćenice: thaj av, miaz. itd • Nezavisno piše teme po vlastitom izboru i teme određene od strane nastavnika • Razgovora sa drugovima iz razreda o temama koje su obrađivali u prethodnim razredima • Opisuje doživljaje iz sadržaje pročitano teksta • Nezavisno piše službena i ne službena pisma, dnevnik, izveštaj, poziv čestitke, zahteve, itd • Prevodi sadržaj teksta sa albanskog jezika na romski i obrnuto • Piše dve pismene vežbe u školi i dve za domaći za teme koje će odrediti nastavnik

Nastavna oblast: <i>Jezički izrazi</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Slušanje i govor	<i>Nezavisno predstavljanje i razgovor, monolog, dijalog, praznici, fraze, zagonetke, rečnik</i>	Učenik: • Razlikuje monolog od dijaloga kao način komunikacije • Nezavisno izražava: radost, uznemirenost, tugu i vrši određenu analizu na temu koju je učio u prethodnom razredu • Nezavisni razgovori o čitanom tekstu na osnovu argumenata • Opisuje lik na osnovu karaktera likova u pročitano tekstu • Opisuje ulogu lika na osnovu njihovog karaktera: • Opisuje komšiju, novinara,

		prodavca, dedu, baku, blagajnika prodavnice itd.) • Govori o slobodnim aktivnostima u školi kao što su organizovanje proslava povodom praznika: dan škole, dan prava deteta itd • Opisuje prirodu kao ambijent kojeg treba voleti i čuvati • Obogaćuje rečnik novim rečima, • Interpretira fraze, zagonetke i upoređuje ih sa pisanom formom. • Diskutuje o književnim delima na romskom jeziku • Igra u dramskim ulogama za decu, interpretirajući književna dela na romskom jeziku • Direktno prevodi rečenice sa albanskog na romski i obrnuto • Razume vreme i prostor: juče, danas, sutra, prekosutra itd.
2. Sporazumevanje pomoću romskog književnog jezika	<i>Komunikacija sa drugima</i>	• Slobodno komunicira sa komšijama u okruženju • Koristi za komunikaciju sa vršnjacima telefon, internet, • Slobodno razgovara u sredini gde živi o različitim temama
1. Čitanje na osnovu uloge, diskusije, pisanje uz poštovanje pravopisnih normi	<i>Čitanje na osnovu uloge, diskusija, dijalog, monolog, naglasak, intonacija</i>	<i>Učenik:</i> • Tečno čita na glas i u sebi • Čita povećanim glasom na osnovu uloge dramskog teksta • Čita dijalog i upoređuje ga sa monologom • Čita uz naglasak i intonaciju • Pravilno izgovara reči teksta tokom uloge

		• Pravilno recituje slog, stih u pesmi • Diskutuje i komentira pročitane tekstove • Piše kratke dramske tekstove poštujući znake interpunkcije i velika slova • Piše kratak dijalog.

Nastavna oblast: <i>Književnost</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Proza, poezija, priča, drama, figura, roman, stih, rima	<i>Tema, ritam, rima, humoristička poezija, događaji, figura, vreme događaja, mesto i delo, opis figure, upoređenje, priče, bajke</i>	<i>Učenik:</i> • Na osnovu teme, razlikuje književne i ne književne tekstove • Razlikuje poeziju od proze • Razlikuje humorističku poeziju • Čita i razlikuje temu, ritam, rimu • Komentira književne figure u tekstu kao upoređenje personifikacija itd. • Čita i razlikuje priče od bajki • Razlikuje pozitivne i negativne likove tokom događaja • Izvlači poruke iz pročitano delo • Čita knjige o etnologiji romskog naroda iz literature drugih država • Analizira romsku literaturu na osnovu književnosti i filma

Nastavna oblast: <i>Medijska kultura</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Film, radio emisije,	<i>Film glumac, dečije radio i</i>	<i>Učenik :</i> • Razlikuje i upoređuje igrani

televizija, muzej, biblioteka, teatar itd	televizijske emisije, novine	film za decu od crtanog filma, dokumentarni film; • Pripoveda filmski događaj • Govori i diskutuje o emisijama za decu koju je čuo na radiju ili gledao na TV • Upoređuje govor koji je čuo u medijima kao: televizija, radio, novine, itd. • Govori o muzeju i njegovoj ulozi • Igra u razredu neku dramsku ulogu

Nastavna oblast: <i>Istorija</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Položaj romske žene u prošlosti i sadašnjost	<i>Porodica, žena, društvo</i>	<i>Učenik:</i> • Govori o položaju romske žene u različitim periodima i upoređuje sa ostalim narodima • Razume prava žene u savremenom društvu • Razume ulogu žene u porodici i u društvu

JEZIK, ISTORIJA I KULTURA ROMA
IX RAZRED

2 Časa nedeljno 74 časa godišnje

Nastavna oblast: Jezik		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Imenice, pridevi, zamenice, glagoli, prilog, veznici, partikula, brojevi, predlozi, istorija jezika, fonetske i morfološke promene	<i>Imenice, zamenice, pridevi, glagoli, prilog, veznici, čestice, brojevi, predlozi, period, palatalizacija, asimilacija afereza, sinkopa, apokopa proteza, epenteza, epiteza</i>	<i>Učenik:</i> • Primenjuje osnovna pravila standardizovanog romskog jezika; • Razlikuje imenice, prideve, zamenice, glagole, prilog, veznike, partikule, brojeve, predloge; • Pravilno koristi skraćeni oblik zamenica; • Pravilno koristi glagole u vremenu i načinu; • Govori o ulozi historijskog razvoja jezika u različitim periodima; • Razlikuje fonetske promene glasa (specifičnost za romski jezik kao: palatalizacija, asimilacija, itd???) • Razlikuje pad glasova kao: afereza, sinkopa, apokopa (ako u ima u romskom jeziku); • Razlikuje dodatke glasa kao: proteza, epenteza, epiteza (ako ima u romskom jeziku).
2. Književni jezik i lokalni govor/dijalekat, skraćenice,	<i>Književni jezik, lokalni govor, varijante</i>	<i>Učenik:</i> • Razlikuje književni jezik od lokalnog i raznih varijanti govora;

govor i pisanje karakterističnih glasova	<i>govora, izražene skraćenice glasa pisanje glasa,</i>	• Komunicira usmeno i pismeno na standardizovanom jeziku; • Pravilno piše skraćenice imena (skraćenice od koje se dobija reč) • Piše i izgovara specifični glas za romski jezik i upoređuje sa glasovima na albanskom jeziku • Tokom pisanja pravilno koristi velika slova • Razlikuje prideve od zamenica, obogaćuje rečnik novim rečima Razvija rečnik sa novim rečima i izrazima

Nastavna oblast: <i>Jezička izražavanja</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Komunicira o određenim temama i predstavlja lične ideje usmeno ili pismeno	<i>Rečnik, doživljaj, argument, dijalog, analiza, drama, tragedija, komedija, poruka, tema itd</i>	<i>Učenik:</i> • Pravilno izražava svoja mišljenja i doživljaje i mišljenja svojih drugova • Obogaćuje rečnik novim rečima • Opisuje doživljaje o pročitanoj delu takao da to pokazuje prijateljima u cilju stvaranja nezavisnog mišljenja o tekstu • Diskutuje na osnovu argumenata o pročitanoj tekstu • Diskutuje o filmu i drami (komedije, tragedija); • Analizira tekst i daje svoje komentare o temi i porukama; • Nezavisno opisuje komične događaje; • Postavlja pitanja i daje ideje tokom razgovora o određenim temama • Aktivno učestvuje u razgovorima i raspravlja o određenim temama.

2. Opis, komunikacija, pisanje pisma, izražajno čitanje, razgovor, pisanje-poštovanje pravopisne norme	<i>Likovi, imaginacije, pisma, argumenti, esej, rečnik, znaci interpunkcije, dokaz itd</i>	Učenik: • Razlikuje istinske događaje od imaginacije ; • Pismeno opisuje teme na osnovu koncepta i komentariše doživljene događaje; • Kritikuje na osnovu dokaza i argumenata likova iz pročitanoog dela; • Piše teme na osnovu imaginacije i realnosti; • Piše slobodne teme i određene teme od strane nastavnika primenjujući pravila pravopisa romskog jezika; • Prevodi tekstove sa albanskog jezika na romski i obrnuto; • Piše službena i ne službena pisma • Piše eseje poštujući znake intepunkcije.

Nastavna oblast: <i>Književnost</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Određivanje teme u prozi i poeziji, doživljaji, književne i ne književne tekstove, književni rod, književne figure.	<i>Tekst i priča roman, proza, poezija, rima, ritam, slog, stih, figura, govor figure, ponašanje lika, personifikacija, dijalog monolog, opis, pripovetka, poezija bajka, priča</i>	Učenik: • Razlikuje književne i ne književne tekstove; • Razlikuje književni rod • Pravilno čita poštujući naglasak i intonaciju rečenice; • Učestvuje u dijalogu poštujući sugovornika; • Izražava osećaje i doživlja: radost, tugu zbog pročitanih tekstova; • Čita u sebi i na glas različite tekstove književne i ne književne; • Čita i komentariše određenu temu;

		• Upoređuje i razlikuje auditivni i vizuelni tekst • Razlikuje i razume rimu, ritam, slog, naglasak intonaciju; • Razlikuje dužinu stiha u poeziji • Čita i komentariše o književnim figurama kao personifikacija, hiperbola itd. • Komentariše ulogu lika u filmu • Opisuje tekst kao model • Pripoveda događaje o sebi ili o drugovima • Razume i razlikuje elemente poezije, priče i bajke • Razlikuje vrstu drame: komediju /tragediju • Razlikuje monolog od dijaloga • Koristi rečnik da pronade nepoznate reči

Nastavna oblast: <i>Kultura medija</i>		
<i>Teme</i>	<i>Glavni izrazi</i>	<i>Očekivani rezultati</i>
1. Film i teatar drama, scena režiser, monumenti, muzej, simboli	<i>Film, teatri</i> <i>drama</i> <i>monument,</i> <i>muzej,</i> <i>nošnja, ukrasi</i> <i>simboli</i> <i>tradicija,</i> <i>tv, radio,</i> <i>internet,</i> <i>biblioteka</i>	<i>Učenik:</i> • Upoređuje film, dramu, scenu, režisera, glumca; • Govori o teatru kao i njegovoj ulozi u razvoj kulture • Nabraja nacionalne simbole i opisuje ih: • Govori o nošnji i porodičnim običajima • Crta nošnju i vrste ishrane koju koristi kući • Analizira i upoređuje jezik koji koriste sredstva informisanja (štampa, radio, TV, internet itd.) sa svakodnevnim govorom • Koristi literaturu iz školske i gradske biblioteke

Nastavna oblast: Istorija		
Teme	Glavni izrazi	Očekivani rezultati
1. Doprinos Roma u razvoju opšte umetničke kulture na Balkanu	<i>Muzika, umetnost, instrumenti, učešće, društvo, sredina itd.</i>	<i>Učenik:</i> • Komentariše o doprinosu Roma u razvoju muzike • Upoređuje muziku Roma sa muzikom sredine u kojoj živi. • Razume važnost učešća Roma na festivalima, orkestrima, muzičkim institucijama • Govori o romskoj ulozi u drugim umetnostima (slikarstvo, književnost itd.)
2. Etnologija Roma	<i>Kostimografa, koreografija, umetnost,</i>	• Poznaje romsku kostimografiju i upoređuje je sa kostimografijom drugih zemalja • Igra razne romske i druge igre i kola • Predstavlja umetničke vrednosti Roma i drugih
3. Dokumenti i historijske činjenice romskih zajednica	<i>Kongresi, odluke,</i>	• Priznaje donesene odluke od strane kongresa (I, V) • Priznaje međunarodne i nacionalne organizacije za Rome i druge zajednice (UN, Savet Evrope, Evropska zajednica, OSCE itd.)

4. MEĐUNASTAVNI I MEĐUPROGRAMSKI PRISTUPI

Izborni predmet romski jezik sa elementima kulture i istorije poslužit će kao sredstvo komunikacije za sve predmete, tako da je u direktnoj vezi sa istorijom, posebno sa istorijom kulture, građanskim vaspitanjem, sa umetnošću itd. Nekoliko tema iz ovih predmeta imaće uticaj na razvojne sposobnosti komunikacije, kulturnog formiranja i formiranja nezavisne ličnosti. Osim međunastavnih pitanja, pomoću romskog jezika mogu se razvijati i neke određene međuprogramske

teme kao što su: tema o zdravstvenoj edukaciji, prava dece, ljudska prava, ravnopravnost polova, teme o očuvanju ambijenta, za građanstvo i demokratizaciju itd. Ove teme određuje predavač, u zavisnost od važnosti, potrebe i interesa učenika. Ove teme mogu se uzeti sa televizije, iz časopisa, novina, interneta ili iz okruženja u regionu gde živi zajednica. Uloga ovih tema, uglavnom se određuje s mogućnošću obezbeđivanja literature i važnosti koju mogu imati za ovaj uzrast učenika.

5. METODOLOŠKA UPUTSTVA

Metodologija nastave i učenja su glavni ključ za realizaciju programskog sadržaja. Tokom realizacije nastavnog procesa, predavač treba uzeti u obzir primenu strategije, metode (predgovore) i forme (u grupi, u paru i individualne forme), koje omogućavaju efektivno učenje. Predavač treba biti model učenicima o načinu korišćenja jezičkih sposobnosti i njegova pažnja treba biti usmerena na osnovnim načelima, koncentraciji učenika i njegovom učenju. Učenik treba biti u centru pažnje. Učitelj se treba potruditi da upozna dobro karakter učenika, njegove prednosti i njegove slabosti, da proveri da li je otvoren ili zatvoren tip, hrabar ili plašljiv da li je samoinicijativan ili ga treba podsticati nastavnik itd. Nastavnik treba motivisati učenika za efektivno učenje kao i da pospešuje one koji su kreativni i nezavisni u razredu.

6. VREDNOVANJE

Vrednovanje se vrši sa ciljem da proverimo kod učenika znanje. Ono može biti unutrašnje i spoljašnje i vrši sa standardizovanim testovima:

- Do kojeg stepena su savladali određene objektivne i postigli rezultate nastavnog plana i programa.
- Sa kakvim poteškoćama se susreću učenici,
- Koliko su postignuti očekivani rezultati nastavnog plana i programa.

Tokom nastavnog procesa posebnu ulogu ima način ocenjivanja:

- Vrednovanje mora biti kontinuirano što omogućuje nastavniku da prati postignute rezultate učenika

- Indirektno vrednovanje koje se vrši pomoću testova;
- Vrednovanje učenika tokom rada u grupi, učenici mogu dopunjavati jedan drugog i ujedno ocenjivati na osnovu argumenata;
- Samovrednovanje (vrednovanje samog učenika).

Posebnu pažnju tokom vrednovanja učenika treba obratiti na:

- Komunikaciju (usmenu i pismenu komunikaciju)
- Inicijativu učenika
- Nezavisno mišljenja
- Izgovor reči
- Radne aktivnosti unutar grupe
- Redosled reči u rečenici
- Korišćenje rečnika itd.

7. LITERATURA

Kao literatura mogu se koristiti svi testovi koji pomažu u realizaciji programskih sadržaja:

1. I bari lavenqi pustik e Rukunesqiri (Eric Hill – Londër, 1995)
2. ¿Kaj isi amaro rukun? (Eric Hill – Londër, 1994)
3. O Rukun zal and-i skòla. (Eric Hill – Londër, 1993)
4. Lavustikorri (Kujtim Paçaku – Prizren, 2002)
5. Bibaxtale berša (Grattan Puxon & Donald Kenrik – Madrid, 1996)
6. Lavustikorri II (në 12 gjuhë)
7. Gramatika romskog jezika (Dr. Marsel Kortiade – Tirana, 1990)
8. Metodologija nastave, Bardhyl Musai
9. Romske priçe (Mina Qiriri – Prizren 2007)
10. Mothomicënqi pustikorri
11. Tikni rromani història e xurdenqe
12. E maj asunde evroputne paramisà
13. E Rukunesqi bari pustik e rangenqi, e formenqi thaj e gindenqi (Eric Hill – Zagreb, 1998)
14. Vakàrimàta – pustik vaš-i jèkhtho klàsa (kolektiv – Bukuresht, 2005)
15. Sumnakuni Phurt –poezi rome (Kujtim Paçaku – Prizren, 2008).

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

37.016

Plani dhe programi mësimor për gjuhën dhe kulturën rome : niveli i parë, klasa II-V / [Ministria e Arsimit e Shkencës dhe e Teknologjisë]. - Prishtinë : Shtëpia Botuese Libri Shkollor, 2011. - 123 f. : ilustr. ; 24 cm.

Teksti paralel në gjuhën shipe, rome dhe serbe. - Literatura : f. 120

ISBN 978-9951-07-881-8

Përgatiti për shtyp
SHTËPIA BOTUESE LIBRI SHKOLLOR
Prishtinë

Tirazhi: 200 kopje
Shtypi: PRINTING PRESS - Prishtinë

ISBN 978-9951-07-881-8

9 789951 078818